

Romans Medvedevs

Pasaules ekonomikas

Globalizācija

un tās ietekme uz

Latvijas

ekonomiku

Saturs

Ievads	3
1. nodaļa Pasaules ekonomikas globalizācija	7
1.1. Pamatkonceptijas.....	7
1.2. Finanšu un valūtas tirgu globalizācija	9
1.3. Globalizācija un sociāli-ekonomiskie procesi.....	11
2. nodaļa. Ekonomikas globalizācijas izpausmes ASV	13
2.1. Informātikas revolūcija	13
2.2. Nodarbinātības globalizācija - medaļas divas puses	15
2.3. Piemērošanās jaunajiem apstākļiem	16
3. nodaļa Globalizācija – pasaules kopienas attīstības sastāvdaļa.....	18
3.1. Globalizācijas ietekme uz vidi.....	18
3.2. Globalizācijas izpausmes sabiedriskajās attiecībās.....	21
3.3. Ģeopolitisko grupu intereses pasaules reģionos	23
3.4. Globalizācijas priekšrocības un problēmas, konflikti	40
4. nodaļa Ekonomikas globalizācija Baltijas reģionā.....	51
4.1. Patreizējā Baltijas ekonomikas procesa atspulgs Latvijā	51
4.2. Pasaules ekonomikas ietekme uz situāciju Latvijā	53
4.3. Baltijas dalība globalizācijā	55
4.4. Baltijas ekonomikas attīstības perspektīvas	57
Noslēgums	63

Fausts:
Kā tevi saukt?
Mefistofelis:
Cik sekli jautājat
Priekš tāda, kas jau visus vārdus nonicina,
Kas visu ārišķību no sevis attālina,
Tik lietu saknēs dziļi pētīt zina.
(Gēte)

Ievads

XXI gadsimta sākumā globalizācija ir modernāku un vairāk apsriestu tēmu. Tai veltīti daudzi simpoziji un konferences, liels skaits grāmatu un rakstu. Par to runā un strīdas zinātnieki, politiķi, uzņēmēji, teologi, mākslas pasaules ļaudis, žurnālisti. Notiekošā būtību cenšas saprast un iedziļināties tajā cenšas arī mazajā teritorijā, ko sauc par Latvijas Republiku.

Runājot par šī procesa izcelsmi, redzam, ka virkne mūsdienu globalizācijas iezīmju saskatāmas jau visai sen. Šī procesa saknes sniedzas civilizāciju rašanās laikā. No vēstures zinām, ka civilizācijas radās zemkopībai piemērotās vietās. Tās bija lielo upju - Nīlas, Tigras, Gangas, Jandzī - ielejas. Tur dzīvojošie cilvēki jau 2.-3. gadu tūkstoši pirms mūsu ēras apmainījās ar informāciju un precēm, mācījās viens no otra.

Koloniālisms ielika starptautisko ekonomisko attiecību pirmos pamatus pagājušā gadu tūkstoša otrajā pusē. Tomēr globalizācijas pamatā esošās mūsdienu ekonomiskās attiecības, principiāli atšķiras no tām attiecībām, kas izveidojās Lielo ģeogrāfisko atklājumu un koloniālo impēriju izveidošanās laikā.

Koloniālo impēriju laikmetā ekonomiskās attiecības galvenokārt izpaudās metropolēs ražoto gatavo preču un izstrādājumu apmaiņā pret koloniju izcelsmes izejvielām un citām koloniāļprecēm. Mūsdienu starptautiskajās ekonomiskajās attiecībās nozīmīgākās ir tirgus attiecības starp ekonomiski attīstītajām valstīm – tāpat ekonomiskās attiecības metropoļu starpā. Šīs attiecības izpaužas komplicētu gatavo izstrādājumu un moderno tehnoloģiju apmaiņā, kuras vēsturiski radušās to vai citu valstu vai reģionu atšķirīgas nozaru specializācijas rezultātā. Tā piemēram, ASV interesē Japānas elektroniskās industrijas izstrādājumi, bet Japānai vajadzīgas enerģētiskās iekārtas, kas ražotas ASV. Patiesībā šīs preču apmaiņas ķēdītes ir daudz sazarotākas un komplicētākas. Mūsdienu ekonomisko attiecību raksturs uzskatāms par starpnozaru. Tai pat laikā saglabājas arī tāda veida attiecības, kādas pastāvēja starp metropolēm un kolonijām - nozaru iekšējās attiecības.

Attīstītās valstis izmanto bijušās kolonijas kā izejvielu un darbaspēka avotu, bieži pārvietojot uz tām savas augsto tehnoloģiju ražotnes. Cita nozīmīga globalizācijas procesa īpatnība ir ne tik daudz preču aprites kā pašu ražošanas procesu teritoritāla izplēšanās. Šeit jāpiemin pēdējiem gadu desmitiem raksturīgās transnacionālās korporācijas (TNK). Mūsdienu ārējā tirdzniecība lielā mērā izpaužas

kooperācijas un preču apmaiņas procesos, kas norit kādas TNK iekšienē, piemēram, starp filiālēm vai meitas uzņēmumiem, kas atrodas dažādās pasaules daļās, vai arī TNK starpā.

Jāpiemin vēl kāda svarīga pasaules ekonomikas globalizācijas īpatnība - vētrains finanšu tirgu attīstība XX gs. pēdējos gados. Jaunā finanšu (valūtas, fondu, kredītu) tirgu loma pēdējos gados krasi izmainījās pasaules ekonomikas arhitektūrā. Vēl pirms dažiem desmitiem gadu galvenā finanšu tirgu loma bija ekonomikas reālā sektora funkcionēšana. Pēdējā laikā pasaules finanšu tirgi kļuvuši *pašpietiekami*. Kā rezultātā šodien vērojam šo tirgu apjomu vairākkārtīgu pieaugumu plaša spektra spekulatīvu darbību rezultātā, kas kļuvušas iespējamā liberalizējoties ekonomiskajām attiecībām. Īsāk - ievērojami vienkāršojusies naudas iegūšana no naudas - pateicoties pašas kaut kādu preču vai pakalpojumu ražošanas izslēgšanai no tās. Reālas ražošanas vietā stājas spekulatīvas operācijas ar dažādiem finanšu instrumentiem: fjučeriem un opcijām, kā arī spekulācijas pasaules valūtu tirgos, izmantojot valūtu kursu atšķirības.

Starptautisko finanšu tirgu milzīgie mērogi un apgrozījumi ievērojami ietekmē dažādu valstu ekonomikas. Milzīga pa pasauli brīvi cirkulējoša kapitāla masa spēj gan viegli aktivizēt, gan sagraut praktiski jebkuras valsts lokālo finanšu sistēmu. Tam ir daudz piemēru visjaunāko laiku vēsturē: gan Džordža Sorosa fondu spekulatīvo operāciju izsaukta Lielbritānijas nacionālās valūtas krīze, gan pēdējā Āzijas valūtas tirgu krīze, *kura uzskatāmi nodemonstrēja jauno situāciju: milzīgi pieaugušo finanšu tirgu nozīmi un šo tirgu visai ievērojamo globalizāciju ...*

Šodien jau vairs tikai 10% visu starptautisko valūtas tirgu operāciju attiecināma uz valstu ārējo tirdzniecību. Varam droši teikt, ka kopš XX gs. beigām globalizācija kļuvusi par pasaules ekonomikas attīstības galveno tendenci, un tas turpināsies arī XXI gs. Pie tam jāievēro, ka globalizācijas loma cilvēces dzīvē neaprobežojas tikai ar ekonomikas struktūras izmaiņām – tās izpausmes izjūt katrs gan sociālajā un kultūras sfērā.

Vēsturnieki un politiķi vēl ilgi strīdēsies par pagājušā gadsimta galvenajiem rezultātiem, tomēr tā idejiski politiskā būtība patreiz un tuvākajā nākotnē jau ir skaidra. Kopsavēlot varam teikt: viss pamatojas uz cilvēktiesībām, demokrātija ir stiprāka par tirānijām, tirgus ir pārspēj direktīvo ekonomiku, atvērtība ir labāka par pašizolāciju. Šī vērtību un nostādņu sistēma, kuras radītājs un aktīvs propagandists vēsturiski bija Rietumi, mūsdienā pasaulē plaši izplatījusies un nu ir vīpāratzīta.

Mūsdienā cilvēcei raksturīga tāda vai citāda, uzskatu un pieeju tuvināšanās sabiedrības dzīvē. Pēc *sociālistiskās nometnes* sabrukuma tirgus ekonomika, politiskā demokrātija, idejiskais plurālisms, atvērtā sabiedrība kļuvuši par vispāratzītiem attīstības orientieriem. Pirmo reizi vēsturē uz cilvēces absolūtais vairākums pakāpeniski veido kopīgu dzīves kārtības pamatprincipu izpratni. Tas ir globalizācijas idejiskais pamats.

Kā pirms simts un divsimt gadiem, gadsimta beigas iezīmēja jauns zinātniski-tehniskais apvērsums. Intelektu, zināšanas, tehnoloģijas kļūst par nozīmīgiem ekonomikas avotiem. Vadošajās Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijā (ESAO, angl. OECD) ietilpstošās valstīs vairāk kā pusi iekšzemes kopprodukta rada zināšanu ietilpīgā ražošanā. Informatīvā revolūcija (IR), pamatojoties uz datoru un telekomunikāciju tīkliem sintēzi, būtiski izmaina dzīves vidi. Laiks rit straujāk un sarūk attālumi, atveras robežas, ir iespējams veidot

kontaktus ar jebkuru zemeslodes punktu. Informatīvā revolūcija pārvērš indivīdus par pasaules pilsoņiem.

Valstu tuvināšanās process, protams, raksturīgs visam cilvēces vēstures ritumam. Jau XIX gs. pētnieki rakstīja par vienoto pasaules telpu. Piemēram, mehānisko aušanas darbgaldu izgudrojums Anglijā atņēma darbu miljoniem audēju Indijā, bet republikas idejas dzimšana Francijā saļodzīja Austrumu tirāniju troņus un Krievijā izsauca dekabristu sacelšanos¹. Tomēr varam runāt tikai par diviem laikmetiem ar ļoti straujiem valstu tuvināšanās tempiem:

XIX un XX gs. mija. Šai laikā pasaule nonāca paštuvināšanās fāzē balstoties uz globālu tirdzniecību un investīcijām pateicoties tālruņa, tvaikoņu un konveijera izplatībai. Globalizācijas pirmā viļņa teorētiķi R. Kobdens un Dž. Braits daudziem ekonomistiem un rūpniekiem pierādīja, ka brīvā tirdzniecība neatgriezeniski izsauks pasaules ekonomisko izaugsmi un radīs nebijušu uzvispārēju savsarpēju sadarbību balstītu uzplaukumu, likvidējot bruņotus konfliktus. Ideja par globalizācijas ietekmi uz dažādos konfliktos tendēto pasaules sabiedrību visspilgtāk atklāta Normana Eindžela 1909.g. publicētajā grāmatā “Lielā ilūzija”. Tajā autors pierāda neiespējamību rasties globāliem konfliktiem sakarā ar valstu pieaugušo savstarpējo atkarību, piemēram, Lielbritānija un Vācija bija savstarpēji otrie nozīmīgākie ārējo sakaru partneri.² Tomēr jau piecus gadus pēc šīs grāmatas publicēšanas visas cerības uz ilgstošu un stabilu mieru sagruva – sākās Pirmais pasaules karš globalizācijas procesu iesaldēja līdz XX.gs 70. gadiem.

XX gs. 70. gadu beigas. Globalizācijas otrā piedzimšana balstoties uz revolūciju globālas ietekmes līdzekļu pilnveidošanā, informātikā un telekomunikācijās. Datoru informatīvā kopjauda pēdējo 30 gadu laikā dubultojās ik 18 mēnešos, informācijas ietilpība datoru disku katrā kvadrātcentimetrā palielinājās vidēji par 60% ik gadus sākot no 1991. g.. Ievērojami samazinājās informācijas nogādes cenas un patreiz milzīgus informācijas apjomus var pārraidīt pa tālruņa vai optisko kabeļi, radio līnijām uz jebkuru pasaules punktu, kas ievērojami paātrina ekonomisko izaugsmi³.

Jaunajā sociālajā telpā paātrinās laika gaita. Tas, kam agrāk vajadzēja mēnešus gadus, tagad izdarāms dažās dienās. Sociālo mijiedarbību intensifikācijas process iegūst neredzētu attīstību. Sabiedrisko mijiedarbību telpa kļūst kompakta un pieaugot tās iekšējo saišu skaitam, tā top arvien viendabīgāka.

Neieslīgstot galējībās un pārspilējumos, jākonstatējam: ja arī informatīvā revolūcija nav saprāta uzvara pār laiku un telpu, tad tā ir šo dabisko cilvēka darbības ierobežotāju būtiska sarūkšana, kad daudzas iepriekš neiedomājamas lietas nu kļuvušas iespējamās. Jaunajos saziņas līdzekļos, jaunajās sadarbības formās, jaunajās cilvēka radošajās iespējās globalizācija gūst savu ekonomisko pamatu.

Globalizācija – šis termins apzīmē arvien komplicētāku starptautisko sadarbību starp fiziskām personām, uzņēmumiem, institūtiem un tirgiem un izpaužas preču, tehnoloģiju un finansu līdzekļu plūsmu paplašinājumā un starptautisko pilsoniskās sabiedrības institūtu nemitīgā ietekmes pieaugumā un pastiprinājumā, transnacionālo korporāciju globālajā darbībā, ievērojamā starptautiskās komunikācijas un informatīvās apmaiņas pieaugumā, vispirms jau caur Pasaules Tīmekli, saslimšanu

1 Панарин А.С. “Искушение глобализмом”

2 Уткин А.И. «Мировой порядок XXI века»

3 Уткин А.И. «Мировой порядок XXI века»

un ekoloģisko katastrofu intensīvā pārrobežu kustībā un daudzu darbību jomu arvien pieaugošā starptautiskā raksturā.

Ar globalizāciju var saprast arī kā pakāpenisku pasaules telpas transformāciju vienotā netraucētas kapitāla, preču, pakalpojumu pārvietošanās zonā ar kur netraucētu ideju un to nesēju pārvietošanos, stimulējot mūsdienu institūtu attīstību un slīpējot to mijiedarbes mehānismus. Tātad ar globalizāciju saprotam starptautiskā tiesību un kultūras informatīvā lauka veidošanos, starpreģionālās mijiedarbes infrastruktūras veidošanos, kas sevī ietver informatīvo apmaiņu.

Grāmatas mērķis ir globalizācijas un tās ietekmju uz Latviju izpēte, īpaši pievēršoties ekonomikai.

1. nodaļa Pasaules ekonomikas globalizācija

1.1. Pamatkonceptijas

Pirmā problēma ar kuru saskaramies, pievēršoties globalizācijai – tās definīcija, skaidrs kodolīgs apraksts. Šai ziņā zinātnē nav vienota viedokļa, lūk, tikai daži no tiem:

Neoliberāļi redz globalizācijā pakāpenisku valstu šauri egoistisko nacionālo interešu pārvarēšanu un *civilizētu valstu kopuma* tapšanu, kas būtu nacionālo ekonomiku savstarpējās ietekmes pieauguma, finansu internacionalizācijas, spēcīgāko TNK ietekmes pieaugumu pasaules ekonomikā, uzņēmumu un firmu tiešas konkurences pastiprināšanās neatkarīgi no to nacionālās piederības rezultāts.

Neomarksisti uzskata, ka termins *globalizācija* nozīmē monopolistiskā kapitālisma un amerikāņu imperiālisma mērķtiecīgu stratēģiju ar mērķi galīgi ekonomiski uzkundzēties pasaulei un *pasaules centra* lielākajiem monopoliem neierobežoti izmantot *perifēros* un *pusperifēros* reģionus.

Reālistiskās paradigmas pārstāvji to saprot *civilizāciju sadursmes* garā, kā ASV vadītās Rietumu pasaules uzvaru aukstajā karā ar PSRS un likumsakarīgu vienīgās superlielvalsts hegemonijas izplatību pasaulē.

Grāmatā “XXI gadsimta pasaules kārtība” A. I. Utkins šādi definē globalizācijas jēdzienu:

Globalizācija – nacionālo ekonomiku saplūšana vienotā, visas pasaules sistēmā pamatojoties uz jauno kapitāla pārvietošanās vieglumu, jauno pasaules informatīva atvērtību, tehnoloģisko revolūciju, industriāli attīstīto valstu pievēršanos preču un kapitāla kustības liberalizācijai, tuvinoties informatīvi, notiekot pasaules zinātniski revolūcijai, izvēršoties starptautiskajām sociālajām kustībām, izmantojot jaunus transporta veidus, ieviešot telekomunikāciju tehnoloģijas un starptautisku izglītību.

Globalizācija kļuvusi par svarīgu mūsdienu pasaules sistēmas iezīmi, vienu no nozīmīgākajiem mūsu planētas attīstības gaitu virzošiem spēkiem. Tā skar visas sabiedrības dzīves sfēras, ieskaitot ekonomiku, politiku, sociālo sfēru, kultūru, drošību, ekoloģiju. Globalizācijas vēsturiskās saknes rodamas internacionalizācijā, kas no pašu valstu viedokļa attīstās divos virzienos – uz ārieni un iekšieni. Attīstība uz ārpusi nozīmē, ka process norit paplašinoties ārzemju preču, kapitāla, pakalpojumu, tehnoloģiju, informācijas arvien plašākai izmantošanai konkrētās valsts iekšējā patēriņa sfērā. Attīstība uz āru raksturo valsts pamatorientācija uz pasaules tirgu un firmu globālu ekspansiju tirdzniecībā, investīcijās un citos darījumos. Galvenās šī procesa sekas blakus valstu savstarpējās mijiedarbības pieaugumam ir tirgu telpiska un institucionālā integrācija.

Pēdējos gadu desmitos atklājusies virkne globalizācijas avotu. Viens no tiem – tehnoloģiskais progress radījis strauju transporta un komunikāciju izmaksu samazinājuma, ievērojamu informācijas glabāšanas, apstrādes un izmantošanas palētināšanos. Informatīvā apkalpošana cieši saistīta ar sasniegumiem elektronikā – elektroniskā pasta, Pasaules tīmekļa izveidi. Moderns \$2000 vērts dators ir daudz jaudīgāks, kā \$ 10 milj. vērts dators pirms 20 gadiem. Otrs globalizācijas avots – tirdzniecības liberalizācija un citas ekonomikas liberalizācijas formas, kas

ierobežojušas protekcionalisma politiku un padarījuši pasaules tirdzniecību brīvu. Tāpēc būtiski pazeminājušies tarifi, novērstas daudzas citas barjeras tirdzniecībā ar precēm un pakalpojumiem. Citi liberalizācijas soļi noveduši pie kapitāla un citu ražošanas līdzekļu kustības pastiprināšanos. Trešais globalizācijas procesa avots ir transnacionalizācijas parādība, kuras ietvaros ievērojama daļa ražošanas, patēriņa, eksporta, importa un valsts ieņēmumu ir atkarīgi no ārpus valsts starptautiskajos centros pieņemtajiem lēmumiem. Šai ziņā vadošie spēki ir transnacionālās kompānijas (TNK), kuras ir gan internacionalizācijas rezultāts, gan galvenā darbojošā persona.

Ekonomikas globalizācijas process pastiprinājies pēdējos gadu desmitos, kad dažādi, tai skaitā kapitāla, tehnoloģiju un preču, un zināmā mērā darba tirgi, kļuvuši arvien vairāk savstarpēji saistīti un integrēti TNK daudzslāņu tīklā. Šie visai ietekmīgie un labi organizētie veidojumi pastāvīgi tiecas radīt jaunus sakarus ražošanā, produktu izstrādē, dizainā, preču unifikācijā un mārketingā. Tie pastāvīgi orientēti uz ekspansiju, raujas uz jauniem tirgiem, propagandē vienotus liberālus spēles noteikumus saimnieciskajā spēlē, kā arī kalpo par nozīmīgu tirgus globalizācijas instrumentu ejot informatīvās infrastruktūras paplašināšanas ceļu, kas paātrina darījumu noslēgšanu un samazina to noslēgšanas izmaksas. Kaut arī daļa TNK darboja tradicionālajā tirdzniecības sektorā, kopumā starptautiskās firmas veic daudzu jaunattīstības valstu rūpniecības pārveidi, radot tur jaunas rūpniecības nozares, tai skaitā autobūvi, naftas pārstrādi, mašīnbūvi, elektronisko rūpniecību u.c. un modernizējot tradicionālo nozaru, tai skaitā tekstil- un pārtikas rūpniecības, ražotnes.

Tādas struktūras izmaiņas nostiprina kompāniju pozīcijas, palielina to pelņu, palielina darba ražīgumu, kas ļauj tām izvēlēties izejvielu avotus, atvērt ražošanu un apgūt citu valstu tirgus, ātri piemēroties mainīgajiem apstākļiem. Praktiski visi lielle uzņēmumi izmanto filiāļu tīklu vai stratēģiskos partnerus, kas nodrošina tām tirgū nepieciešamo ietekmi un elastību. Tādu transnacionālo korporāciju ietvaros patreiz norit gandrīz trešdaļa pasaules tirdzniecības.

Ar globālo uzņēmumu parādīšanos starptautiskie konflikti lielā mērā pārvietojušies no starpvalstu uz starpkorporāciju līmeni, un cīņas notiek nevis starp valstīm par teritorijām, bet starp firmām par ietekmi starptautiskajos tirgos. Daži vērotāji šādās kompānijās saskata apdraudējumu valstu autonomijai un varai, tomēr pagaidām tās savu spēku saglabā, valsts var mierīgi pildīt savas tradicionālās funkcijas pasaules ekonomikā un politikā.

Plašākas perspektīvas pavērusās nevalstiskajām organizācijām, kas līdzīgi globālajām firmām izgājušas daudznacionālajā un pasaules līmenī. Tagad jauna globāla loma ir ANO, SVF, PTO, Pasaules bankai. Tā daudznacionālie uzņēmumi un citas organizācijas gan privātās, gan valstiskās kļuvušas par globālās ekonomikas galvenajām darbības personām.

Vēl viens globalizācijas avots – globālās vienprātības sasniegšana tirgus ekonomikas un brīvās tirdzniecības sistēmas novērtējumā. Šī procesa aizsākums bija 1978. g. saktā reforma Ķīnā, kurai sekoja politiski un ekonomiski pārveidojumi Centrālās un Austrumeiropas zemēs, PSRS sabrukums. Šis process noveda pie ideoloģiskās konverģences – nesenās pretrunas starp Rietumu tirgus ekonomiku un Austrumu sociālistisko ekonomiku nomainīja pilnīga vieprātībauzskatos par saimniekošanas tirgus sistēmu. Par galveno konverģences rezultātu kļuva bijušo sociālistisko valstu lēmums par pāreju uz tirgus ekonomiku. Tomēr šī pāreja, sevišķi bijušajā PSRS un Centrālās un Austrumeiropas zemēs, notika tikai daļēji. Šo valstu

valdības un tās atbalstošie spēki starptautiskajās organizācijās un Rietumu zemēs ar attīstītu tirgus ekonomiku koncentrēja savu uzmanību uz trim noteikumiem pārejā uz tirgu: makroekonomikas stabilizāciju, cenu liberalizāciju un valsts uzņēmumu privatizāciju. Tai pat laikā, diemžēl, nepietiekami novērtēja tirgus institūtu radīšanas nozīmību, nepieciešamību radīt apstākļus konkurences attīstībai, tika ignorēta sevišķā valdības loma mūsdienu jauktajā ekonomikā.

Viens no mūsdienu globalizācijas avotiem arī kultūras attīstība. Runa ir par globalizēta “viendabīga” masu mēdiu, mākslas, popkultūras rašanās tendenci ar vispārēju angļu valodas lietojumu kā universālu saziņas līdzekli. Šī iemesla dēļ, iespējams, dažas valstis, sevišķi Francija un virkne citu Eiropas valstu, saskata globalizācijā ASV centienus panākt kultūras, ekonomisko un politisko hegemoniju. Būtībā tās uzskata globalizāciju par jaunu imperiālisma formu vai jaunu kapitālisma etapu elektronikas laikmetā. Vēl globalizācijā saskata jaunu koloniālisma formu, kur jaunās metropoles loma ir ASV, bet kolonijas – lielāka daļa pārējo valstu, kas tai piegādā ne tikai izejvielas, kā bija agrāk, bet arī iekārtas, darbaspēku, kapitālu un citas ražošanas procesam nepieciešamās komponentes, tai vienlaikus esot starptautiskā globālā noieta tirgus daļai.

Piekritēju un noliedzēju attieksme pret globalizāciju nemaina faktu, ka tā jau sen izmainījusi pasaules ekonomisko sistēmu, gan radot jaunas problēmas, gan paverot arī jaunas iespējas. Acīmredzami, ieskicētās tehnoloģiskās, politiskās, institucionālās un kultūras attīstības tendences aktivizē globalizācijas procesu, kas nākotnē, visdrīzāk, paātrināsies.

1.2. Finanšu un valūtas tirgu globalizācija

Šis apvienošanās ziņā vistālāk aizgājušais process ir valstu finanšu sakaru padziļināšanās, cenu liberalizācijas un investīciju plūsmu, globālo finanšu grupu rašanās rezultāts. Aizdevumu apjomu pieauguma tempi starptautiskajos kapitāla tirgos pēdējos 10-15 gados par 60% pārsniedza valstu ārējās tirdzniecības apgrozījumu un par 130% pasaules ekonomisko kopproduktu. Palielinās starptautisko organizāciju–investoru skaits. Finanšu globalizācijā bieži saskata cēloni pieaugušajām spekulācijām un kapitāla novirzīšanu spekulatīvos mērķos no ražošanas un jaunu darba vietu radīšanas.

Finanšu globalizācijas koncentrācija galvenokārt notiek trijos pasaules ekonomikas centros – Rietumeiropā, ASV un Japānā, kamēr finanšu spekulācija izplatīta tālu aiz šīs triādes robežām. Globālais apgrozījums valūtu tirgos ik dienas sasniedz 0,9-1,1 triljonu dolāru. Spekulatīvā kapitāla pieplūdums var ne tikai pārsniegt tās vai citas valsts vajadzības, bet arī destabilizēt tās stāvokli.

Pasaulē ir tikai reāli globāli 15-20 finanšu tirgi, globāli tai nozīmē, ka tajos notiek apjomīgi darījumi ar obligācijām, akcijām un valūtu starptautiskā mērogā preču un fondu biržās, sniedzot plašu spektru universālu pakalpojumu. Notikušas tikai dažas patiesi globālas finanšu operācijas, kuras ieinteresētās valstis nespēja ievadīt sev vēlamā gultnē. Londona, piemēram, iekarojusi drošu vadošo vietu pasaule vispirms pateicoties finansiālajam spēkam un savu institūtu starptautiskajiem sakariem, kā arī kontroles koncentrācijas rezultātā par preču, valūtas, fondu un apdrošināšanas tirgiem.

Globālo finanšu grupu skaits vēl ir neliels, bet tas strauji palielinās saplūstot bankām, apdrošināšanas sabiedrībām, hipotēku un kredītiestādēm, pieaugot pensiju

f fondu un savstarpējās palīdzības fondu investīciju aktivitātei. Šie institūti ir galvenās globalizācijas sviras finanšu tirgū. Aktīvu sadale galvenokārt notiek pastāvīgi skaitliski augošajā institucionālo investoru vidē. Sakarā ar to fondu pieaugumu un investīciju ierobežojumu samazināšanos radusies jauna disciplīna – globāla portfeļa pārvaldīšana. Tās uzdevums ir iespējami izdevīgāku kapitāla ieguldījumu meklēšana, to atdeves palielināšana, optimāla risku vadība.

No apmēram 40 000 TNK tikai nedaudzas no tām darbojas globālajā akciju kapitāla tirgū. Uzņemšana starptautisko fondu biržu sarakstā lielākajai daļai kompāniju bieži kalpo prestiža uzturēšanai savas valsts biržās. Neskatoties uz atšķirībām laika joslās fondu tirgi kļūst arvien vairāk savstarpēji saistīti. Komunikāciju tehnoloģijas ļauj veikt mārketinga un sadales operācijas bez firmu fiziskas pārstāvniecības. Globālas komunikācijas – vairs nav jaunums. Tomēr parādījušies daudzi jaunu faktoru, kas ievērojami atspoguļojas pasaules finanšu centru konkurencē. Savā laikā tādus centrus radīja uz vairāku tirgu bāzes, kas balstoties uz nepieciešamos infrastruktūru, t.sk., tiesisko un uzskaites. Kopš 80. gg. par nepieciešamu papildus faktoru kļuva komunikāciju sistēma. Izveidojās jauni cieši saistīti finanšu tirgi.

Starptautiskajā līmenī daudzkārt mēģināts stabilizēt pasaules finanses, samazināt valstu, firmu un atsevišķu personu riskus. Starptautisko banku vadītāji kopīgiem spēkiem kopš 70. gg. vidus cenšas radīt globālu drošības tīklu. SVF ietvaros bijušais mēģinājums radīt globālu mehānismu neparedzētu finanšu tirgus krīžu pārvarēšanai. Tomēr finanšu straujā globalizācija vēl arvien ir pasaules ekonomikas nestabilitātes drauds. Finanšu tirgu integrēšanās paaugstina sistēmas kritisku kļūdu risku.

Attiecībā uz valūtas tirgiem, visā pasaulē pazīstamais politologs-disidents, viens no vadošajiem eiroskeptiķu kustības līderiem un liels populists – Vladimirs Bukovskis teicis: “Eiro nebūs spēcīga valūta. Jā, eiro nav kritis, bet pat kadu laiku audzis, lai tūdaļ nokristu līdz sākotnējam līmenim. Tomēr runājot par tā vājumu, es netiku nosaucis tā krišanas terminus, to jau nezina neviens. Sākotnēji domāja, ka Viseiropas valūtu pielīdzinās dolāram, jo tieši tam piesaistīta visa pasaules konjunktūra. Paredzēja, ka eiro tūdaļ sāks augt. Tomēr tas turpina vilkties astē dolāram, tād ir tīri praktiska valūta. Tas nevar būt stiprs jau tāpēc vien, ka balstas politiskos, ne finanšu pamatos, un to atzīst pat paši lielākie tā pielūdžēji. Cik gadus eiro izvilks, grūti teikt: ir taču sistēma ar milzīgu inerci, tās uzvedību izskaitļot ir ļoti grūti. Savā laikā es kļūdījos par desmit gadiem tādas nozīmīgas problēmas kā PSRS gals aprēķinos, paredzot, ka tas notiks 2000 gadā. 1992. gadā es atkal vilos sakarā ar, kā man šķita, no kontroles izgājušo hiperinfālāciju Krievijā. Ne es viens, mēs visi paredzējām hiperinfālāciju Veimāras proporcijās. Tas nenotika! Vēlāk es jautāju savam labam draugam – ekonomistei Larisai Pijaševai, kā tā varēja gadīties. Bet viss izrādījās ļoti vienkārši: vairākums padomju republiku izmantoja rubli par rezerves valūtu. Centrs drukāja rubļus, bet provinces tos uzsūca un uzkrāja. Hiperinfālācija tā arī neiestājās. Vai tad kaut ko tādu ir iespējams paredzēt? Kas atteicas uz eiro, tad vienīgais par ko es esmu pārliecināts, tā krahs notiks vēl mūsu dzīves laikā. Tas lemts vēstures mēslainei. Pasaules konjunktūra dzīvo un elpo, tajā strādā milzu spēki. Eiro vienkārši izsīks tās kāpumos un kritumos. Patreiz pasaules ekonomikā ir ārkārtas krīze, pēdējos trijos gados esam kļuvuši nabagāki par 30%. Jaunās valūtas stāvoklis uz šī fona ir ļoti nedrošs”.

No otras puses, Eiro – īsta starptautiska XXI gs. valūta. Uz tās banknotēm atveidotas cilvēces patiesās vērtības. Tur ir uzraksti lielo latīņu un grieķu civilizāciju valodās. Atcerēsimies, ka no tām izauga Katolicisma un Pareizticības kultūras, kuru mūsdienu robeža ir bijušo PSRS republiku, arī Baltijas, teritorijā. Kā jaunās XXI gs. radīšanas gadsimta zīme uz banknotēm atveidota ieejas un pārejas arhitektoniskie elementi (arka un tilts) dažādos vēsturiskos laikmetos un dažādas kultūrās.

Jau tagad daudzas vadošās TNK ir gatavas savos norēķinos izmantot Eiro, kā galveno maksāšanas līdzekli, atstājot dolāru XX gs. - karu un atsevišķas valsts hegemonijas gadsimta – vēsturē.

1.3. Globalizācija un sociāli-ekonomiskie procesi

Pasaules ekonomika - globālā ražošana, apmaiņa un patēriņš, ko veic uzņēmumi un nacionālās ekonomikas pasaules tirgū - ir galvenā globalizācijas sfēra. XX gs. beigās pasaules ekonomiskā sistēma bija pārtapa komplicētā struktūru ar apmēram 200 vienībām, tai skaitā 186 valstīm. Tās visas, tā vai citādi, piedalās kopprodukta veidošanā un cenšas veidot un regulēt savus nacionālos tirgus. Globalizācija ar savu daudz aspektu raksturu ievērojami ietekmē visu valstu ekonomiku. Tā skar gan preču un pakalpojumu ražošanu, darbaspēka izmantošanu, gan investīcijas *fiziskajā* un cilvēku kapitālā, tehnoloģijas un to izplatīšanu no valsts valstī. Summāri tas atspoguļojas ražošanas efektivitātē, darba ražīgumā un konkurencētspējā.

Ražošana un patēriņš daudzas valstīs izšķiroši atkarīga no izejvielu un energonesēju importa nodrošinājuma. Virknei valstu ekonomiskās izaugsmes uzturēšanai asi nepieciešams kapitāla un patēriņa preču imports vai reizēm kvalificēta darbaspēka imports. Tādai starptautiskai mijiedarbībai nepieciešama finansu un pakalpojumu plūsmu, starptautisko pārvadājumu tīkla un komunikāciju aktivizācija. Ap 1/5 no attīstīto pasaules valstu un 1/3 jaunattīstības valstu ienākuma tieši atkarīgs no eksporta. Pēc dažiem vērtējumiem 40-45% pasaules apstrādes rūpniecībā nodarbināto un ap 10-12% pakalpojumu sfēra nodarbināto tieši vai netieši saistīti ar ārējo tirdzniecību, kas arvien ir galvenais pasaules ienākuma pārdales līdzeklis.

Globalizācijas procesa galveniem spēkiem transnacionālām korporācijām un starptautiskiem finansu institūtiem savai ekspansijai vajadzīga *globālā telpa*. Tipiskai TNK pieder un tā kontrolē virkni lietišķās apvienībās saistītu ārzemju filiāļu visos kontinentos, tā pielieto stratēģiskas vadības metodes savas darbības vadīšanā ārzemēs. Tāda korporācija nenogulēs iespēju izmantot lietišķas idejas, iekārtas un produktus, kadrus, kapitālu, izejvielu avotus katrā izdevīgā vietā. Līdzīgi veido tās noieta politiku. Tāda aktivitāte ļauj šīm korporācijām veidot aizsākt jaunus sakarus tālu aiz savām nacionālajām robežām.

Daži globalizācijas ietekmes uz nacionālo ekonomiku aspekti ir īpašas uzmanības vērti. Atzīmēsim ārkārtīgi augstos tiešo ārzemju investīciju pieauguma tempus, kas daudzkārt pārsniedz starptautiskās tirdzniecības pieauguma tempus. Šie kapitālieguldījumi ir izšķiroši tehnoloģiju nomaiņā, ražošanas restrukturizācijā, globālo uzņēmumu izveides nodrošināšanā, kas tieši ietekmē nacionālās ekonomikas. Kā jau atzīmējām, jaunās tehnoloģijas ir viens no globalizāciju virzošiem spēkiem, bet tā savukārt, pastiprinot konkurenci, stimulē to tālāku attīstību un izplatīšanos starp valstīm. Un beidzot, globalizācijas rezultātā notiek pakalpojumu tirdzniecības (t.sk. finansu, juridisko, vadības, informatīvo un visu veidu “neredzamo” pakalpojumu)

pieaugums, kuri kļūst par galveno starptautisko tirdzniecisko attiecību faktoru. Ja 1970. g. ar pakalpojumu eksportu bija saistīti mazāk kā 1/3 tiešo ārzemju investīciju, tad patreiz to īpatsvars pieaudzis līdz 50%, pie kam, intelektuālais kapitāls kļuvis par nozīmīgāko preci pasaules tirgū.

Internacionalizācijas procesa padziļināšanās procesa rezultāts ir nacionālo ekonomiku savstarpējās atkarības un mijiedarbes palielināšanās. To var uztvert un interpretēt kā valstu integrāciju struktūrā, kas tuva vienotai internacionālai ekonomiskai sistēmai. Lai gan lielāko daļu pasaules kopprodukta patērē valstīs ražotājās, nacionālā attīstība arvien vairāk saistās ar globālajām struktūrām un kļūst daudzpusīgāka un daudzšķautņaināka.

Globalizācijas process norit ekonomikas apjoma un iespēju ziņā ievērojami polarizētas pasaules sistēmas ietvaros. Tāds stāvoklis ir potenciālu risku, problēmu un konfliktu avots. Dažas vadošās valstis kontrolē ievērojamu daļu ražošanas un patēriņa, pat neizmantojot politisku vai ekonomisku spiedienu. Vadošo valstu iekšējās prioritātes un vērtību orientieri iespaido visas nozīmīgākās internacionalizācijas sfēras.

Par izlaistās produkcijas, patēriņa, investīciju un eksporta nevienmērību liecina tabula, kurā pasaules valstis sarindotas trīs kategorijās pēc ienākumu līmeņa uz vienu iedzīvotāju.

Rādītāji	Kopā	Tai skaitā valstīs ar ...		
		augstiem ienākumiem	vidējiem ienākumiem	zemiem ienākumiem
IKP trilj. Dolāru %	24 100	19,2 80	3,6 15	1,2 5
Valstu skaits	132	24	63	45
Iedzīvotāji %	100	13,5	31,5	55
IKP uz vienu iedzīvotāju	4300	23200	2000	324
IKP uz vienu ekonomiski aktīvu iedz.	9700	51318	5471	836
Patēriņš uz cilv dolāros	2714	14800	1440	236
Kopējās investīcijas uz vienu iedz.	1470	3650	520	84
Eksporta apjoms uz vienu iedz.	700	3600	410	50
Tiešās ārzemju investīcijas uz vienu iedz.	450	2350	250	32

2. nodaļa. Ekonomikas globalizācijas izpausmes ASV

2.1. Informātikas revolūcija

Tehnoloģiskais progress ir viens no galvenajiem globalizācijas avotiem. Kvalitatīvi jaunas datortehnoloģijas radījušas jaunas informācijas tehnoloģijas, pasaule kļuvusi vienota, bet tas savukārt, kvalitatīvi izmainījis uzņēmējdarbību un dzīves plūdumu kopumā. Informācijas tehnoloģiju ietekme uz nodarbinātības sfēru ASV ir par patiesi revolucionāra. Pēc prognozēm 2006. gadā apmēram viena puse valsts ekonomiski aktīvo iedzīvotāju vai nu būs nodarbināti informācijas tehnoloģijas ražojošās nozarēs, vai arī tās aktīvi izmantos savā darbā.

Visaptveroša personālo datoru, ražošanas iekārtu kontroles datoriekārtu un vispirms jau robottehnisko iekārtu, datorvadītu uzskaites sistēmu lietošana ļāvusi radikāli transformēt uzņēmumu materiāli tehnisko apgādi, izveidot drošus sakarus starp piegādātajiem un produkcijas vairumpircējiem “on-line” režīmā; datorizētās projektēšanas un dizaina sistēmas daudzkārt palielinājušas inženieru darba produktivitāti; datori un telekomunikāciju tehnoloģijas finansu un banku sfēra nodrošina visu veidu finansu transakcijas bez liela skaita bankas kalpotāju līdzdalības; telekomunikācijas, t.sk., mobilie sakari; Pasaules tīmekļa sniegtas iespējas. ASV apsteidz visas attīstītās valstis izdevumos datortehnikas ražošanā. 1999. g. amerikāņi šiem mērķiem iztērēja 4,5% IKP. Viņiem seko Šveice (4,3% IKP) un Kanāda (4%) - ņemot vērā IKP absolūtos apmērus tos nevar uzskatīt par ASV stratēģiskiem konkurentiem šai sfērā. Par informācijas tehnoloģiju izplatīšanās ātrumu liecina Pasaules tīmekļa lietotāju skaita pieaugums valstī. 1995. g. to bija 22 milj., 1999.g. - 110 milj., 2000.g. -133 milj.. Ik mēnesi pasaules Tīmekli lieto 64. milj. amerikāņu; tirdzniecības apjoms globālajā Tīmeklī pārsniedzis 300 miljardus dolāru (tas ir visas ASV automobiļu rūpniecības pārdošanas apjoms ASV). Šie procesi cieši saistīti ar izmaiņām gan nodarbinātības līmeņos dažādās profesijās un principiāli jaunu darbības veidu rašanos, gan darba rakstura izmaiņās un pieprasītajā kvalifikācijas līmenī. Patiesībā informatizācija – nopietns izaicinājums visai nodarbinātības sfērai, pārbaude spējai adaptēties jaunajiem apstākļiem, kurus izvirza zinātniski tehnikas progress. Datortehnoloģiju ietekme uz nodarbinātību un darba saturu ir pietiekami pretrunīga un atšķirīgi izpaužas dažādos to izmantošanas periodos. Tā sākotnējā etapā – no 70. gg. vidus līdz 80. gg. vidum – nodarbinātība, piemēram datoru ražošanā ASV pieauga gandrīz par 80%, kamēr kopējā nodarbinātība - tikai par 4%. Pastiprinoties starptautiskajai konkurencei situācija izmainījās: no 80. gg. vidus līdz 90. gg. vidum nodarbinātība datorindustrijā samazinājās par 26%. Tomēr nodarbinātības samazināšanos ražošanā, kas daļēji saistīta ar darba ražīguma pieaugumu, ar uzvījām kompensēja *neražojošo datorspeciālistu* skaita pieaugums – datorus apkalpojošais administratīvais palīgpersonāls, programmētāji, perifēro iekārtu ražotāji, lokālo tīklu administratori u.t.t. Pie tam runa iet ne tik daudz par jaunu profesiju rašanos, cik par to, ka vairs nav vajadzīgi iepriekšējās kvalifikācijas administratori un biroju administratori: šodien tiem ir jāpārvalda informācijas tehnoloģijas visdažādākajiem mērķiem – no dokumentu aprites vadības līdz darbam ar datu bāzēm un tekstu apstrādi.

Informatizācija ietekmēja gandrīz visas tradicionālās profesijas. Bez

datoriem jau sen vairs nevar iztikt inženieri un zinātnieki, finansu analītiķi un banku kalpotāji, ārsti un advokāti, transporta aģenti un dizaineri. Automehāniķis šodien diez vai atradīs darbu, ja nespēs veikt automašīnas dator diagnostiku.

Darba tirgū par vienu no būtiskiem informācijas tehnoloģiju izplatīšanās rezultātiem kļuvis izteikts kvalificētu kadru trūkums. Piemēram, uzskata, ka 2002. g. Rietumeiropā, pieprasījums pēc augsti kvalificētiem speciālistiem par 20% pārsniegs piedāvājumu. ASV šo pieprasījumu pagaidām apmierina galvenokārt uz ārzemju zinātnieku un inženieru rēķina. No 1985.g. līdz 1996.g. dabas un eksaktajās zinātnēs 75% doktora disertācijas aizstāvējušie bija ārzemnieki, un lielāka daļa no viņiem palika strādāt ASV.

Tomēr kadru situācija var saasināties. Ikgadējais studentu skaita pieauguma temps ASV mazāks kā citur pasaulē: 1990.-1996.gg. Āfrikā tas bija 7,2%, Āzijā – 5,9%, Eiropā – 2,1%, ASV – tikai 1,3%. No kopējā pasaules studentu skaita pieauguma šajā perioda Āzijas valstu daļa sastādīja 62,2%, Eiropas – 16,1%, ASV – 11,9%, Āfrikas – 9,4%. Piemēram Indijas universitātes ik gadus beidz 122 tūkst. inženieru, bet Amerikas – tikai 63 tūkst.

Mainās arī darba organizācijas principi. Arvien mazāk raksturīga piesaiste darba vietai un stings darba laika režīms. Tā vietā nāk darbs mājās, elastīgi darba grafiki. Jaunie darba režīmi rada virkni priekšrocību nodarbinātajiem: parādās iespēja elastīgāk plānot savu darba un personisko laiku, vairāk pievērsties izglītībai, ģimenei un bērnu audzināšanai, izvairīties no satiksmes sastrēgumiem u.t.t. Tomēr vienlaikus, kā atzīmē daudzi amerikāņu pētnieki, tāda organizatoriskā un darba laika elastība paver iespējas darbinieku ekspluatācijas palielināšanai, viņu likumīgo interešu pārkāpšanai, jo ļauj izmantot viņu nošķirtību no kolēģiem un vadības, palielināt virsstundu laiku, ierobežot informētību, tai skaitā arī par karjeras izaugsmes iespējām un darba algas paaugstināšanu. Notikušās izmaiņas, acīmredzami, liek veikt atbilstošas izmaiņas likumdošanā, lai aizsargātu darbiniekus jaunajos apstākļos.

Jaunās tehnoloģijas var negatīvi ietekmēt arī citas darbinieku intereses un tiesības. Sevišķi satrauc draudi iejaukties viņu personiskajā dzīvē. Pēc Amerikas vadības asociācijas datiem, 45% amerikāņu kompāniju 1999.g. noklausījās un ierakstīja savu darbinieku tālruņa sarunas, caurskatīja viņu elektronisko pastu un datorfailus. Tas ir par 10% vairāk kā 1997.g.. Tātad, informācijas tehnoloģijas rada virkni jaunu problēmu, kas skar gan darbinieku nodarbinātību un kvalifikāciju, gan viņu likumīgās tiesības un intereses un tas prasa adekvātu sabiedrības reakciju.

2.2. Nodarbinātības globalizācija - *medaļas divas puses*

Tehnoloģisko pārmaiņu, tirdzniecības un kapitālu kustības liberalizācijas, integrācijas procesu attīstības, jauno post sociālistisko tirgu rašanās iespaidā pasaules ekonomika arvien intensīvāk *uzsūc* sevī nacionālās ekonomikas. Visās formās paplašinās pasaules tirdzniecība, kapitālu kustība, iedzīvotāju un darbaspēka migrācija, padziļinās visu veidu informācijas apmaiņu.

Pie tam pasaulē visspēcīgākā Amerikas ekonomika *globalizējas* visvairāk, jo ieinteresēta iegūt maksimālu peļņu no iespēšanās citos tirgos. Desmit gadu laikā (1987.-1997.gg.) amerikāņu eksports palielinājies par 140% un tā ieguldījums ekonomiskajā izaugsmē sasniedzis 30%. Pasaules saimniecībā dziļi integrētā amerikāņu ekonomika, protams, kļūst arvien atkarīgāka no pasaules konjunktūras un nacionālo ekonomiku stāvokļa, un tāpēc ir ieinteresēta starptautiskajā finansu un ekonomiskajā stabilitātē.

Šīs pārmaiņas ietekmē ASV ekonomiku un, tostarp, darba tirgu. No vienas puses *dividendes*, kuras Savienotās Valstis iegūst no globalizācijas, ir ļoti augstas. Pirmkārt, lētais imports no trešajām valstīm bremzē inflāciju un tāda kārtā veicina patēriņa palielināšanos un izraisa ekonomikas augšanu. Otrkārt, amerikāņu ekonomikas atvērtība, tās dinamiskā attīstība sekmē kapitālu un kvalificēta darbaspēka, vispirms jau zinātnieku un inženieru, pieplūdumu no ārzemēm, kas pozitīvi ietekmē ekonomikas pieaugumu un tas savukārt palielina nodarbinātību. Bez tam kapitālu pieplūdums ļauj noturēt zemā līmenī aizdevumu likmes, kas sekmē investīciju pieaugumu. Treškārt, amerikāņu preču eksporta pieaugums rada jaunas, bieži maz apmaksātas, darba vietas. Ceturkārt, kapitāla eksports uz ārzemēm, sevišķi tiešo investīciju formā, uz mazāku ražošanas atskaitījumu rēķina, rada amerikāņu kompānijām labvēlīgus funkcionēšanas apstākļus: peļņas norma palielinās, konkurences pozīcijas uzlabojas un atkal stiprina amerikāņu ekonomiku.

Tomēr nevar aizmirst par *globalizācijas medaļas* otru pusi. Pirmkārt, sakarā ar daudzu uzņēmumu pārcelšanu un importa apjomu pieaugumu miljoniem amerikāņu zaudē darbu (ASV ir ievērojams ārējās tirdzniecības bilances deficīts: tikai 2000. gada janvārī vien gandrīz 35 miljardi dolāru). Informācijas tehnoloģiju izplatīšanās apdraud pakalpojumu (finansu, datortehnoloģiju, transporta, inžinierietehnisko, u. c.) uzņēmumus, jo pieaug varbūtība veikt tādus darbus lētāka datbaspēka valstīs. Otrkārt, starptautiskās konkurences palielināšanās arvien biežāk izraisa darba algas samazināšanu kā alternatīvu uzņēmuma pārcelšanai uz ārzemēm. Treškārt, par cik amerikāņu firmu ārzemēs atvērtos uzņēmumos apgādā ar vismodernākām iekārtām, paši ASV uzņēmumi var zaudēt savas konkurences priekšrocības. Un beidzot, ASV strādājošie imigranti (sevišķi nelegālie) un ārzemju ASV uzņēmumos strādājošie bieži cieš sakarā ar to, ka darba devējs nereti neievēro galvenos darba standartus. Tas ir Pasaules darba organizācijas formulētos fundamentālos pamatprincipus: darbinieku tiesības uz asociāciju brīvību un kolektīvo darba līgumu, piespiedu darba likvidāciju, bērnu darba likvidāciju, diskriminācijas pieņemot darbā likvidāciju.

Patreizējā globalizācijas etapā pozitīvais iespaids uz amerikāņu ekonomiku un darba tirgu ievērojami pārsniedz negatīvās tendences. To skaidri apliecina ekonomiskas izaugsmes rādītāji, kas īpaši izceļas dažās nozarēs. Piemēram, mašīnbūvē 47% nodarbināto tieši saistīti ar darbu eksportam, aviācijas un kosmiskajā

nozarē, elektronikas komponentu ražošanā – 44%, dzelzs rūdas ieguvē – 42%, ūdens transportā – 41%.

Arvien skaidrāk saskatāmi zaudējumi ASV ekonomikai sakarā ar darba vietu likvidēšanu pārceļot uzņēmumus uz ārzemēm – vispirms tas attiecas uz metalurģisko un tekstilrūpniecību, apģērbu ražošanu, atsevišķam apstrādājošās rūpniecības nozarēm. Piemēram 1978.-1999. gg.. strādājošo skaits uzņēmumos, kas ražoja rezerves daļas automašīnām samazinājās par vienu trešdaļu (ASV slēgto uzņēmumu vietā atvēra jaunas ražotnes Meksikā), bet vidējā darba alga salīdzinošās cenās samazinājās par 9%. Strādnieku mēģinājumus organizēti pretoties globalizācijas negatīvajām sekām, uzņēmēji parasti apkaro. Kornela universitātes speciālistu pētījums parāda: 62% uzņēmēju, kuru bizness saistīts ar apstrādājošo rūpniecību, draudējuši strādniekiem jaunas ārodbiedrības izveides gadījumā pārcelt uzņēmumu uz ārzemēm. Tātad globalizācija būtiski ietekmē Amerikas darba tirgu un attiecības tajā, radot daudzas problēmas. Dažām no tām ekonomika veiksmīgi piemērojas, citas prasa aktīvāku un izsvērtāku valsts reakciju.

2.3. Piemērošanās jaunajiem apstākļiem

Neapšaubāmi galvenā atbilde jauno tehnoloģiju apgūšanai un globalizācijai saistītiem izaicinājumiem, ir izglītības līmeņa paaugstināšana un darbaspēka profesionālās sagatavotības uzlabošana. Patreiz darbinieki spiesti pastāvīgi mācīties un pilnvidoties. ASV nodarbinātības ministrijas dati liecina: vairāk kā puse jauniešu vecumā no 17-27 gadiem ar vai bez augstākās izglītības, piedalās pieaugušo izglītības, t.i., kvalifikācijas celšanas programmās. Pie tam tikai 1991. g. apmēram 80% augstskolu absolventu vecumā līdz 27 gadiem piedalījās līdzīgās programmās. Tās galvenokārt ir nevaldības programmas. Pēc aptaujām, ap 70% amerikāņu kompāniju 90.gg. beigās izmantoja dažādas profesionālas pilnveides formas, lielajās kompānijās pat – 95%.

Tik plaša darbinieku aptvere ar profesionālās sagatavošanas programmām lielā mēra saistīta ar pamatzglītības (gan skolas, gan augstskolas) nespēju sekot tehnoloģiskās revolūcijas prasībām un bieži vien vienkārši ar tās visai zemo līmeni. Amerikas vadības asociācijas pētījumi liecina: apmēram 20% iedzīvotāju pēc lasītprasmes pamatrādītājiem atrodas vidusskolas 5. klases līmenī; daudzi darba pretendenti neiztur profesionālo testēšanu, sevišķi matemātikā (1996.-1997.gg. to īpatsvars pieauga no 19% līdz 36%). Pēc asociācijas ekspertu domām gan, tik straujš testēšanas rezultātu kritums saistīts ar vispārējās izglītības, sevišķi matemātikas, augušajām prasībām.

Jāatzīmē, ka valsts ievērojami uzlabo izglītības sistēmu. Sevišķu uzmanību veltīta augstākajai izglītībai: izvirzīts uzdevums padarīt to tikpat pieejamu kā vidējo. Valsts asinājumi augstākajai un vidējai izglītībai pastāvīgi palielinās (1999. g. - ap 500 miljardi dolāru).

Darba kvalitātes palielināšanai, tā ražības paaugstināšanai un adaptivitātei jaunajām tehnoloģijām daudzi uzņēmēji visa pasaule izmanto netradicionālās darba organizācijas un stimulēšanas formas. Darbiniekus aktīvi iesaista vadības lēmumu pieņemšanā, izmanto dažādas rotācijas formas, pilnvaru palielināšanu ar mērķi realizēt pieaugušo izglītības un kvalifikācijas potenciālu un sociālo klimatu ražošanā. To sekmē ražošanas aktīvu piešķiršana strādniekiem, to dalība ienākumu sadalē. Pēc Nacionālā strādnieku īpašuma asociācijas datiem, 2000.g. sākumā ASV bija ap 10

tūkst. kompāniju, kurās strādniekiem piederēja daļa akciju kapitāla. Pavisam tādās programmās (pazīstamākā - Employee Stock Ownership Plans, kaut gan ir arī citas) pēc dažādiem novērtējumiem ir iesaistīti no 7 līdz 10 miljoniem darbinieku.

Jauna tendence īpašuma demokratizācijā ASV ir tiesību došana ierindas strādniekiem uz opcioniem, t.i., tiesības izpirkt daļu akciju kapitāla par fiksētam cenām labvēlīgā laika periodā. Agrāk tādu praksi piemēroja tikai attiecībā uz augstāko pārvaldes personālu.

Stabilas ekonomiskās izaugsmes apstākļos, pieaugot darbaspēka (vispirms jau augsti kvalificēta) pieprasījumam, ASV darba samaksas sistēma piedzīvo nopietnas izmaiņas. Lai gan nominālās darba algas pieaugums valstī samazinājās no 5,2% 1990.g. līdz 4,2% 1999.g., tomēr ievērojami pieauga citas kompensācijas formas – bonusi, opcioni, dalība peļņā u.c.. Kā atzīmē konsultāciju firmas HJulet Asosiation eksperti, jau 70% visu amerikāņu kompāniju piedāvā saviem darbiniekiem opcionus akciju pirkšanai, dažādus bonusus un sociālās garantijas, kas ļauj noturēt sagatavotāko un kvalificētāko darbaspēku. *Spraigā* darba tirgū (daudzu specialitāšu darbinieku deficīts) darba apmaksas organizācija dārgam darbaspēkam daudzās kompānijās arvien biežāk pārorientējas no unificēta modeļa uz izteikti individuālu. Dažādas nozarēs darba algas pieaug atšķirīgi: ja datoru ražošanā 1998.-1999.gg. darba alga paaugstinājās par 12%, pusvadītāju un programmnodrošinājuma ražošanā – par 4,5%, tad tirdzniecībā – tikai par 1,7%-1,8%, bet tālruņa sakaros samazinājās par 0,7%.

Mūsdienu tehnoloģijas sekmē netradicionālo darba grafiku izplatību, kas ir viena no darba spēka izmaksu samazināšana iespējām. Runa vispirms ir par divām nodarbināto kategorijām – pagaidu darbiniekiem un darbiniekiem alternatīvajā darba režīmā. Pie pirmajiem pieder personas, kas nolīgtas pagaidu vai vienreizēja darba izpildei (bez kontrakta). 1997.g. ASV tādu bija 5,6 milj. (4,3% no kopējā darbaspēka). Pie otrās grupas pieder, ap 8,2 milj. cilvēku (6,3% darbaspēka) ar tā sauktajiem individuālajiem kontaktoriem, t.i., personām, kas strādā pēc darba līguma (2 milj. nodarbināto, vai 1,5% darbaspēka; pie tiem pieder brīvo profesiju darbinieki – žurnālisti, advokāti, konsultanti u.c.); darbinieki, kurus aicina darbā tikai nepieciešamības gadījumā (1,2 milj. cilvēku 0,9% darbaspēka); īslaicīgu palīdzību sniedzšie (0,8 milj. Cilv., vai 0,6% darbaspēka). Tātad kopā “netradicionālo” darbinieku kopskaits sasniedz 11 milj. (ap 10% darbaspēka), bet pēc ASV Nodarbinātības ministrijas darba statistikas biroja datiem to skaits 2006.g. pieaugs līdz 50%. Bez tam, ASV kopumā ir 17% nodarbināto (22 milj. Cilv.), kas strādā pēc nepilnas darba nedēļas grafika, t.i., mazāk kā 35 darba stundas, kā arī 5,2 % darbinieku (7 milj. cilv. kam ir vairāk kā viena darba vieta, t.i., amatu savienotāji).

Šo darba grafiku priekšrocība – to lielā elastība, kas ļauj ievērot gan darba devēju, gan darbinieku intereses. Darba devējiem tā vispirms ir bonusu un sociālo garantiju izmaksu ekonomija, kuras pastāvīgiem darbiniekiem jau kļuvušas par obligātam daudzās firmās, kā arī bieži tiek minimizētas vēl citas izmaksas (telpu izmantošana, elektroenerģijas izmantošana u.c.), jo moderno informācijas tehnoloģiju izmantošana ļauj *kontraktniekiem* un pagaidu darbiniekiem strādāt neizejot no mājas. Netradicionālajos režīmos nodarbinātajiem – tā ir iespēja savienot darbu ar ģimenes pienākumiem, bērnu audzināšanu, rūpēm par cienījama vecuma vecākiem u.t.t.. Piemēram 1997. g. vairāk kā puse kontrakta darbinieku-sieviešu apvienoja tādu darbu ar bērnu audzināšanu. Pie tam 25% neatkarīgo kontraktoru, 20% aģentūru darbinieku

un 53% darbinieku pēc izsaukuma bija nodarbināti nepilnu darba dienu salīdzinot ar 18% darbinieku pēc tradicionālā grafika. Kā parāda nacionālā pētījuma rezultāti, 65% uzņēmēju uzskata, ka šādu grafiku izmantošana paplašināsies.

Konstatējam divas pretējas tendences nodarbinātības, darba organizācijas un stimulēšanas raksturā. No vienas puses, *spraiga* darba tirgus apstākļos palielinās pieprasījums pēc speciālistiem (sevišķi zināšanu ietilpīgās nozarēs), pieaug viņu darba samaksa, kā arī arvien plašāk izmanto īpašas motivācijas formas – īpašuma daļas nodošana, tiesības uz opcioniem u.t.t.. No otras puses – globalizācijas iespaidā pastiprinoties starptautiskajai konkurencei amerikāņu uzņēmēji meklē iespējas samazināt izmaksas, pārceļot daļu darbinieku uz netradicionālajiem darba grafikiem, jo mūsdienu tehnoloģijas ļauj to darīt.

Valsts savukārt cenšas mazināt globalizācijas negatīvās sekas mainot likumus. Vispirms tas skar darbinieku atlaišanu firmām pārceļot uzņēmumus uz ārzemēm. Šai virzienā darbojas vispirms jau federālie likumi un ekonomikas adaptācijas programmas starptautiskajai tirdzniecībai un analoga virziena programma NAFTA ietvaros. Šīs Nodarbinātības ministrijas pārraudzītās programmas paredz materiālu palīdzību, darbinieku atkārtotai apmācībai un palīdzību nodarbinātības atgūšanā darbiniekiem, kas to zaudējuši starptautiskās konkurences dēļ. Papildus palīdzību sniedz atbilstoši jaunajam likumam par investīcijām darbaspēkā.

3.nodaļa Globalizācija – pasaules kopienas attīstības sastāvdaļa

3.1. Globalizācijas ietekme uz vidi

Sākumā pievērsīsimies mūsdienu dzīves videi. XX gs. atstājis mums milzīgus rūpniecības un infrastruktūras objektus, kuru galvenais uzdevums bija spēka un pārākuma parādīšana savam pretiniekam. Pēc XX rūpnieciskās globalizācijas gadsimta iestājas postindustriālās telpas globalizācijas ēra. Šī globalizācijas etapa īpatnība ir milzīgā TNK loma. Kompānijas ar pārstāvniecībām vairāk kā 50 valstīs, grūti saukt par nacionālām, to loma starptautiskajā politiskajā procesā turpina pieaugt, tādās korporācijas viegli pārāug nacionālos ietvarus un realizē varu pār valstu iedzīvotājiem. Vēl viena TNK attīstības īpatnība mūsdienu pasaulē ir lielākās daļas preču ražošana ārzemju filiālēs ar lētu darbaspēku. Svarīgi, ievērot šais teritorijās vispārējās cilvēktiesību normas un cilvēku paradumus teritorijās.

Izdalāma virkne dzīves vides izmaiņu ietekmējošu faktoru:

1. *materiāli tehniskais* – krasa ražošana mērogu kāpināšana, tās organizācijas starptautiskās formas (TNK), kvalitatīvi jauns transporta un sakaru līdzekļu līmenis, kas nodrošina preču un pakalpojumu, resursu un ideju ātru izplatīšanu ar to pielietojumu vislabvēlīgākajos apstākļos.
2. *ekonomiskais* – nebijusi kapitāla koncentrācija un centralizācija, organizatoriskās formas kuru darbības ietvari pārkāpj nacionālās robežas, veicinot vienotas tirgus telpas izveidi.
3. *informatīvais* – lietiskās komunikācijas, ekonomiskās un finansu informācijas radikālas izmaiņas, kas dod iespēju operatīvi, savlaicīgi un efektīvi risināt ražošanas, zinātniski tehniskos, komerciālos uzdevumus ne sliktāk kā atsevišķu valstu iekšienē.

4. *zinātniski tehnoloģiskais* – ko nosaka jaunākā zinātniski-tehniskā, tehnoloģiskā un kvalifikācijas līmeņa izmantošanu atbilstošajās konkrētās valsts teritorijās ar mērķi paātrināti ieviest jaunus risinājumus ar salīdzinoši mazām izmaksām;
5. *socioloģiskais* – izpaužas tradīciju un ieradumu, sociālo saišu un paradumu lomas mazinājumā, nacionālās ierobežotības pārvarēšanā, paaugstinās cilvēku mobilitāte teritoriālā, garīgā un psiholoģiskā ziņā, pieaug starptautiskā migrāciju;
6. *politiskais* – izpaužas valstu robežu atvērtībā, pilsoņu, preču un pakalpojumu brīvas pārvietošanās iespējā;
7. *ekoloģiskais* – vides faktoru ievērošanai nepieciešams apvienot un koordinēt pasaules kopienas spēkus; citu mūsdienu problēmu vidū tas ir sevišķi nozīmīgs globalizācijas procesā.

Pasaules saimniecisko sakaru globalizācijas process neizslēdz ekonomiskās darbības paplašināšanu un intensifikāciju reģionālajā līmenī, iespējams iesaistot aktīvā vērienīgā savstarpējā starptautiskajā apmaiņā atsevišķi valstu administratīvos veidojumus. No vienas puses tas paātrina planetāro globalizāciju, no otras puses – darbojas kā sava veida bremze, kas veicina grupu reģionālo nošķirtību, jaunu pretrunu rašanos un konkurences saasināšanos. Jebkurā gadījumā globalizācija izmaina dzīves vidi uz Zemes.

Kā jebkurš sabiedriski politisks process globalizācija un ar to saistītās dzīves vides izmaiņas izsauc sabiedrībā neviennozīmīgu reakciju.

Revolucionārās pieejas piekritēji redz globalizācijā atnākošā uzplaukuma un vispārējas miermīlības avotu, visiem vienādu noteikumu izstrādi, izdzīvošanas ceļu, dzīves līmeņa, sociālās stabilitātes un politikas nozīmības paaugstināšanu, citu valstu pakļaušanas stimula likvidēšanu. Šai jaunajā laikmetā tradicionālās nācijas-valstis zaudē savu spēku, jo visas tautas un visi pamat procesi ir pakļauti globālajai tirgus telpai. Paātrinātas globalizācijas piekritēji redz tajā veidu kā samazināt atšķirības starp bagātajām un nabadzīgajām valstīm, uzskatot, ka nabadzīgie spēs atrast savu nišu ekonomikā ne ar valdības, bet uzniecīgām izmaiņām jūtīgu privāto kompāniju palīdzību.

Evolucionārās pieejas piekritēji uzskata patreizējo globalizācijas formu par bezprecedenta. Šis virziens pieprasa no valsts pakāpenisku adaptāciju arvien vairāk savstarpēji saistītai un nestabilai pasaulei. Globalizācija – varens pasaules transformējošs spēks, kas atbildīgs par pārvaldes formu izmaiņu un visu pasaules kārtību. Tā pakāpeniski iznīcina atšķirības starp nacionālo un internacionālo, starp iekšējām un ārējām problēmām. Globalizācija ir ilgstošs, pretrunu pārpilns, dažādām konjunktūras izmaiņām pakļauts process. Pēc evolucionistu domām pasaule sašķelsies bagātajās un nabagajās zemēs, pie kam šis dalījums būs ļoti strikts, tomēr nebūs ne otrās ne trešās pasaules, šī stratifikācija būs sarežģītāka. Suverēnās valstis saglabās varu par savām teritorijām, tomēr paralēli nacionālajai suverenitātei paplašināsies starptautisko organizāciju ietekmes sfēra. Šīs pieejas piekritēji noliedz apgalvojumu par valsts atmiršanu, viņi pagalvo, ka valsts izmainās lēnām, pakāpeniski, bet visa cilvēces vēstures ritumā.

Skeptiskās pieejas piekritēji uzskata globalizāciju par mītu, kura uzdevums ir slēpt starptautiskās ekonomikas attīstības realitāti. Tirgus spēki nav izrāvusies no

kontroles, tie ir atkarīgi no nacionālo valdību regulējošajiem likumiem. Galvenās problēmas ir saistītas ar jautājumiem, kas no globalizācijas iegūs un kas notiks ar dzīves vidi, t.i., kā dzīvos nākamās paaudzes. Faktiski galveno priekšrocību masu saņems indivīdi vai to grupas. Netaisnīgs globalizācijas ieguvumu sadalījums rada reģionālo, nacionālo un internacionālo konfliktu daudus.

Reizēm runā par cerībām uz ienākumu izlīdzināšanos sakarā ar nabadzīgo valstu ekonomiku salīdzinoši staujāku attīstību. Patiesībā gan straujāki izaugsmes tempi raksturīgi tikai nelielai Dienvidaustrumāzijas valstu grupai (tā saucamajiem *Āzijas tīģeriem*), kamēr viszemākās ekonomikas attīstības līmeņa valstīs raksturīgi daudz zemāki attīstības tempi kā bagātajām. To ieguvums no globalizācijas ir minimāls.

Rezultātā notiek nevis ienākumu izlīdzināšanās, bet drīzāk polarizācija. Globalizācijas procesā straujas attīstības valstis ienāk bagāto lokā, bet nabadzīgās valstis arvien vairāk no tām atpaliek. Pieaugošā plaša ienākumos izsauc no to puses neapmierinātību, kas briedē starptautiskos konfliktus, jo visas valstis cenšas iekļūt bagāto klubā un gatavas cīnīties par savu daļu pasaules ražošanā. Pēdējos 15 gados ienākums uz vienu cilvēku samazinājies vairāk kā 100 valstīs, patēriņš uz vienu cilvēku samazinājies vairāk kā 60 valstīs. Apmēram 150 miljoni cilvēku (Francija, Nīderlandes un Skandināvijas iedzīvotāju kopskaits) nonāca nabadzībā pēc Padomju Savienības sabrukuma. No jaunattīstības valstīs dzīvojošajiem 4,4 miljardiem iedzīvotāju 3/5 mīt apstākļos, kas neatbilst minimālajām sanitārajām prasībām, 1/3 nepietiek dzīvē ar ūdeni, 1/5 ir nepietiekams uzturs. Un izmaiņas dzīves vidē ir no tā tieši atkarīgas.

Jautājums par priekšrocību sadali ir viens no galvenajiem pasaules ekonomikas globalizācijas procesā. Vēl viena problēma ir saistīta pasaules ekonomikā ieausto nacionālo ekonomiku potenciālo reģionālo vai globālo nestabilitāti taisni šīs savstarpējās atkarības dēļ. Lokālās ekonomiskās svārstības un krīzes vienā valstī var būt ar reģionālām un pat globālām sekām. Tā nav tikai teorētiska, bet pilnīgi reāla iespēja, ko apliecina krīze Āzijā, kas sākās 1997. g. Taizemē, pēc tam iestājās arī citās Dienvidaustrumāzijas valstīs, sasniedzot Dienvidkoreju. Pasaules krīze vai depresija spēj izraisīt aicinājumus saraut savstarpējās saites un atkarības, kas veidojušās globalizācijas gaitā, kā tas notika ASV 30. gadu lielās depresijas laikā. Tā rezultāts var kļūt par ekonomisku karu vai pat militāru sadursmi. Tādas parādības liecina par savstarpēji saistītu dzīves telpu un teritoriju salīdzinoši lielāku nestabilitāti. Globalizācijas izraisītās dzīves vides izmaiņas radījušas bažas, ka kontrole par atsevišķu valstu ekonomiku var pāriet no suverēnām valdībām citās rokās, t.sk., stiprākajām valstīm, daudznacionālajām korporācijām un starptautiskajām organizācijām. Te daži saskata globalizācijā mēģinājumu graut nacionālo suverenitāti. Šī iemesla dēļ globalizācija var izsaukt nacionālajos līderos bezpalīdzības sajūtu tās priekšā, bet elektorātā – antipātijas pret to. Tādi noskaņojumi var viegli pāriet nacionālismā un ksenofobijā ar aicinājumiem uz protekcionismu, tie savukārt var izraisīt ekstrēmas politiskās kustības, kas potenciāli draud ar nopietniem konfliktiem.

Reizēm globalizācijas zaudējumu sarakstam pievieno bezdarbu ekonomiski attīstītajās zemēs ar augstu darba algas līmeni. Bet šo apgalvojumu apgāz zemā bezdarba norma daudzās no tām un bezdarba augstais līmenis valstīs ar zemu darba algu. Nacionālā politika un tehnoloģiskais progress ir svarīgākas nodarbinātības determinantes, kā globalizācijas faktori. Ar globalizāciju saista mītu par to, ka tā

draud dažu valstu sociālajai labklājībai, tomēr ievērojami lielāku ietekmi uz šo sfēru atstāj citi faktori – nodokļu politika un demogrāfiskās tendences. Tomēr nevar noliegt faktu, ka pēdēja laikā daudzās attīstītajās valstīs samazināties vidusšķiras īpatsvars un samazinās dzimstība. Abos gadījumos atsauci uz globalizāciju parasti izmanto nacionālās politikas neveiksmju attaisnošanai.

Svarīgi atzīmēt, ka ekonomiskie aspekti ir tikai viens no globalizācijas rezultātu komponentiem, kurai ir arī neekonomiska rakstura sekas, saistītas ar milzīgiem riskiem, potenciāliem zaudējumiem un pat katastrofu iespējām. Viens no tādiem apgabaliem ir drošība, kur globalizācijas procesi var novest līdz konfliktiem. Cita sfēra – tās ir politiskās krīzes, kas spēj pāraugt no lokāliem liela mēroga notikumos, bet ja tās laikus nenovērš, tad novest pie katastrofas. Kā trešo sfēru var minēt ekoloģiju un veselības aizsardzību. Globālās savstarpējās saites draud ar globālām ekoloģiskām krīzēm, kas saistītas, piemēram, ar vispārēju sasilšanu, klimata izmaiņām un plaša mēroga epidēmijām. Visām šīm vides izmaiņām nāksies vai nu piemēroties vai izmirt.

3.2. Globalizācijas izpausmes sabiedriskajās attiecībās

Sakarā ar globalizācijas daudzveidīgajām sekām, no kurām dažas jau augstāk uzskaitījām, pasaulē izveidojusies antiglobālistu kustība. Daži no tiem uzstājas pret globalizāciju vispār, kā tādu – uzskatot valsti par nozīmīgāko spēku sabiedrībā, citi nepieņem *amerikāņu noteikumus* ar amerikāņu dzīvesveida un amerikāņu masu kultūras reklāmu.

Antiglobālisms piedzima 1994. g., Meksikas dienvidos Čiapasas štatā, kur sākušos indiāņu sacelšanos vadīja subkomandante Markoss. Mehiko universitātē viņš beidzis filozofijas fakultāti, publicējies kā prozaiķis un tulkotājs, pametis dzimteni, dažu gadus strādājis San Francisko par programmētāju, tad ticis skaidrībā par dzīvi, ņēmis rokās ieročus un faktiski atdalījies no pārējās pasaules savu partizāņu rajonu ar galveno bāzi Lakandonas mežā. Markosa pirmie visiemi daudz maz pazīstamiem planētas cilvēkiem adresētie publiskie paziņojumi izsauca sajūsma kreisajos. Partizāns piesprieda nāvi TNK, apgalvojot, ka norit TNK un transnacionālās organizētās noziedzības izraisītais ceturtais pasaules karš pret cilvēci (trešais beidzās ar PSRS sagrāvi un sociālistiskās nometnes iznīcināšanu). Tā kā valdības un militārie vadītāji, specdienesti un masu mēdiji lielākajā daļā valstu ir minēto kara kurinātāju marionetes, tad šis karš ir pilsoņkarš un partizāņu karš. Uz pirmo atbalsta kongresu Spānijā atbrauca pieci tūkstoši brīvprātīgo, aiz katra no tiem bija grupa. Sapatas atbrīvošanas armija (Sapata – 1917. gada pilsoņkara tautas varonis) ātri pierādīja, ka prot karot.

Neskatoties uz 70 000 lielās valdības armijas un ASV spiedienu, ieņemtais rajons vēl arvien ir autonoms. 2001. gada aprīlī Markoss demonstrējot savu spēku un apņēmību, vadīja mierīgu gājienu uz Mehiko. Šim maršam pievienojās režisors Olivers Stouns, Nobela laureāts Hosē Samarango, prezidenta Miterāna atraitne, “Mond Diplomatic” redaktors Ignasio Ramone, vairāki pazīstami rakstnieki tai skaitā G.G. Markess un virkne Eiro parlamenta deputātu. Tādā kompānijā Markess savāca Mehiko 300 000 cilvēku mītiņu un paziņoja, ka neizies uz kompromisiem. Pēc tam viņš atgriezās atpakaļ Čiapasā. Bez kara un politikas, subkomandante pēta indiāņu folkloru un raksta dzejoļus. Taisni ar Markosu 90. gg. vidū sevi asociēja tie, kas pēc tam, nokļuva antiglobālisma nometnē. 1996.g.p-ēc sapatistu iniciatīvas notika pirmā tikšanās, kurā piedalījās kustību un organizāciju pārstāvji, kas cīnās par taisnīgu un

humānu pasaules kārtību. Bet 1998. g. radīja Globālo tautas darbību – plašu neformālu decentralizētu pilsonisko iniciatīvu un sociālo kustību koalīciju. 1998. gada maijā notika pirmās koordinētās akcijas dažādās valstīs. Pēc veiksmīgām protesta akcijām Bimingēmā un Ženēvā visa sekojošās PTO un SVF, Pasaules bankas, Lielā septiņnieka valstu tikšanās pavada aktīvas iejaukšanās no globalizācijas pretinieku puses. 1998.g. 18. jūlijā vairāk kā 80 pasaules valstīs notika Vispasaules karnevāls pret kapitālismu. 1999. gada 30. novembrī – PTO samitu Sietlā paralizēja un faktiski izjauc demonstrācijas. Tie bija visplašākie protesti ASV kopš 70. gg. Sākuma, ilgi gaidītā tiešās darbības atgriešanās: anarhisti, kas gāja atsevišķā kolonnā grāva lielo korporāciju biļojus, McDonaldus u.t.t. 2000. gada aprīlī Vašingtonā – masu protesti pret SVF un PB. Demonstrācijās piedalījās ap 20 000 cilvēki. 2000. g. 1. maijs – vispasaules diena cīņā pret kapitālismu norit visā pasaulē. Londonā un Parīzē antiglobālisti sarīko nekārtības blakus Pasaules bankas un Starptautiskā valūtas fonda ēkām. 2000. g. 11. septembris – Melburna – daudzi tūkstoši protestētāju kārtējā Starptautiskā ekonomiskā foruma laikā. 2000. gada rudenī Prāgā antiglobālistiem izdevās izlauzties izrautes līdz ēkai, kurā pulcējās pasaules oligarhi, kā rezultātā pēdējiem pat nācās paelpot asaru gāzi. Un beidzot – 2001. g. Dženova – tur pulcējās jau 200 000 antiglobālistu !

Pastāvīgi notiek konkrētas kampaņas pret atsevišķiem *monstriem*. Visveiksmīgākā bija cīņa pret NIKE, kuras rezultātā firma uzlaboja verdziskos darba apstākļus unniecīgo samaksu saviem divpadsmitgadīgajiem strādniekiem Malaizijā, kas NIKE atnes galvenos ienākumus. Patreiz notiek cīņa, arī tiesiska, ar Coca-cola, kuru apvaino bandītu algošanā streiku apspiešanā viena no savām rūpnīcām.

Paralēli bankjeru samitiem regulāri notiek alternatīvie forumi, pats nozīmīgākais no tiem ir “Antidavosa” Brazīlijā Porto Alegro. Pēc pirmās tikšanās prese apgalvoja, ka “lielie utopisti” apsprieduši divvaldības ieviešanas metodes un apmainījušies pieredzē “nestabilitātes izplatīšanā” visā pasaulē.

Patreiz nozīmīgākie antiglobālistu projekti ir:

Eiropa

“Globālā cilvēku darbība” : par sevi lika manīt visagrāk – 1999. g., pazīstama ar regulārajām sadursmēm Londonā un visā pasaulē, izdod biļetenu “Sekojam korporācijām”;

“Attak” - visintelektuālākā, tās līderis fermeris Žans Bove, kas slavens ar McDonaldu grautiņiem ar savu personisko traktoru, un rakstniece Sjūzena Džordža, romānā “Lugano Raports” paredzējusi drūmu nākotnes ainu, kurā TNK atbrīvojas no lielākās daļas pasaules iedzīvotāju kā nevajadzīga balasta. Prasa vispirms norakstīt visus trešās pasaules un Krievija parādus un aplikt biržas spekulāntus ar tādiem nodokļiem, kas ļautu izlīdzināt dzīves līmeni *visās pasaulēs* (Nobela laureāta ekonomista Tobina projekts).

“*Ya Basta*” - kustības pati kareivīgāka vienība, kas pati atgādina armiju, tai ir pat sava forma. Ja vilciens ar jabbastiešiem aizķeras uz robežas, tad viņi sagrābj vilcienu un staciju un *atceļ robežu*.

ASV

“*Anti kapitālistiskais bloks*”, ko visbiežāk sauc par *melno bloku* jo tajā dominē anarhisti;

Radikālie ekologi uzskata, ka izbēgt no totālas ekoloģiskās katastrofas, kas neizbēgami sagaida *pieaugošā patēriņa* sabiedrību, var tikai ar prettirgus revolūciju. Tās līderi Ralfs Naiders un teorētiķis Mjurejs Bukčins gūst milzu popularitāti jaunatnes vidū;

Maoistiskā internacionāle, aicina steidzami un vardarbīgi izlīdzināt *darba un samaksas standartus* visās valstīs un gāzt pasaules korporatīvo varu, aizstājot to ar sociālismu;

“*Redskins*” t.i., tā skūtgalvju daļa, kas tāla no rasisma un kam visvairāk rūp par šķiriskā taisnīguma atjaunošana;

“*Hakvist*” , hakeru apvienība, pēdējā Davosas foruma laikā apvienība legalizēja Bila Geitsa un Klintona un citu ietekmīgu foruma dalībnieku kredītkaršu numurus, kas baņķieru vidē izsauca paniku.

No autoritatīvām un lieltirāžas avīzēm par antiglobāliskām uzskata “*Mond Diplomatic*” un “*New-Left revue*” (Francija)

Antiglobālistu minimālā programma

- norakstīt jaunattīstības valstu un bijušo komunistisko valstu parādus;
- izstrādāt jaunus starptautiskā kredīta noteikumus, kas aizliegtu izvīrēt noteikumus, kas ierobežo suverenitāti;
- aizstāt SVF un PB ar demokrātisku reģionālo banku sistēmu, kas būtu vienlīdz atbildīgas visām valstīm dalībniecēm;
- par cik starptautiskie finansu institūti ir sabiedriski, nepieciešams atdalīt sabiedrisko interesi un personiskās peļņas – ne centa, ne kapeikas sabiedriskās nauda privātajam sektoram;
- atteikties no Rietumu civilizācijai alternatīvu civilizāciju iznīcināšanas;
- aplikēt ar nodokļiem finansu spekulantus;
- palielināt darba algu valstīs ar atkarīgu ekonomiku.

Principā var izdarīt šādu secinājumu:

Globalizācija sabiedriskās domas veidošanās neko jaunu neatnesa, tā vienkārši izcēla dienasgaismā dažus atšķirīgus redzejumus. Piemēram, mūs daudz vairāk interesē ASV prezidenta morālais tēls vai neveiksmnieku sauiņas (antiglobālistu) saiets dažādos zemeslodes punktos kā savas valsts ekonomika un mūsu tuvākais tiešais kaimiņš.

3.3. Ģeopolitisko grupu intereses pasaules reģionos

Pirms runāt par šo grupu interesēm, ir vērts parunāt par to veidošanās principiem vērojot izcilas vēsturiskas personas soļus veidojoties vienas Eiropas valsts

ekonomikai⁴:

Žans Batists Kolbers, iegājis vēsturē kā Ludviķa XIV laika izcils valsts darbinieks, kā cilvēks, kas strauji izveidoja savu karjēru, - viņa rokās ļoti drīz sakoncentrējās vara par valsts iekšlietām, kā ekonomists, kas izvilkā Franciju no finansu krīzes tikai kādu desmit-piecpadsmit gadu laikā. Un beidzot, Kolbers – tas ir tas pats zellis, kas pasludināja lielos finansistus par valsts mēroga ienaidniekiem. Un lai gan galu galā viņus tā arī neuzvarēja, taču valsts kasei atnesa ievērojamus ienākumus.

Žans Batists piedzima tirgoņu dinastijā: ar tirdzniecības operācijām nodarbojās piecas Kolbēru paaudzes. Tiesa Žana jaunības gados komercija piedzīvoja tik smagus laikus, ka vecāki nolēma sūtīt savu dēlu valsts dienestā. Tad to izdarīt bija vienkārši: ierēdņu amati arī pirka un pārdeva, kā manufaktūras preces. Tomēr ģimene nespēja savākt pietiekamu summu amata pirkšanai, tāpēc bija jāiet lētāks ceļš. Pēc mācībām jezuītu klosterī jauneklis iestājās armijā, kur sāka savu administratīvo karjeru intendanta-kara komisāra amatā. Viņa pienākums bija izvietot zaldātus nometnēs, iepirkt pārtiku un nodrošināt citas franču armijas sadzīves un saimnieciskās vajadzības.

Grūti iedomāties kā tālāk izveidotos armijas apgādnieka dzīve, ja tai laikā viņa attāls radnieks Mišels Leterje nedabūtu paaugstinājumu – viņš kļuva par aizsardzības lietu valsts sekretāru. Kā jau tas parasts tūdaļ tika iesaistīti visi daudzie kaut cik šim darbam piemērotie radnieki. Nebija izņēmums arī Žans Batists, kas tagad jau nodarbojās ar armijas apgādi lielākos mērogos. Protams, jau tolaik darbojās "cirpšanas" sistēma, un ar procentiem no ar provīzijas piegādātājiem noslēgtajiem kontraktiem. Kolbers, nebūdams muļķis, dāsni dalījās ar patronu. Drīz aizsardzības valsts sekretāra bagātību sāka apskaust. Un tad Leterjē saprata – viņš jau arī nebija no muļķu mājām, - ka pienācis dalīties ar savas finansiālās labklājības avotu.

Izdarīgo saimniecisko darbinieku Kolberu uzņēma pašā pirmā ministra kardināla Džulio Mazarinī dienestā. Un nebrīnieties – arī šīs pasaules varenajiem ir vajadzīgi lietpratīgi pārvaldnieki. Par laimi Francijai, un, varbūt, par paša kardināla nelaimi, Žana Batista personības mērogs izrādījās ievērojami lielāks, kā viņam piedāvātais saimnieciskā darbinieka un kukuļņēmēja-kases izlauptāja loma. Savas četrdesmitgades dienā Kolbers iesniedza Džulio Mazarini dienesta ziņojumu ar – ne vairāk, ne mazāk – savas valsts sociālekonomiskās attīstības programmas izklāstu. Vēlāk ekonomikas teorētiķi nosauks atsevišķas viņa tēzes par īpašu merkantilisma nozaru – kolberismu. Mazarini par to, protams, nevarēja zināt, bet projekts viņu pārsteidza.

Kolbers savā ziņojumā sprieda tā: ir noderīgas, valsti stiprinošas profesijas – zemkopji, amatnieki, tirgotāji, karavīri, jūrnieki. Tās vajag visos veidos veicināt. Bet ir arī tādas profesijas, kas atrauj cilvēkus no šīm noderīgajām nodarbībām. Ja bez tām pavisam nevar iztikt, tad vajag censties tās ierobežot. Lūk, piemēram, finansisti ...

Protams, viņi, paši iedzīvojoties karā, valstij ātri palīdz savākt karam vajadzīgos līdzekļus. Bet vai nav pienācis laiks Francijai ieņemt ne vien militāro, bet arī ekonomisko pārsvaru par kaimiņiem? Taču šeit lielāko kapitālu novirzīšana tirā valsts kredītešanā atnes acīmredzamu kaitējumu: francūžiem nepietiek kapitālu lielu tirdzniecības kompāniju radīšanai, ar kādām lepojas Holande un Anglija. "Kādēļ gan paļauties uz sevišķiem ienākumiem no aizņēmumiem, - sprieda Kolbers, - vai tad nav labāk dzīvot bagātā valstī, kas viegli segtu savus izdevumus no vienkārša, sakārtota bužeta?"

4 «Кольбер, обуздавший олигархов», Оксана Мигунова, www.kba.lv

Un ja tomēr aizņemties, tad radot tādus apstākļus, kad procentu likme būtu zema. Jo kredīts nav nekas cits, kā iespēja viegli dabūt naudu par zemiem procentiem, bet ne par 20-40% gadā ... ". Galu galā, pēc Kolbēra aprēķiniem, tūkstoši cilvēku, kas iztika no finansu nesakārtotības, "būs spiesti nodarboties ar tirdzniecību, manufaktūrām, lauksaimniecību un aizsardzības lietām, jo tās ir vienīgās profesijas, kas padara karalisti par plaukstošu".

Kolbera idejas bija veselā saprāta iemiesojums, bet Mazarini tās augstu novērtēja ne jau tādēļ. Viņa personiskais intendants bija izstrādājis teoriju, kas varēja kļūt par varenu ieroci pret kardināla galveno politisko pretinieku – karaļa padomnieku Nikolā Fukē.

Fukē tolaik centās padarīt pāreju uz miera laika budžetu valsts kreditoriem cik iespējams maigu un mazāk apgrūtinošu. Tāpēc viņš izmantoja dabisko aizdevu procenta samazināšanās tendenci: ņēma jaunus kredītus, lai norēķinātos par vecajiem parādiem. Kolbērs savukārt attēloja savu sāncensi kā vienkāršu kases izlaupītāju. Slimais Mazarini no visas sirds piekrita savam pakļautajam, tomēr saprata, ka viņam nepietiks ne laika, ne spēka, lai izmantotu šo ieroci. Tāpēc viņš "palika bumbu" zem Fukē, iesakot karalim Ludviķim XIV nozīmēt Kolberu par valsts finansu intendantu.

Pēc iecelšanas jaunajā amatā Kolbēra aģenti sāka izmeklēt vecās lietas par valsts kases līdzekļu izlaupīšanām. Tad arī noskaidrojās, ka superintendants Fukē atbildīgs par gandrīz 80 miljonu livru nelietderīgu izdevumiem, pie kam vismaz 20 miljonus viņš piesavinājies pats. Gada laikā Kolbers ziņoja Ludviķim par "negaidīti atklātām ļaunprātībām", aiznesot karalim ideju par to, ka bēdīgais finansiālais stāvoklis, kura dēļ, starp citu nācas apcirt galma uzturēšanas izdevumus, ir Fukē un viņam tuvu finansistu mahināciju rezultāts.

Ietekmīgais superintendants pats palīdzēja Kolberam. 1661.g. Beigās viņš pieļāva liktenīgo kļūdu, kas viņam beidzās ar mūža ieslodzījumu Anžera bastionā. Fukē līdz pēdējām brīdīm nenojauta par Kolbera intrigām, bet ar pakausi sajuta, ka Ludviķis sācis izturēties pret viņu vēsi. Zinot, ka "karalis-saule" mīl greznas svinības, viņš nolēma nosvinēt savas tikko celtās pils Vo le Vikont atklāšanu.

Tajās uzaicināja karali ar visu savu galma svītu. Pa to laiku Kolbers sagatavoja izziņu pēc kuras iznāca, ka pils celtniecība izmaksājusi 18 miljonus livru, bet atklāšanas svinības vēl 500 tūkstošus. Ņemot vērā, ka superintendanta oficiālie ienākumi bija ap 600 tūkstošiem gadā, tad iznāca, ka Fukē taisas izklaidēt karali par viņam pašam nozagto naudu.

Visvairāk karali sanikvoja zelta traukos servētas vakariņas trim tūkstošiem personu. Kara laikā karaļa zelta servīzi pārkausēja aizsardzības vajadzībām, bet tagad Fukē it kā par viņu ņirgājās, parādot, ka dzīvo greznāk par pašu karali. Komēdija, ko nospēlēja Moljera trupa viesiem, bija veltīta dāsnajam saimniekam, bet ne karalim. Karalienes-mātes karieses zirgi izbijās no uguņošanas, gandrīz apgāza karieti Īsāk, svētki neizdevās. Satracinātais Ludviķis taisījās personiski arestēt Fukē taisni svinību laikā, bet viņu no tā atturēja Kolbērs un Austrijas Anna.

Pēc Fukē tiesas, kas ilga trīs gadus, kad monarhs pēc savas visaugstākās žēlastības aizstāja izraidīšanu no valsts ar mūža ieslodzījumu, tika radīts precedents tiesai pār valsts lielākajiem finansistiem. Īpaši izveidota justīcijas palāta, kuras sastāvu veidoja personiski Ludviķa izvēlēti piesēdētāji, sāka citu valsts kreditoru mahināciju izmeklēšanu.

Izveidoja veselu vietējo ziņotāju, tā saukto subdelegātu, sistēmu. Piemēram, priesteri katrā savā mesā, pakļaujoties augstākajai gribai, stāstīja savām avīm, kādu ļaunumu atnes valsts aizņēmuma akciju turētāji. Reakcija nebija ilgi jāgaida: cietumā nokļuva daudzi finansisti un intendanti. Bet dažus "sasmērējušos" nodokļu iekasētājus pat pakāra pils laukumā Bastīlijas priekšā. Visdrīzāk gan galējos sodus pielietoja vairāk iebaidīšanai. Pārējie darboņi, kas kapitālu bija sarausuši kara laikā, tika cauri ar lieliem, pa miljonam livru, sodiem. Kopumā valsts kase papildinājās par 110 miljoniem livru, kas līdzinājās apmēram pusei valsts gada budžeta.

Papildus efekts no "finansistu medībām" bija tas, ka cilvēki sāka steidzami izpārdot valsts aizņēmuma obligācijas: to cena samazinājās par vairākām kārtām, un tas nozīmē, ka tikpat lielā mērā samazinājās Francijas valsts parāds savu kreditoru priekšā. Valsts pakāpeniski izķepurojās no finansu bankrota, kurā tā bija nokļuvusi pēc trīsdesmitgadu kara. Kolbērs izmantoja arī citus valsts finansu lietu sakārtošanas līdzekļus. Viņš ieviesa nodokļu reformu. Tai laikā privilēģija nemaksāt nodokļus bija tikai muižniecībai, bet titulus pirka un pārdeva ne sliktāk kā ierēdņu vietas. Tas bija kaut dārgs, tomēr visai efektīvs paņēmiens, lai izvairītos no zemes nodokļa.

Kolbērs aprēķināja, ka "īsto muižnieku" vajadzētu būt par kādiem četrdesmit procentiem mazāk kā skaitījās tai laikā. Viņš veica globālu "tīrīšanu" veicot muižnieku kārtas pārastatēciju. Tie, kas nevarēja pierādīt speciālām komisijām savas dižciltīgo izcelsmi, bija spiesti maksāt milzīgus sodus, un nu viņu īpašumus aplika ar pilnu nodokli. Tā valsts kase ieguva papildus miljonus, bet pats Kolbers ieguva monarha pateicību un muižnieka titulu. Jo "karalim - saulem" netrūka savdabīgas humora izjūtas.

Par valsts kasei iegūtajiem līdzekļiem Kolbērs izvērsa vētrainu saimniecisko darbību. Viņš ieguldīja četrās radītās valsts tirdznieciskajās kompānijās – Ostindijas, Vestindijas, Ziemeļu un Leventas. Viņš tirgojās ar franču kolonijām Āzijā, Āfrikā, un Amerikā un starptautiskajā arēnā kļuva par nopietnu konkurentu holandiešu un britu kompānijām. Vēl vairāk, Kolbērs, kas uzskatīja, ka tādā valstī kā Francija, jābūt visiem ražošanas veidiem, investēja budžeta līdzekļus kalrūpniecībā un metalurģijā. Kolbēra laikā Francija sāka aktīvi eksportēt greznuma priekšmetus, ar ko Ludviķa XIV laika impērija bija slavena.

Šķita, ka jāiestājas valsts ekonomiskam uzplaukumam un izaugsmei. Francijas valsts kase "Kolbēra vadībā"patiesi izauga desmitkārtīgi. Diemžēl Ar Žana Batista Kolbera finasu ģēniju nepietika bezdeficīta budžeta radīšanai. Jo vienlaikus ar ienākumu palielināšanos, palielinājās karaļa galma tēriņi, bet ar to Kolbers, pat personiski kontrolējot visus ieņēmumus un izdevumus, nespēja cīnīties. Attiecības starp izšķērdīgo monarhu un viņa mantzini sasnieda tādu spriedzi, ka 1683. gadā Ludviķis nosūtot uz nāves gultas gulošajam Kolberam personisku vēstuli, pēdējais to pat neatvēra. "Es negribu dzirdēt par karali, lai kaut tagad viņš mani atstāj mierā" - tie bija pēdējie lielā XVI gadsimta ekonomista vārdi.

Kolbers cīnījās nevien ar finansistiem, bet arī ar juristiem. Tiesu aparāta uzturēšanai paredzēto summu, viņš uzskatīja par taisnīgu samazināt vismaz četras reizes. Bez tam, tiesnešu amatu pirkšanai, pēc viņa domām, novirzīja kapitālus, ko varētu ieguldīt tirdzniecībā un rūpniecībā. Patreiz, viņš atzīmēja, justīcijā barojas vairāk par 30 tūkstošiem cilvēku. Pietiks, ja atstāsim 7-8 tūkstošus cilvēku, bet pārējie atkal nodarbosies ar tirdzniecību, zemkopību, dienestu armijā. Tāpēc vajag pazemināt tiesnešu amata prestižu un krasi samazināt to skaitu – tas ir tos vajag pārpirkt. Bet, lai valstij būtu vieglāk šos posteņus izpirkt, vēlams vispirms pazemināt to tirgus vērtību. Te par labu līdzekli viņš nosauca garantētas amata mantošanas ikgada nodevas

(poletes) atcelšanu. Karaļa atteikšanās atjaunot poletu pēc kārtējā termiņa beigām, uz kuru tā bija pagarināta, patiešām visai efektīvi samazināja profesijas prestižu un tā vietas tirgus cenu ...

Arī mūsdienās ir izcilas personības un viņu kopas, kas būtiski ietekmē pasaules attīstību. Lūk ko par viņiem sacerējusi kāda *dzeltenā* avīze, kas 100% aizstāv sava kreditora un acīmredzama jebkura progresā ienaidnieka intereses, tomēr neatnesot tam redzamu ietekmi⁵:

Nevēlamie dokumenti

Lai nodrošinātu čempionāta norisi, no Rīgas pilsētai bija jānodrošina tikai divas sporta arēnas. Tiesa, tām bija jābūt mūsdienīgām, kādu galvaspilsētā nav. Tātad tās jāuzbūvē. Tāpēc jāatrod nauda un izpildītāji. Tos it kā atrada, bet iedegās nopietns skandāls. Jau pavasarī "Neatkarīgā Rīta Avīze" rakstīja, ka vienošanos par hokeja halles celtniecību Rīgā ar IMS STUDIO 6 noslēdza pirms konkursa izsludināšanas. Vēl vairāk - \$400 milj. Celtniecībā ieguldīs nevis ārzemju investori, kā solīja premjerministra Andra Bērziņa vadītā orgkomiteja, bet Latvija, tas ir nodokļu maksātāji. Avīzes rīcībā it kā esot atbilstošu dokumentu kopijas. Pēc nodomu protokola par savu darbu IMS Studio 6 saņems 10% no kopējā projekta izdevumu apjoma. Tomēr pilnvaru vēstulē komisijas maksa nosaukta 7,5% no kopējiem projekta izdevumiem, pie tam atzīmēts, ka šo naudu saņems nevis IMS Studio 6, bet personiski Gorans Takačs. Andra Bērziņa preses sekretārs Arnis Lapīņš toreiz paziņoja, ka avīzes informācija neatbilst patiesībai

Kā "iztukšot" Pēterburgu

Savukārt "Diena" atzīmēja, ka Dienvidslāvu izcelsmes Šveices uzņēmējs Takačs ir saistīts ar aizdomīgiem darījumiem par summu apmēram \$6 milj.. Pēc Krievija Finanšu ministrijas, revīzijas komitejas datiem, Takačs bijis saistīts ar darījumu, Sank pētrburgas izvirzīšanā par Olimpisko spēļu organizatores kandidatūru. IMS Studio 6 1990. gg. Vidū saņēma lielu pasūtījumu tā saucamo pīrēšlikuma-grāmatu izgatavošanā, taču lielākā daļa šo gramatu, kuru cena \$7000 līdz Sankt Pēterburgai tā arī nenonāca. Šveices avīze "Tap" savā laika rakstīja, ka caur IMS Studio 6 un citām Takača firmām no Krievijas valsts budžeta aizpludināti vismaz \$5 milj. Pēc pāris dienām tika publiskots vēl viens kompromitējošs materiāls. Hokeja halles celtniecību, ko iesaka mārketinga kompānija IMS Studio 6, gatavoja finansēt franču miljonārs Andrē Guelfi, kam ir diezgan skandaloza slava. Martā Guelfi atbrauca uz Rīgu hokeja halles un atpūtas kompleksa prezentācijai, un viņu stādīja priekšā kā vienu no potenciāliem investoriem.

Ļoti skandalozs cilvēks

Tā pati "Diena" ziņoja, ka Guelfi bijis būtisku figūra korupcijas skandālā ap franču valsts naftas firmu "Elf-Aquitaine". Savā laikā avīze "Washington Post" ziņoja, ka deviņdesmitajos gados Elf bijusi "korumpētā kase", no peļņas ar kuru franču valsts darbinieki maksāja kukuļus-"komisijas naudu". Guelfi bija būtiska loma šai sistēmā, un 1992. gadā izmantojot divu viņa firmu starpniecību pārskaitīja \$40 milj. "komisijas naudas" veidā, lai nodrošinātu Austrumvācijas naftas pārstrādes uzņēmuma Leuna privatizāciju. 1993. gadā vēl gandrīz \$20 milj. ar Guelfi palīdzību pārskaitīja Kola Kristīgi demokrātiskajai partijai, lai papildinātu šīs partijas finanses priekšvēlēšanu cīņā. 2001. gada februārī Kols piekrita samaksāt

5 «\$400 000 000, которые погубят Латвию», Николай ГЕРАСИМОВ, Вести сегодня, 20 ноября 2002 года

vairāk kā \$150 000 sodu, tā izbeidzot izmeklēšanu un izvairoties no savas partijas noslēpumu publiskošanas. Leuna privatizācijas dokumenti “pazuda”. Un vēl Guelfi, kā stāsta ... , savā personiskajā lidmašīnā bieži vedis cilvēku, kuru daudzi ārzemju avīzes saista ar uzbeku mafiju.

Lipmans uzstāj uz savu

Pēc visām šīm publikācijām Starptautiskā hokeja federācijai radās jautājums: vai Rīga spēs organizēt Pasaules čempionātu? Vienlaikus Saeimā iedegās nopietnas kaislības: kreisie pieprasīja atklāt visu ar IMS Studio 6 darījumu saistītos dokumentu, bet viena no valdošās koalīcijas valdošajām partijām – izveidot parlamentāro komisiju darījuma apstākļu izmeklēšanai.

Šantāža izdevās – orgkomiteja nolēma pārtraukt ar Takača kompāniju jebkādas attiecības. 17. maijā Latvijas hokeja federācija izplatīja oficiālu paziņojumu, kurā teikts, ka arī starp to un Šveices kompāniju IMS Studio 6 tiek pārtraukti jebkādi juridiski kontakti. Jau pēc dažām dienām parādās informācija, ka arenu pasaules 2006. gada hokeja čempionātam var uzcelt investori, kuri patreiz ceļ hokeja pili Čehijā. Jaunums atkal nāca no tā paša Lipmana, kas pasvītvoja: iespējamā hokeja halles celtnieka meklējumi turpinās, un no nodoma organizēt pasaules čempionātu Latvija nav atteikusies. Pēc kāda laika Lipmans nosauca divu jauno ārēnas būves pretendentu vārdus. Iespējams, ka tā bija tikai likteņa ironija, bet tie arī bija ar Šveices “pierakstu” - Aple Leaf Stadiums AG un B+R Events.

Neskatoties uz to, IMS Studio 6 vēl arvien bija gatava realizēt projektu. Tomēr tas nenotika, un galu galā līgumu par celtniecību parakstīja ar Multihalle, par kuru agrāk tas pats Lipmans teica, ka tā “nav investors un ja tiks sākta sadarbība ar šo uzņēmumu, nāksies ņemt kredītus, kuriem vajadzēs valsts garantiju”. Laikam taču, sakarā ar to, ka kontrakts “tika atdots ne tiem, kuriem vajadzēja”, Latvijai var tikt atņemtas tiesības organizēt čempionātu.

Kam mēs atteicām

Kad Huans Antonio Samaranču ievēlēja par SOK prezidentu, daudzi viņa tautieši par to patiesi priecājās; pēc gandrīz divdesmit gadiem no bijušā spožuma ap Samaranča vārdu – pat ievērojot, ka karalis Hjuans Karloss viņam piešķīra marķīza titulu – nav palikušas ne pēdas. Tā cēlonis – skandaloze apvainojumi korupcijā, kas cauraužuši visu olimpiskās kustības vadības virsotni jaunizceptā marķīza varas gados. Bijušo elku kā apsūdzēto izsauca Barselonas tiesa par finansu pārkāpumiem holdingā “Erkros”. Šī ķīmiskā giganta bankrots 1992. g. - pats lielākais Spānijas vēsturē – notika mīklainos apstākļos, atnesa lielus \$ 1 milj. lielus zaudējumus kreditoriem. Samarančs bija holdinga direktoru padomes sastāvā. Apsūdzība apgalvo, ka izmantojot savu ietekmi, viņš vispirms panācis tiesas procesa atcelšanu, bet pēc tam centies novilcināt savu ierašanos tiesā.

Pēc diplomātisko attiecību atjaunošanas starp Spāniju un PSRS Samaranču iecēla par vēstnieku Maskavā. Ieradies Padomju Savienībā, viņš koncentrējās uz ar sportu saistītām lietām. Savu enerģiju viņš virzīja uz attiecību nostiprināšanu ar padomju sporta vadītājiem (tai skaitā ar Vitāliju Smirnovu, kam arī tagad izvirza apsūdzības sakarā ar korupciju).

Draudzību ar Brežņeva nomenklatūru Samarančs uzturēja viņaprāt tālredzīgi – viņš bija izvirzījis mērķi kļūt par SOK prezidentu. Šai Spānijas pārstāvja iecelšanā pielika roku daudzi starptautiskā mēroga sporta darboņi, kas Samarančā sajuta cilvēku, kas darīs lielas lietas.

“Sardīne” var visu

Samaranča iecelšanā roku pielika arī franču uzņēmējs Andrē Guelfi ar iesauku Dede-Sardīne, kas īpašumu ieguva tirgojoties ar zivīm Marokā, bet vēlāk vadīja koncernu “Le Kok

Sportif”, kas nodarbojās ar kalnu slēpošanas inventāra ražošanu. Guelfi apgalvo, ka Samaranču “viņš radījis savām rokām”, izmantojot savus sakarus ar PSRS. 1970-ajos gados, izveidojis lietišķus kontaktus ar Adidas īpašnieku Horstu Dasleru, Guelfi sāka manipulēt ar Starptautisko futbola federāciju, nodrošinot sev izdevīgu kandidātu ievēlēšanu. Viņš noteica, kur un kad tiks izcīnīti Futbola kausi: “Bez manis ne Argentīna, ne Spānija, ne Itālija nekad netiktu pie pasaules kausiem. Ja es to izdarīju, tad tikai tāpēc, ka pēc tam varēju pārdot simtiem reižu vairāk sporta inventāra”

Apmēram tai pat laikā Guelfi izveidoja kontaktus vispirms ar PSRS, tad Krievijas Federācijas sporta komitejas ilggadīgo vadītāju Vitāliju Smirnovu, kas bija Guelfi “uzticīgs draugs”. Jau pēc PSRS sabrukuma, 1990-ajos, Gulfi metās palīdzēt Sanktpēterburgai izkarot tiesības organizēt 2004. gada vasaras olimpiādi. Tas bija tīrs bizness – ja Pēterburga iekļūtu “finālistu” pieciniekā, viņš “veiktu darījumus vismaz 3.5 milj. franku apjomā. Es jau biju izraudzījies kompānijas, biju vienojies par komisijas naudu – viss bija gatavs”. Viss sagruva sakarā ar Elf skandālu. Bet tas cilvēks viņa helikopterī, kas it kā saistīts ar Uzbekijas mafiju bija Gafurs Rahimovs (Āzijas Olimpiskās padomes viceprezidents un Starptautiskās amatieru boksa asociācijas izpildloceklis), kuram aizliegta iebraukšana Šengenas valstīs.

2000. g. britu žurnālists Endrju Dženings publicēja grāmatu “Lielā olimpiskā krāpšana”, kura pastāstīja daudz interesanta un skandaloza par liela sporta biznesa pusi. Autors pieminēja arī Rahimovu. Portrets iznāca šāds: narkobarons, centrālāzijas mafijas vadonis, Uzbekijas valdības korupcijas veicinātājs un viltotu dolāru rūpnīcas īpašnieks pie Varšavas. Bez tam iznāca, ka Gafurs Rahimovs saistīts ar starptautisku noziedzīgu sindikātu, kas it kā nodarbojas ar krāpšanu, narkotiku tirdzniecību, nelegālām ieroču piegādēm. Pie visiem nekaunīgajiem Dženingsa apgalvojumiem tajā pašā Varšavā Rahimovs kļuva par pirmo cilvēku pasaulē, kam piešķirta personiska OSCE (Eiropas Drošības un sadarbības organizācija) priekšsēdētāja personiska pateicību. Tomēr Rahimovs iesniedza prasību tiesā, un Dienvidvelsas Augstākā zvērināto tiesa divu stundu laikā pieņēma attaisnojošu spriedumu.

IMS Studio 6 galveno veikumu vēsture

Sniegsim bezkaislīgu starptautiskās mārketinga un jaunrades aģentūras - IMS Studio 6 - godīga sporta partnera vēsturi.

Dokumenta mērķis ir 1) izklāstīt IMS Studio 6 ieguldījumu Starptautiskajā Olimpiskajā komitejā, olimpiskajā kustībā un pasaules sportā; 2) izskaidrot SOK skandāla ietekmi uz kompāniju un tās īpašnieku un; 3) ieskicēt iespējamās kompānijas pakalpojumus nākotnē.

Priekšvēsture

Gorans Takačs 1976. Šveicē Lozānā nodibināja Studio 6. Sākotnēji kompānija sniedza pakalpojumus fotogrāfijas un grafiskā dizaina laukā, tomēr gala mērķis bija komunikāciju aģentūras izveide plašam klientu lokam ar plašu pakalpojumu klāstu No 35 kvadrātmetriem īrētas platības un diviem līdzstrādniekiem Studio 6 izaugusi par starptautisku mārketinga un komunikāciju aģentūru ar septiņzīmīgiem apgrozījumiem rēķinos un birojiem Lozānā, Belgradā, Maskavā, Tokijā un Denverā. Izaugot starptautiskā arēnā, kompānija 1987. gadā kļuva par IMS/Studio 6.

Klienti nāca no visiem komercdarbības sektoriem, tomēr sports vienmēr palika kompānijas vadītāju kaislība. Daudzi projekti tikai veidoti SOK, starptautiskajām

federācijām, nacionālajām olimpiskajām komitejām (NOK) un pilsētām-pretendentēm olimpiāžu organizatorēm. Tie lielākoties bija maksas projekti, tomēr daudzus darbus kompānija izpildīja bez maksas ieguldījuma sporta lietas vārdā.

Līdz šim brīdim, nesaprotamu iemeslu dēļ IMS/Studio6 regulāri bijusi pakļauta uzbrukumiem. Viens no tiem SOK skandāla laikā (1999.g). Nepamatotu apvainojumu dēļ kompānija zaudējusi visus klientus un projektus. Apvainojumi palikuši nepierādīti un faktiski izčākstējuši, tomēr īpašnieka darbība un reputācija neglābjami cietusi.

Neskatoties uz nopietniem triecieniem, IMS/Studio6 strādāja pie savas reputācijas un darbības atjaunošanas. 2000. gadā uzsāka apjomīgu projektu – pirmās sporta kopienas radīšanu pasaules Timeklī. Vietni Sportus.com vispirms testa režīmā palaida Šveicē. Pēc veiksmīgiem izmēģinājumiem šo kopienu 2001. gadā izplatīja Dienvidslāvijā. 2002. gadā plānota tās tālāka izplatība (Grieķijā, Kiprā un Krievijā).

Ieguldījums SOK, Olimpiskajā kustībā un pasaules sportā

1. SOK un olimpiskā kustība

- 1. Olimpiskās zīmes izstrāde 1982. gadā*
- 2. Pirmās SOK grafisko standartu izziņu grāmatas izveide 1986. gadā*
- 3. Dalība 17 pilsētu pretendentu uz Olimpisko spēļu rīkošanu projektos*
 - *starpniecība pilnā pakalpojumu kompleksa nodrošināšanā*
 - *stratēģiskā konsultēšana*
 - *grafiskie pakalpojumi (izstrāde, izgatavošana, prezentācija u.c.)*

Visus projektus veica pilnībā atbilstoši ar SOK pamatprincipiem un kritērijiem, tos izpildīja pēc godīgas spēles: noteikumiem un atzītām morāles normām. Visu projektu mērķis bija nodrošināt partneriem visracionālākos un efektīvākos priekšlikumus.

Dažām pilsētām (Soči, Taškenta, Kortina) pat ieteica atsaukt savus pieteikumus, lai izvairītos no nelietderīgiem izdevumiem (un peļņas aģentūrai). Jau 1991. gadā IMS/Studio ieteica SOK radīt institūciju, kas nepieļautu tik klajas mahinācijas un ļaunprātības, kas saistītas ar pieteikumu iesniegšanu, kas dažus kandidātus izslēgtu vēl pirms atlases kampaņu sākuma.

- 4. Multivizuālās demonstrācijas izveide SOK paviljonam izstādē Comtoir Suisse 1983. g.*
- 5. SOK oficiālās gadagrāmatas izdošana (sākot no 1984. gada).*

Sākot ar Ziemas olimpiskajām spēlēm Sarajevā 1984. gadā veltīto oficiālo grāmatu IMS/Studio vēlāk laida klajā deviņas oficiālās grāmatas vairāk kā 40 variantos. Ar mērķi veicināt SOK, olimpisko kustību un Olimpiskās spēles visā pasaulē izplatīti simtiem tūkstošu eksemplāru. IMS/Studio 6 finansēja šo projektu, samaksājot SOK honorāru.

- 6. Vizuālā tēla radīšana SOK sesijai Stambulā (1987.g.)*
(Projektu veica bez maksas.)

7. SOK konkursa par labāko sporta pasaules fotogrāfiju izveide.

Šo konkursu kompānija IMS/Studio 6 radīja un organizēja 1989. gadā. Tā vienpadsmit gadu pastāvēšanas vēsturē konkurss kļuvis par pasaules sporta fotogrāfijas skatlogu, bet tā balvas – par katra fotogrāfa sapni. Ik gadus izdeva un izplatīja visa pasaulē grāmatu ar izcilākajām fotogrāfijām, kā arī sporta foto kalendāru. IMS/Studio 6 finansēja visu ar konkursu saistīto darbību (mārketings, konkursa pasākumi, izdošana, izplatīšana u.t.t.) , samaksājot honorāru SOK.

8. *Darbība Padomju Savienības (vēlāk NVS, tad Krievijas) nacionālās olimpiskās komitejas mārketinga aģentam lomā.*

Galvenie šīs darbības fakti:

- *Sponsoru fonda izveide (3 miljoni ASV dolāru) NVS komandas dalībai 1992. gada Ziemas (Albervilla) un Vasaras (Barselona) olimpiādēs.*
- *Sponsoru līdzekļu piesaiste Krievijas olimpiskajai komitejai (vairāk kā 70 miljonu ASV dolāru kopš tās izveidošanas)*
- *Krievijas olimpiskās komitejas vizuālā tēla izveide.*
- *Olimpiskā noslēguma pasākuma izveide Maskavā*
- *Krievijas olimpiskās komitejas kluba izveide visās olimpiskajās spēlēs, sākot no Barselonas.*

Piezīme. Sakarā ar Olimpiskās komitejas reālo finansiālo stāvokli (PSRS, NVS un KOK) lielu darba apjomu veica bez maksas, lai nodrošinātu tās komandu dalību Spēlēs un pienācīgu pārstāvniecību starptautiskajā sporta arēnā.

9. *SOK sesijas vizuālā tēla izveide Maskavā (2001. g)*

II. Starptautiskās sporta federācijas

1. *IAAF (Starptautiskā amatieru vieglatlētikas federācija)*

- *IAAF zīmes izstrāde.*
- *IAAF jubilejas koncepcijas izstrāde 1982. gadā.*
- *IAAF jubilejas krājumu izdošana.*
- *IAAF noslēguma pasākuma koncepcijas izveide.*
- *IAAF multivizuālo prezentāciju organizācija.*
- *IAAF izstāžu organizēšana.*
- *IAAF žurnāla izveide.*

2. *FIFA Reklāmas multivizuālā pasākuma organizācija (1982)*

3. *UIPM (Starptautiskā modernās piecīņas savienība)*

- *žurnāla radīšana un izlaišana*
- *reklāmas darbība*

4. *FILA (starptautiskā amatieru cīņas federācija)*

- *izdevējdarbība*
- *vietņu izstrāde, radīšana un uzturēšana pasaules Tīmeklī*

5. *IIHF (starptautiska hokeja federācija)*

- *Sanktpēterburgas priekšlikuma izstrāde 2000. g. pasaule čempināta organizācijai.*

III. *Vidusjūras spēles*

- *Pilnas apkalpošanas projekts un spēļu vizuālais tēls Spēlēm Kasablankā (1983)*

IV. *Vietne Sportius.com*

2000. g. ar mērķi apvienot visus sporta pasaules dalībniekus sākot no vietējā līmeņa līdz starptautiskajam izmēģinājuma tirgū Šveicē palaida vietni Sportius.com. Tās uzdevums bija nodrošināt ziņojumus, informāciju un izklaides ainas sporta entuziastiem, klubiem, federācijām, savienībām, veikaliem, pasākumiem, apmeklējumu vietām, ražotājiem ... katram, kas interesējas vai nodarbojas ar sportu.

IMS/Studio6 dibinātājs Gorans Takačs piedalās olimpiskajā kustībā kopš 1964. g. Mehiko. Viņš strādāja par protokola ģenerāldirektora palīgu 1976.g. Olimpiskajās spēlēs Monreālā, pēc tam bija piegādātājs, partneris un aktīvs atbalstītājs visos nākošajos olimpiskajos pasākumos.

Visus šos gadus viņš vienmēr cīnījies par augstākā profesionālā un morālā līmeņa uzturēšanu un olimpiskās kustības principu un vērtību saglabāšanu. Goranam Takačam bija lieliskas attiecības ar SOK prezidentu, SOK ģenerālsekretāriem un dažādam starptautiskajām sporta federācijām. Neizskaidrojamiem iemeslu dēļ sadarbībā ar zemākajiem SOK līmeņiem bija mazāk veiksmīga.

Visus šos daudzus uzticības, sasprindzināta un godīga darba gadus sagrāva melīgi apvainojumi un SOK skandālam sekojošās raganu medības. Šos apvainojumus, neviens no kuriem neizrādījās patiess, kā domājams izplātīja tie, kam skauda IMS/Studio6 panākumi, vai arī viņus aizskāra kompānijas vadītāja godīgums un tiešums. Sekas bija katastrofālas kompānijas darbībai, tās līdzstrādnieku un īpašnieka ģimenēm, kā arī viņam pašam. Neskatoties uz pilnīgu attaisnošanu visās apsūdzībās, pār IM Studio 6 vēl arvien gulst nepamatota un nepelnīta ēna

IMS/Studio6 un tās dibinātājs, turpinās nest ieguldījumu sporta pasaulē. Tos veiks palīdzot draugiem un paziņām un domubiedriem jebkuros uzticētajos projektos.

Patreizējā darbība sporta laukā ir:

- *lielākās sporta kopienas izveide pasaules Tīmeklī*
- *mārketinga starpniecība Krievijas NOK*
- *mārketinga starpniecība Ziemas Olimpisko spēļu organizācijas Konkursa komitejai: Sofija (2012).*

- *Dienvidslāvijas galda tenisa federācijas prezidenta pienākumu pildīšana*
- *mārketinga pakalpojumi starptautiskajām sporta federācijām (FILA, UIPM u.c.)*
- *dalība konsorcijā ar IIHF daudzfunkcionālu sporta būvju celtniecībā*

IMS/Studio6 zināšanas, kvalifikācija, pieredze un sakari ir pieejami privātpersonām un organizācijām, kam vajadzīgi godīgi un profesionāli padomi un pakalpojumi sportā un mārketingā.

Arī patiesība par globalizācijas procesiem naftas tirgos arī ir nedaudz savādāka⁶:

Pasaulē nebija neviena daudz maz cienījama izdevuma, kurš neievērotu naftas kompāniju JUKOS un Sibņeft saplūšanu. Darījums, kura rezultātā Krievijā izveidojās supergigants ar naftas rezervēm \$35 milj., nolika šo kompāniju blakus pasaules līderiem British Petroleum (BP), Exxon-Mobil, Royal Dutch Shell.

Par jaunās apvienotās kompānijas direktoru padomes priekšsēdētāju kļuvis Sibņeft priekšsēdētājs Jevgeņijs Švidlers, bet to vadīs JUKOS valdes priekšsēdētājs – pats bagātākais Krievijas cilvēks (pēc žurnāla Forbes versijas) Mihails Hodarkovskis. Darījums vēl jāapstiprina akcionāriem un valsts regulējošām instancēm, kā arī jāveic finansu ekspertīze. Visas procedūras paredzēts beigt šī (t.i. 2003 – tulk. piez.) gada beigās.

Darījumu pasaule aplaudē

Visas pasaules darījumu aprindu uzmanība pret šo darījumu ir saprotama. Saplūšanas rezultātā izveidojās Krievijā lielākā kompānija, kas kontrolēs 30% valsts naftas iegūstošās nozares, bet ieguves apjomi salīdzināmi ar Kuveitu. Avīze “Wall Street Journal” un citi autoritatīvi izdevumu atsauksmes vēstīm no Maskavas ir viennozīmīgi pozitīvas. “Šodien Krievijā notiek tie paši procesi, kas Savienotajās Valstīs pirms dažiem gadiem, kas apvienojās Exxon-Mobil, Chevron-Texaco un Conaco-Philips. Krievijas naftas rūpniecība seko veselīgai pasaules pieredzes gultnei”, - teica Amerikas stratēģisko un starptautisko pētījumu centra eksperts Roberts Ibls.

“Tāds ražošanas koncentrācijas process nāks Krievijai par labu. Tas paaugstinās globālo konkurentspēju un investīciju pievilcību naftas nozarē”, - uzskata vadošais vācu Krievijas fondu tirgu eksperts Andreass Meneke. “Tas ir svarīgs pozitīvs notikums”, - atzīmēja Krievijas premjerministrs Mihails Kasjanovs. Tomēr novērsīsimies no slavas dziesmām un paskatīsimies uz notikušā būtību un zemtekstiem.

Ambiciozais plāns

Kompānijai JUKOS-Sibņeft patreiz pieder lielākās Ausrumsibīrijas naftas un gāzkondensāta atradnes, apvienības Nojabrjskņefķegaz, Tomskņeft, Omskas,

6 «Слияние двух лун» Александр МОСЯКИН, Телеграф 29 апреля 2003 11:06

Ačinskas, Angāras un Trīs Samāras naftas pārstrādes rūpnīcas, kā arī īpašuma daļas Maskavas, Jaloslavļas un Mozirskas naftas pārstrādes rūpnīcās; un 2,5 tūkstoši degvielas uzpildes staciju (DUS) visā Krievijā. Ārzemēs kompānijai pieder bijušās Slavņeft īpašums un Mažeiku naftas pārstrādes uzņēmums Lietuvā.

Jaunradītajai kompānijai pieder 19,4 milj. barelu naftas izpētīto krājumu, un pēc šī rādītāja tā neatpaliek no lielākajām pasaules transnacionālajām kompānijām. Ja gadījumā jaunā kompānija aprīs Surgutņeftjgaz (par ko runā ne tikai Maskavā) tad tā kļūs par līderi. Pēc “melnā zelta” ieguves JUKOS-Sibņeft pagaidam ieņem ceturto vietu pasaulē – 2,3 milj. barelu naftas diennakti, vai 133,5 milj. tonnas naftas gadā. Pasaules līderu vadošais piecnieks izskatās šādi: pirmajā vietā BP-TNK – 3,1 milj. barelu dienā. Bet līdz nesenajam Tjumeņas naftas kompānijas pirkumam BP ieguva 1,9 milj. barelu un atradās trešajā vietā. Aiz tās seko Exxon-Mobil (2,6 milj.); Royal Dutch Shell (2,4 milj.); JUKOS-Sibņeft (2,3 milj.) un franču Total-FinaElf – 1,6 milj. barelu naftas diennaktī. Kompānija Surgutņeftjgaz iegūst 1,2 milj. barelu. Gadījumā, ja JUKOS-Sibņeftj to aprīs – jaunais gigants nokļūs saraksta pirmajā vietā.

Jaunās kompānijas tirgus kapitalizācija (summāra akciju vērtība) šobrīd ir \$35 milj. Pēc šī rādītāja JUKOS-Sibņeftj atrodas septītajā vietā starp naftas gigantiem. Līderis ar kapitalizāciju \$230. milj. Ir Exxon-Mobil naftas impērija, tai seko BP-TNK. Bet, pirmkārt, kā parādīja Enron un citu amerikāņu superkompāniju krahš, to kapitalizācija ir mākslīgi paaugstināta, kamēr Krievijas kompānijas cena, tieši otrādi, ir ievērojami samazināta. Tikai Gazprom ogļūdeņražu izejvielu daudzums vien ir 6 reizes lielāks, kā Exxon-mobil, bet Krievijas gāzes giganta kapitalizācija ir par kārtu mazāka. Un otrkārt, ņemot vērā naftas rezerves un kompānijas JUKOS-Sibņeftj eksporta potenciālu, fondu tirgus eksperti paredz tās aktīvu strauju pieaugumu, kas visai tuvā nākotnē var pārsniegt \$100 milj.

Un beidzot, vēl viens svarīgs aspekts, kam nepievērsa pienācīgu uzmanību. “JUKOS un Sibņeftj no korporatīvās vadības un efektivitātes viedokļa ir ļoti līdzīgas. To viena barela naftas ieguves pašizmaksa ir mazāka par diviem dolāriem”, - atzīmē Bulats Karimovs no brokeru apvienības Aton. JUKOS-Sibņeftj piederošo atradņu ģeoloģiskie apstākļi, un ieguves izdevumi ļauj iegūt Krievijas mērogiem ļoti lētu naftu, kas pēc pašizmaksas salīdzināma ar Tuvējo Austrumu naftu! Bet Tuvējo Austrumu nafta ir jāved ar tankkuģiem, kas būtiski paaugstina cenu. Kamēr naftu no Austrumsibīrijas var transportēt pa naftas vadiem uz Ķīnu, Japānu un caur Aļasku uz Ziemeļameriku, kas ir lētāk un drošāk kā piegāde tankkuģos. Un tāpēc, savukārt, JUKOS-Sibņeftj var kļūt par galveno naftas piegādātāju strauju attīstību piedzīvojošajām Āzijas-Klusā okeāna reģiona valstīm.

Tas ļauj apgalvot, ka mēs esam jauna naftas giganta dzimšanas liecinieki, kas spēs ieņemt pirmo vietu pasaulē. To savā publikācijā norādīja avīze “Financial Times”. Par to runā arī jaunās kompānijas vadība. Konsorcijs stratēģijā ir ierakstīts: “Mūsu mērķis - kļūt par globālo enerģētisko līderi”. Bet Mihails Hodarkovskis tā ieskicē kompānijas prioritātes: “Šodien mūsu reālie tirgi un reālās iespējas – Amerika un Ķīna. Un tikai pēc tam Eiropa” Bet ...

Logs uz Austrumiem

“Iekšējais Krievijas tirgus ir pārāk vājš spēcīgas naftas nozares uzturēšanai, - atzīmē Roberts Ibls. Ja Kremlis vēlas iegūt drošu ienākumu avotu valsts budžetā, tam jāsekmē naftas eksporta pieaugums. Bet apvienība JUKOS-Sibņeftj spēs reāli izmantot saplūsmes rezultātā iegūtās iespējas tikai pēc jaunu naftas vadu izbūves uz Ķīnu, Murmansku un, iespējams, Nahodku. Bet līdz tam JUKOS-Sibņeftj tomēr galvenokārt paliks vienīgi reģionāla kompānija un diez vai spēs kļūt par ievērojamu spēlētāju pasaules tirgos”

To saprot arī Hodarkovskis, izvirzot privāto naftas vadu būves ideju Tālajos Austrumos. Krievijas valdība tam ilgi pretojās, bet tagad, šķiet, nobriedusi, kaut arī par naftas vada maršrutu ir iedegušies karsti strīdi. Vieni runā par Austrumsibīrijas zaru uz Nahodku, citi (tai skaitā Hodarkovskis) uzsver Ķīnas virziena prioritāti. Šo tēmu nesenās Maskavas vizītes laikā apsprieda Japānas premjerministrs Kodzumi. Noslēgumā pieņēma lēmumu par maģistrālā naftas vada būvi no Angarskas ar sadalīšanos pie Čitas, no kurienes īsākais atzars ies uz Ķīnas pilsētu Dacinu, bet garākais stiepsies uz Nahodku – Japānas, Kanādas un ASV virzienā. Naftas vada garums 2300 jūdzes, celtniecības izmaksas \$ 6-8 milj., celtniecības noslēgums – 2007. g. Kā raksta “The New York Times”, “lēmumu apvienot abus projektus ietekmēja stratēģiski apsvērumi. Valdībā ņēma vērā, ka naftas vada uzbūvēšana Transibīrijas maršrutā uz Nahodku var paātrināt Austrumsibīrijas vispārējo ekonomisko attīstību”

Paveikt kaut ko tik grandiozu JUKOS viens nevarētu. Tāpēc bija nepieciešama saplūšana ar Sibņeftj, kas iezīmējās jau pirms pieciem gadiem, bet 1998. g. augusta krīze to izjauca. “Projekti, kurus mēs savā priekša redzam nākotnē, - saka Hodarkovskis, - tie ir lieli un sarežģīti. Mums nepieciešama starptautiska diversifikācija, nepieciešams iziet jaunus smagos reģionos – Austrumsibīrija, Tālajos Austrumos, šelfā”. Bet tas var nozīmēt visas Krievijas ārējās ekonomiskās un ārpolitikas stratēģijas pagriezienu, kas kopš Pētera I laikiem cirta logu uz Rietumiem. Kamēr Hodarkovski piedāvā Krievijai pagriezt seju uz Austrumiem. Ar jauno naftas vadu un BAM būves pabeigšanu šī ideja var iemiesoties dzīvē. Taču arī tie vēl nebija kompāniju apvienošanās visi iemesli.

Ministra sasirgums

Krievijas masu mēdiji pievērsa uzmanību Ekonomiskās attīstības un tirdzniecības ministra Hermana Grefa kārtējam atvaļinājumam, kurš kopā ar finanšu ministru Alekseju Kudrinu valdībā vada Pēterburgas liberāļu komandu. Ministrijas preses dienests apgalvo, ka Grefs atrodas atvaļinājumā sakarā ar rehabilitācijas nepieciešamību pēc nesen pārciestās slimības.

Grefam patiesi ir problēmas ar veselību. 1999. gada janvārī viņš – toreiz Krievijas federācijas Valsts īpašuma ministra pirmais vietnieks – pavadīja braucienā pa Kemerovas apgabalu premjerministru Jevgeņiju Primakovu. Ierēdņa “Volgā” ietriecās kravas mašīna, Grefs guva smagu galvaskausa smadzeņu traumu ar kakla skriemeļu lūzumu un nonāca reanimācijā. Viņu ar pūlēm izdevās izārstēt. Bet 2002. gada oktobrī automašīna BMW, kurā atradās Grefs, Ļeņina prospektā sadūrās ar citu

prestīžu automašīnu. Ministrs ieguva stiprus sasitumus un viņu nogādāja Centrālajā klīniskajā slimnīcā. Pēc šī incidenta viņa veselības stāvoklis pasliktinājās. No 21. marta līdz 11. aprīlim viņš bija slimības atvaļinājumā. 14. aprīlī ieradās darbā, tomēr sabiedrībā nepārādījās un no 21. aprīļa paņēma jaunu atvaļinājumu. Valdībā runā – slimības dēļ. Bet Maskavā kļūst baumas par Grefa iespējamu atlaišanu. Aleksandrs Kudrins to nosauca par “avīžu pīli”, bet baumas nerimst. Bet tas, ka ekonomikas vadošais ministrs devies atvaļinājumā JUKOSa un Sibneftj saplūšanas brīdī, ļauj pieņemt, ka šie notikumi kaut kā tomēr ir saistīti.

“Melnais zelts” un baltie diegi

Pēdējos pusotros gados Krievijas dabas resursu ministrija pieteica karu dažām Krievijas enerģētikas sektorā strādājošām kompānijām. Ierēdņi ne bez pamata apgalvo, ka atradņu izstrādi veic pārkāpjot licences noteikumus. Bet tas var izraisīt līgumu anulēšanu un izstrādes tiesību nodošanu citās rokās. Pie tam ministrs Vitālijs Artjukovs un viņam tuvie ierēdņi nerēķinās ne ar kādam autoritātēm. Pār JUKOS Tomskas īpašumiem savilkušies draudu mākoņi.

Tomskas apgabalā JUKOS atnāca 1997. gada beigās, uzvarot konkursu Valsts Austrumu naftas kompānijas akciju kontrolpaketes pārdošanā. Valsts Austrumu naftas kompānijas sastāva ietilpa Naftas ieguves kompānija Tomskneftj, Ačinskas naftas pārstrādes rūpnīca un ap desmit noieta kompāniju Rietumsibīrijā.

JUKOS atnākot Tomskas pusē sākās karš ar vietējo administrāciju. Mihails Hodarkovskis tūlīt paziņoja: “Mans uzdevums – maksāt nodokļus, bet sociālās problēmas jārisina vietējai varai”.

Vietējā vara uzskatīja, ka bagātai kompānijai jāsubsidē apgabala sociālā sfēra, un pieķēra naftiniekus uzrādot ievērojami samazinātu tā saucamo iekškorporatīvo naftas cenu. Tomskā bieži citē tā laika apgabala gubernatora Viktora Krebsa frāzi: “Es zem JUKOSa negulšos!”. Tomēr 1998. gada septembrī starp Tomskas apgabala administrāciju un JUKOS paraksta konfidencialu sadarbības vienošanos. Kopš tā laika Tomskas ierēdņi un Maskavas naftinieki sāk dzīvot draudzīgi. Bet kopš pagājušā gada rudens JUKOS sāk vajāt Krievijas Dabas resursu ministrija.

“JUKOS nosmeļ krējumu no Tomskas dzīlēm, kāpinot naftas ieguvu un sadedzinot ieguves gāzi, tā vietā lai ieguldītu naudu tās pārstrādē, tā pārkāpjot licences noteikumus”, - apgalvoja ierēdņi. Uz šī gada martu atklāto pārkāpumu izrādījās pietiekami, lai sāktu īpašnieka maiņas procedūru – bija tikai jāvērsās arbitrāžas tiesā.

JUKOS nācās aizstāvēties. 11. aprīlī Tomskā notika apvienotā Sibīrijas federālā apgabala un asociācijas “Sibīrijas vienošanās” apvienotā padome, kurā Tomskas apgabala gubernators Krebs asi kritizēja Dabas resursu ministriju. “Ministrija cenšas pārņemt sava kontrolē licensēšanu, - viņš paziņoja. - Citādi nekā nav iespējams izskaidrot licensēšanas komisijas mēģinājumu atņemt gandrīz 30 Tomskas naftas ieguvēju licenses, kaut arī visi ministrija atrastie pārkāpumi ir tīri formāli”.

Šie vārdi bija adresēti prezidenta pārstāvim cerībā, ka tie sasniegs “cara ausis”. Un sasniedza. Vienlaikus noskaidrojās kā interesēs cenšas ministrijas ierēdņi. Februāra vidū Valsts kompānijas Gazprom un Rosneftj paziņoja valdībai par savu vēlmi paplašināt savus īpašumus Sibīrijā. Viņu uzmanības lokā nonāca atradnes uz kuru izstrādni ir tiesības Dabas resursu ministrijas nežēlastībā nonākušajām kompānijām. Tāpat noskaidrojās, ka Dabas resursu ministrs Arļukovs ir saistīts ar Rosneftj, bet ministrs Grejs ir tās direktoru padomē! Uzpeldēja arī citi fakti.

Pirms diviem gadiem Grejs, apmeklējot Uļjanovskas aviācijas rūpnīcu solīja izstrādāt valdības shēmu vietējo ražotāju aviolineju līzingu iepirkumiem Krievijas kompānijām. Bet vezums vēl šo baltdien ir, kur bijis. Pa to laiku Aeroflote, atsaucoties uz to, ka nav līzingu shēmu, nolēma papildināt savu tehnikas arsenālu ar lietotam ārzemju lidmašīnām. Nezinu, vai šo darījumu pārdevēji bija “iesmērējuši”, bet tas bija izdevīgs Aeroflotes vadībai, kuras direktoru padomē (kā arī kompānijas Šeremetjevo) līdz marta vidum bija Hermanis Grejs ! Tas izsauca Kremļa dusmas. Mihails Kasjanovs publiski kritizēja ministru, un tas bija spiests steidzami aiziet no visu trīs kompāniju vadības un tagad viens viņa atvaļinājums seko otram.

Savukārt JUKOS, cenšoties nodrošināties, steidzami izveidoja aliansi ar Sibneftj, radot jaunu juridisko personu, ar kuru Dabas resursu ministrijai nāksies slēgt jaunus līgumus. Bez tam tāda mēroga kompānija ierēdņiem vairs nebūs pa zobam. Zīmīgi, iespējams, formāli taisnīgo ministrijas ierēdņu un naftas giganta strīdā Krievijas valdība nostājās pēdējo pusē. Stratēģiski tas bija pareizs risinājums. Kādas būs sekas – to rādīs laiks.

Nesen iznācis jauns Andreja Paršņeva darbs “Kāpēc Amerika uzbrūk”, kurai paredz lielu lasītāju interesi. Žurnāls “Ogonok” intervēja Paršņevu kurš īsumā izklāstīja grāmatas galvenās idejas. Tiek pierādīts, ka karu cēlonis nav idejiskie motīvi, bet cīņa par konkrētiem resursiem. Bet XXI gadsimta galvenais resurss ir nafta, kuras rezerves starp citu nav mūžīgas ...⁷

- Ir tāda sieviete - biologs Gudola, viņa ilgi dzīvojusi Āfrikā šimpanžu vidū un atklājusi daudz interesanta. Ir divu veidu šimpanzes – parastie, visiem zināmie šimpanzes, un tā saucamie punduršimpanzes bonobo. Tad nu lūk, šie bonobo ir mūsu tiešie radnieki. Viņiem, tāpat kā mums, ir 46 hromosomas, tāda pati psiķes organizācija, viņi tāpat kā mēs izmanto lielu daudzumu visdažādāko seksuālo pozu un tāpat kā mēs ir ļoti baudkāri ... Kur liksies, tiešie priekšteči.

Tad nu lūk Gudola apraksta, kā notiek kari starp mūsu dzīvnieciskajiem priekštečiem. Taisni kā pie mums! Kad pērtiķu kļūst pārāk daudz un areāls ir izsmelts, tad nu lūk arī sākas ... Sabiedrībā paklusinām pieaug spriedze. Tad daļa bara atdalās un dodas reidā uz pierobežas zonu. Atdalās tikai jaunie agresīvie tēviņi dzimumnobriešanas vecumā, kad tajos visvairāk verd hormoni. Visus otra bara locekļus, ko tie satiek robežzonā viņi nogalina. Un ja kaimiņu barā ir mazāk agresīvu jaunu īpatņu, tad pēc kāda laika tāda terora rezultātā šis bars aiziet un atdod zemi

iekarotājiem

Taisni tāpat dzīvoja un karoja ģermāņu ciltis, ko labi apraksta Jūlijs Cēzars savās “Piezīmēs par gallu karu”. Sakritība – līdz sīkumiem! Pat karā došanās process šimpanzēm ir taisni tāds kā došanās karā pirmatnējās ciltīs: vadonis vai dominantais tēviņš noliek stabu vai kārti, un jaunatne uzsāk ap viņu kara deju, iekaist pirms cīņas.

- Arī šodien sādžās rīko dančus pavadot armijā

- Mēs visi nākam no turienes. Dzīvniecisko pagātņi no sevis nenometīsi kā mugursomu Bet ievērojiet, ka karu saknes taču vienalga ir resursu iekarošana! Pērtiķi karo par apdzīvotības areālu – rupji runājot par banānu. Cilvēki ir karojuši par sāli, par zeltu, par garšvielām, par naftu, piesedzot savus īstos nolūkus ar vārdiem par Kunga šķirstu vai cilvēktiesībām.

- Nu bet par kādiem resursiem karoja Napoleons ar Kutuzovu 1812 gadā?

- Tas bija kaņepju karš. Krievija piegādāja Anglijai izejvielas – kaņepes. Kaņepes ir izejviela kuģu tauvām. Anglija ir jūras lielvalsts, tāpēc tai vajag daudz kaņepju, lielas naudas apgrozījās. Bet Napoleons tad taisni gribēja ar kontinentālās blokādes palīdzību nožņaut Angliju un monopolizēt tirdzniecību ar angļu precēm Eiropā. Kādēļ nogalināja imperatoru Pāvelu – Imperatora Aleksandra tēvu, kas karoja ar Napoleonu? Sajūsminātais Napoleona pielūdzējs, imperators Pāvels solidarizējoties ar savu elku draudēja Anglijai ar karu. Bet Anglija bija galvenais kaņepju noieta tirgus! Kamēr Francijas kaņepju tirgus, ko tā vietā piedāvāja imperators Pāvils, bija daudz mazāks un nevarēja nodrošināt krievu piegādātājus. Tāpēc Pāvilam bija jāmirst. Un viņš arī drīz viņš nomira no sitiena ar tabakdozi pa galvu. Par to ļoti skaidri uzrakstīja nākošais dekabrists Fonvizins : “Attiecību saraušana ar Angliju atnesa neaprakstāmu ļaunumu mūsu ārējai tirdzniecībai ...Attiecību saraušana ar Angliju, sagrāva muižniecības labklājību, pastiprināja tajā naidu pret Pāvilu Doma tikt galā ar Pāvilu jebkuriem līdzekļiem kļuva gandrīz vai vispārēja”. Starp citu, Anglijas vēstnieks bija pirmais, kam paziņoja par sazvērestības izdošanos.

Pāvila pēctecis piekopa proanglisku politiku, karoja ar Napoleonu Eiropā, bet zaudēja. Viņu piespieda pievienoties Anglijas blokādei un noslēgt Francijai izdevīgo Tilzītes mieru. Bet Aleksandrs pārkāpa šī miera līgumu, un Eiropas apvienotie karapulki ar Napoleonu priekšgalā iebruka Krievijā, lai sodītu Aleksandru par līguma nepildīšanu

Es tikai reizi mūžā esmu literatūrā sastapis patiesu 2. pasaules kara cēloņa aprakstu. Izplāpājās Ruzvelta dēls savos memuāros. Viņš pavadīja tēvu tikšanos laikā ar dažādu valstu vadītājiem. Viņš bija klāt arī Ruzvelta tikšanās reizē ar Čerčilu 1941. gadā. Tad lūk, viņš citē lielisko Prezidenta Ruzvelta frāzi tajās sarunās: “Vai tad kāds noliegs, ka viens no galvenajiem kara izcelšanās cēloņiem bija Vācijas tiekšanās sagrābt valdošo stāvokli tirdzniecībā Centrāleiropā ...”

Pie mums nedaudz aizmirst par to, ka tā laika ekonomika nedaudz atšķīrās no pateizējās. Tad nebija brīvā tirgus, bet bija tirdzniecības līgumi starp atsevišķām valstīm. Un trešajai valstij nebija iespējams iespraukties šajā sistēmā. Vislabākajā situācijā atradās Anglija. Tā tirgojās ar savām kolonijām par īpašām cenām. Vācijas divas reizes centās iespraukties šajā sistēmā. Neiznāca. Sistēma nepieļāva godīgu konkurenci. Bet rūpnieciski attīstītajai Vācijai bija ko piedāvāt tirgū un tā varēja konkurēt gan ar Angliju, gan ar Savienotajām Valstīm.

Kopš tā laika starptautiskās tirdzniecības formas ir nedaudz mainījušās, globālie kari pārtapuši lokālos konfliktos, nu jau izmanto citus paņēmienus ... Kāpēc mēs visu laiku dzirdam, ka par kārtējo mis Pasauli kļuvusi kārtējā Venecuēlas pilsonē? Kāpēc ne Paragvaja, ne Taiti, ne Etiopija? Tāpēc, ka Venecuēlai pieder 5 procenti pasaules naftas rezervju. Un amerikāņi tur sen nostiprinājušies. Viņi vada šo valsti gan ar pātagu, gan burkānu. Vajadzēja tikai prezidentam Ugo Čavesam iepīkstēties – pamēģināt nomainīt proamerikānisko menedžmentu valsts naftas kompānijā, lai šī gada pavasarī militārā hunta gāztu Čavesu. Bet Čavess ir bijušais desantnieks, un desantnieki to nepieļāva – desanta daļas ielauzās galvaspilsētā un atbrīvoja Čavesu. Apvērsums neizdevās un amerikāņu žurnālisti tūdaļ sāka Čavesam piedēvēt cilvēktiesību pārkāpumus.

Varam viegli izsekot, kur vērsts ASV dzelonis. “Ļaunuma ass” - Irāna, Iraka, Lībija – 20% pasaules naftas rezervju. Tad vēl KTDR pilnam komplektam – iesīkstējis komunisma augonis ... Esmu pārliecināts, ka tagad kārtā Sauda Arābijai. Jā, patreiz tā ir ASV sabiedrotā, bet tur ir pārāk daudz naftas, un labāk būs to kārtīgi sažņaugt dūrē. Un arī uzvesties Saudieši sākuši slikti. Atlidoja Boingos, sagāza divas mājas Vai tad ar draugiem tā rīkojas? Tad vēl Nigērija. Arī tur ir nafta ...

Kad tika parakstīts nāves spriedums PSRS? Kad tur tika atrasta lielā nafta. Ja apskatām naftas ieguves diagrammu PSRS, tad redzam, ka 1970.gg. Krasi pieauga ekspluatācijā nodoto atradņu apjoms. Tad nu arī Padomju Savienībai pievērsa patiesu uzmanību! Līdz tam padomju ekonomika nekādu interesi neizraisīja, tā bija pārāk mazrentabla. Bet 70.gg. nodeva ekspluatācijā milzīgas naftas atradnes, kas izsauca patiesu interesi.

Burtiski visa ASV ekonomika smird pēc naftas. Amerikāņu kompānija UNOCAL ir ieinteresēta Afganistānā jo Centrālajā Āzijā atrodas 40% visu pasaules gāzes resursu un daudz naftas. Bet gāzes un naftas vadus visizdevīgāk vilkt uz jūru caur Afganistānu. Tātad tur vajadzīgs stabils un paredzams režīms, bet ne talibi.

Kāpēc taisni Hamids Karzai vadīja Afganistānu pēc talibu režīma krišanas? Vai ne tāpēc, ka kādreiz strādāja UNOCAL. Bet kas tika nozīmēts par par ASV speciālo pārstāvi Afganistānā desmit dienas pēc jaunās Afganistānas valdības nākšanas pie varas? Salmans Hallizards – amerikāņu izcelsmes afgānis, kas arī savā laikā strādāja UNOCAL. Bet ko nozīmēja par ASV īpašo pārstāvi Afganistānā deviņas dienas pēc jaunās afgāņu valdības nākšanas pie varas? Salmanu Halilzadu – afgāņu izcelsmes amerikāni, kas arī savā laikā strādāja Unocal.

Bet vai šīs nevainīgās aitiņas, mīlie arābu zēni, saprot kādi briesmu mākoņi

sabiezē pār viņu galvām? Un ko tad viņi vispār dara sevis glābšanai – nafta taču nav mūžīga? Kā teica kāds šeihs: “Mans tēvs jāja uz kamieļa, es braucu mersedesā, mans dēls lido personiskajā reaktīvajā lidmašīnā, bet mans mazdēls jās uz kamieļa” Viņi visu saprot. Šeihi cenšas attīstīt savās valstīs rūpniecību. Ja agrāk Sauda Arābija bija atkarīga no naftas par 70 procentiem, tad tagad tikai par 15 procentiem. Pārējo dod tūrisms, finases. Bez tam daudzās naftas valstīs – izņemot, protams, Krieviju – radīti “nākotnes fondi”, kur tiek atlikta nauda nebartām dienām.

Pēc visa augšminētā nevar nepieminēt vēl par kādu patreizējās pasaules kopienas parādību – tā saukto “dubultstandartus”. Tā ir valstu savstarpējās atkarības pieauguma tiešas sekas. Piemēram, kāds sāka uzskatīt Dienvidslāviju par savu interešu zonu un pat bez ANO sankcijas uzskatīja par pieņemamu militāra spēka lietojumu. Globalizācija protams ir realitāte, ekonomiku tuvināšanās, robežu atvēršana – mēs varam šīs parādības novērot. Tomēr jākonstatē, ka šie labumi patreiz galvenokārt atrodami salīdzinoši nelielā daļā no visas planētas teritorijas – Rietumeiropā, ASV, Maskavā.

Piemēram, Šengenas vienošanās kaut arī atvēra savstarpēji atvērta Rietumeiropas valstu robežas, tomēr cieši aizvēra tās pārējai pasaulei. Tiek rada jaunas tehnoloģijas sakariem ar jebkuru pasaules punktu dažās sekundēs, tomēr tādas tehnoloģijas pieejamas tikai attīstīto valstu iedzīvotājiem, kamēr jaunattīstības valstu iedzīvotājiem vēl arvien aktuālas bada un tīra dzeramā ūdens trūkuma problēmas. Mēs runājam par starptautisko organizāciju pieaugošos lomu, tomēr ASV var pavisam vienkārši, pat nepaziņojot to ANO, sākt militāru operāciju pret suverēnu valsti. No augšminētā varam izdarīt secinājumu, ka globalizācija ir ilgstošs un neviennozīmīgs process. Ja saprotam globalizāciju, kā vispārēju pasaules ekonomiku, politisko un sociālo dzīvju saplūšanu tad šis process ir tikai vēl pašā sākumā.

Patreiz globalizācijas ir savā attīstības etapā – acīmredzams pozitīvs fakts, bet tikai attīstītām valstīm ar augsti izglītotu un godprātīgu vadību (kas vairs kā divas ūdens pīles nelīdzinās šimpanzēm bonobo), kuriem mierīga līdzāspastāvēšana ir svarīgāka par nacionālajām un citām histēriskām idejām

3.4. Globalizācijas priekšrocības un problēmas, konflikti

Globalizācija izsauca starptautiskās konkurences saasināšanos. Konkurence un tirgus paplašināšanās ved uz specializācijas palielināšanos un starptautisko darba dalīšanu, kas savukārt stimulē ražošanas pieaugumu ne tikai nacionālajā, bet arī pasaules līmenī.

Vēl viena globalizācijas priekšrocība – ekonomija ražošanas mērogos, kas potenciāli var novest pie pašizmaksas samazināšanās un cenu pazemināšanās, un tātad pie stabilas ekonomikas augšupejas.

Globalizācijas priekšrocības saistītas ar ieguvumiem no tirdzniecības uz savstarpēji izdevīga pamata, kas apmierina visas puses, kuras var būt atsevišķas personas, firmas vai citas organizācijas, valstis, tirdznieciskas savienības un pat veseli kontinenti.

Globalizācija var novest pie darba ražīguma pieauguma ražošanas racionalizācijas rezultātā globālā līmenī un izplatot pirmrindas tehnoloģijas, kā arī

konkurences pieauguma dēļ nepārtraukti ieviešot inovācijas pasaules mērogā.

Kopumā globalizācijas priekšrocības ļauj uzlabot savu stāvokli viesiem partneriem, kas spēj realizēt ražošanas paplašināšanu, caur ko izdodas palielināt darba algas un dzīves standartus. Galu galā globalizācija dos dzīves līmeņa pieaugumu visā pasaulē. Globalizācija aiz sevis nes ne tikai priekšrocības, bet tai nāk līdzī arī negatīvas iezīmes un sekas vai potenciālas problēmas, kurās daži kritiķi saskata lielas briesmas. Par to runā pietiekami pazīstami cilvēki⁸ :

Pēc mēroga patreizējo krīzi var salīdzināt tikai ar 1929.gadu. Tad tā patiesi izsauca visas pasaules ekonomikas depresiju. Pēc visiem rādītājiem tai vajadzēja iestāties arī tagad. Bet tās nav! Pirmkārt tāpēc, ka ekonomika patreiz ir daudz stabilāka, tirgus ir tūkstošiem reižu lielāks, tas ir globāls un kaut kā līdzsvarojas. Tāpēc ne tikai izdzīvoja, bet atrodas ne tuvu tai sliktākajā formā. 30% zaudējumu tā kraham izrādījās nepietiekami. Bet ja procesa tā virzīsies tālāk, pirmā izjuks trešā pasaule, pēc tās Eiropa kopā ar savu jauno valūtu.

Izejot no tā – pirmais no globalizācijas izrietošais drauds ir tas, ka priekšrocības, kas cilvēkiem ir saprotamas, sadalās nevienmērīgi. Īslaicīgā perspektīvā, izmaiņas apstrādājošā rūpniecībā, pakalpojumu sfēra noved pie tā, ka nozares, kas gūst priekšrocības no ārējās tirdzniecības un nozares, kas saistītas ar eksportu izjūt lielu kapitāla un kvalificēta darbaspēka pieplūdumu. Tai pat laikā virkne nozaru ievērojami zaudē globalizācijas procesu dēļ, zaudējot savas konkurences priekšrocības sakarā ar arvien pieaugošo tirgus atvērtību. Tādām nozarēm jāpieliek papildus pūliņi, lai piemērotos nelabvēlīgajām izmaiņām jaunajos saimniekošanas apstākļos.

Tas nozīmē kapitāla un darba spēka atplūdes iespējas no šīm nozarēm, kas kalpos par galveno cēloni lielu izmaksu adaptācijas pasākumu veikšanai. Adaptācijas pasākumi draud cilvēkiem ar darba zaudēšanu, nepieciešamību meklēt jaunu darba vietu, pārkvalificēties, kas izraisa ne tikai ģimenes problēmas, bet prasa arī ievērojamus sociālos izdevumus, pie tam tie jāatrod īsā laika sprīdī. Galu galā notiks darbaspēka pārgrupēšanās, bet sākotnēji sociālie zaudējumi būs ļoti lieli. Teiktais attiecas ne tikai uz nozarēm, kas Eiropā pēdējos 30 gados tika ievērojami transformētas. Jāatzīst, ka šāda rakstura izmaiņas slēpj sevi nopietnus draudus izveidotajai saimniekošanas sistēmai, un valdībām ir jāņem uz sevis smagais sociālo izdevumu slogs, kas saistīts ar kompensāciju izmaksu, pārkvalifikāciju, bezdarba pabalstu izmaksāšanu, palīdzības sniegšanu maznodrošinātajām ģimenēm

Par otro draudu daudzi uzskata ekonomikas deindustrializāciju, jo globālā atvērtība asociējas ar nodarbinātības samazināšanos apstrādājošās nozarēs. Patiesībā šis process nav globalizācijas sekas, kaut arī notiek paralēli tam. Deindustrializācija – normāla parādība, kuru radījis tehniskas progress un ekonomiska attīstība. Patiesi apstrādājošās rūpniecības daļa attīstīto valstu ekonomika arvien straujāk samazinās, bet šis samazinājums līdzsvarojas ar straujo pieaugumu pakalpojumu nozarēs, ieskaitot finansu sektoru.

Sakarā ar nodarbinātības samazināšanos apstrādes nozarēs salīdzinot ar pakalpojumu sfēru darba ražīgums būs vispirms alkatīgs no tās sfēras, kura

8 Владимир Буковский: «Объединяйтесь без ЕС!» Телеграф 28 октября 2002 11:59

tradicionāli raksturīga ar zemu tā līmeni. Tas nozīmē, ka ja valsts grib palielināt savu IKP, tad tai jāizmanto visas iespējas darba ražīguma celšanai pakalpojumu sfērā. Tas ir grūti, jo tieši šī sfēra vienmēr izcēlusies ar lielu darbaspēka sakopojumu. Tāpēc, ja valsts patiesi grib izmantot visas iespējas ražīguma kāpināšanai pakalpojumu sfērā, būs nepieciešami soļi deregulēšanā un konkurences kāpināšanā, ieskaitot arī banku sektoru. Patreiz šis process jau ir sācies un teiktais attiecas ne tikai uz izmaiņām nodarbinātības politikā ogļu ieguves, tēraudliešanas un kuģu būves nozarēs. Šodien jau redzams, kā ātri mainīgs tehnoloģijas rada visai kustīgas izmaiņas kontraktpakalpojumu praksē finansu sektorā. Volstrītā iespējams no šīs situācijas jau gūst peļņu, tomēr paralēli norit masu atlaišanas. Analogs stāvoklis izveidojies Londonas Sitijā. Tā ir pakalpojumu sektorā nepieciešamā darba ražīguma pieauguma adaptācijas realitāte.

Pievērsīsimies kapitāla plūsmām globalizācijas apstākļos. Patreiz vērojamās kapitāla plūsmas pēdējo piecpadsmit gadu laika krasī pieaugušas Ārzemju kapitāls tiešo un portfeļinvestīciju formā sevī slēpj draudu nacionālajai ekonomikai, jo var no valsts tik pat ātri aiziet kā atnācis. Par to gaužas virknes valstu līderi dažādās pasaules malās, atzīmējot lielos no ārienes piesaistītā kapitāla aiziešanas atnestos lielos zaudējumus. Principā tas ir brīvs un ne ar ko nesaistīts kapitāls.

Bet ja runājam par tiešajām ārzemju investīcijām, tad attiecībā uz tām teiktais nav gluži patiesi. Ieguldītā nauda cieši piesaistīta vietējai saimniecībai, tās likviditāte ir neliela, to grūti izņemt un atgriezt investētāj valstī. Kas attiecas uz vērtspapīriem, tad tie, protams, ir daudz kustīgāka kapitāla forma., taču vērtspapīru īpašnieku jebkurā zemē, vai tā būtu Čehijas republika, vai Malaizija, principā negrib, lai kapitāls būtu pilnībā brīvs. Tie vēlas izdarīt pilnvērtīgu noguldījumu uz salīdzinoši ilgu laiku; lai iegūtu garantētu peļņu. Kapitālu vērtspapīru formā nevar uzskatīt par pilnībā brīvu. Tāpēc atsaucies uz to, ka globalizācijas rezultātā radīsies daudz makroekonomiskajai politikai sakarā ar lielu "brīvā" kapitāla masu, diez vai ir pamatotas. Tomēr jāatzīst, ka apjomīgās kapitāla plūsmas liek valstīm zināmā mērā ievērot makrofinansiālo disciplīnu. Tas nozīmē, ka ja finansu ministri un politiskie darbinieki kāda valstī saprot, ka viņu politika, piemēram, ir pārāk riskanta vai nepietiekami elastīga, apdraud nacionālās valūtas vai ekonomikas kopumā stabilitāti, tad viņiem jāapzinās, ka tiks par to pasaules kapitāla tirgus sodīti (kas, piemēram, nesniegs tiem nepieciešamos finansu līdzekļus). Tādus soļus jāuztver kā ārējo investoru kritiskas attieksmes forma pret valsts politiku, kas izpaužas atteikumā piešķirt nepieciešamos fondus.

Kopumā jāatzīst, ka globālās kapitāla plūsmas zināmā mērā ir globalizācijas liela priekšrocība, kaut arī uzspiež valstīm noteiktu disciplīnu un spēles noteikumus.

Ceturtais drauds, ko sevī slēpj globalizācija saista ar kvalificēto un mazāk kvalificēto darbinieku algu starpības palielināšanos, kā arī ar bezdarba pieaugumu pēdējo vidū. Šodien gan tas ne tuvu nav starptautiskās tirdzniecības intensifikācijas sekas. Nozīmīgāks ir apstāklis, ka palielinās pieprasījums pēc kvalificētiem kadriem nozarēs un uzņēmumos. Tā cēlonis ir konkurence darbietilpīgu preču izlaidē no to valstu puses., kur darba algas līmenis ir zemāks, kas izsauc analogas Eiropas produkcijas cenu samazināšanos un firmu peļņas samazināšanos. Tādos apstākļos Eiropas kompānijas pārtrauc zaudējumus nesošas produkcijas izlaidi un pāriet uz tādu preču ražošanu, kas prasa augsti kvalificēta personāla izmantošanu. Tā rezultātā strādnieki ar zemu kvalifikāciju vairs nav pieprasīti un viņu ienākumi samazinās.

Pirmajā brīdī var šķist, ka jautājuma nostādne ir tīri emocionāla, tomēr SVF vienmēr tam piegājis vairāk empīriski: vai patiesi cenas darbietilpīgām importa precēm, ko ražo valstis ar nekvalificētu darbaspēku ir zemākas salīdzinot ar darbietilpīgām precēm, kas ražotas zemēs ar kvalificētāku personālu? Praktiski to diez vai izdosies apstiprināt. Cenas uz rūpniecības precēm industriālajās zemēs diez vai ievērojami mainījās importa produkcijas iespaidā. Darba algas un bezdarba līmeņa izmaiņas pārsvarā neizsauc tirdzniecība, bet ir patēriņa strukturālu izmaiņu vai tehnoloģisku izmaiņu ražošanā vai pakalpojumu sfērā rezultāts. Tāpēc apskatītais globalizācijas daudz drīzāk ir potenciāla rakstura un nav nenovēršams.

Kā piekto draudu min ražotņu pārcelšanu no valstīm ar augstāku darba samaksu uz valstīm ar zemāku darba samaksu. Darbavietu eksports var būt nevēlams virknes valstu ekonomikai. Tomēr šis drauds nav sevišķi nopietns. Strādnieki firmas ārzemju filiālē un tās galvenajā ražotnē nav nopietni konkurenti, tie drīzāk viens otru papildina. Ja uzņēmums atver savu filiāli citā valstī, tad tas nenožīmē, ka nu tas cieš neatgūstamus zaudējumus uz sava rēķina. Bieži mātes kompānija gūst iespēju palielināt produkcijas izlaidi uz savas filiāles rēķina, kā arī gūst iespēju izmantot citas priekšrocības. Līdzīgas saites ir nozīmīgs elements jauno partneru starpā.

Sesto draudu saista ar darbaspēka mobilitāti. Šodien daudz runā par brīvu apmaiņu ar precēm, pakalpojumiem un kapitālu un ievērojami mazāk – par darbaspēka brīvu pārvietošanos un globalizācijas ietekmi uz nodarbinātību. Ja bezdarba problēmai nepievērš uzmanību, tad tas var kļūt par globālas nestabilitātes avotu. Cilvēku resursu izšķērdēšana bezdarba vai daļējas nodarbinātības veidā – galvenais pasaules kopienas zaudējums kopumā un jo sevišķi dažās valstīs, kas tērējušas lielus līdzekļus izglītībai. Augsts bezdarba līmenis 1990. gg signalizē par lielām strukturālām problēmām un politiskām kļūdām pasaules ekonomikas ietvaros.

Lai spilgtāk attēlotu notiekošā cēloņus un būtību, sniegsim pilnu intervijas tekstu ar cilvēku, kuram ir pietiekoši skaidra izpratne “par to kas notiek patiesībā”⁹

Lielajā kaimiņvalstī Krievijas Islāma komitejas priekšsēdētāju Geidaru Džemalu uzskata par sava veida ekstrēmisma sludinātāju. Ne velti, kad iepriekšējā gada rudenī ietekmīgais Krievijas žurnāls Эксперт gribēja uzaicināt uz sarunu ar viņu vienu no vadošajiem islāma speciālistiem, tas atteicās ar vārdiem: “Es esmu analītiķis, bet Geidars – sludinātājs, tāpēc dialogs starp mums diez vai izveidosies ...” Taisni tādu iespaidu viņš uz mani atstāja mūsu intervijas laikā, kas ilga vairāk kā divas stundas viņa Maskavas dzīvoklī. Jā, Džemala domām un uzskatiem grūti piekrist – tik ļoti tie atšķiras no Rietumos un pat Krievijā vispārpieņemtajiem. Kā jau apustuļiem un sludinātajiem pienākas, Islāma komitejas priekšsēdētājs necentās atrast saviem apgalvojumiem dzelžaini loģisku pamatojumu. Bez tam Latvijas iedzīvotājiem var šķist visai dīvaina viņa pārliecīgā tuvība nacionālboļševikiem un antiglobālistiskajai kustībai. Bet ne velti solīdais Эксперт pēdējo septiņu mēnešu laikā divreiz atvēlēja savas lappuses Džemala ideju izklāstam, tā atklāti atzīstot: viņam var nepiekt, bet neņemt vērā tās nedrīkst. Sevišķi, ja atceramies, līdzīgā veidā mēdz domāt ievērojama daļa no pusotra miljarda cilvēku, kas veido Islāma

9 «Гейдар Джемаль: Балтия может стать конфликтной зоной Европы». Лато ЛАПСА, журнал Klubs, Телеграф 2 июля 2002 13:56

pasauli.

Vecās pasaules mezgla punkts

Iznāk, ka mēs dzīvojam savā mazajā Latvijā, un reizēm liekas, ka tālāk par savu degungalu neredzam. Vismaz tālāk par Eiropu neredzam ...saprast, kas notiek Eiropā nav maz. Šī pasaules daļa nu jau vairs nav tā, kas bija 30 vai 20 gadus atpakaļ. Patreiz mēs redzam, ka Eiropa cenšas iegūt savu politisko gribu, kas tai nebija kopš 1945.g.. Kopš tā laika apvienotā Eiropa bija ekonomiska, nevis politiska telpa. Bet tagad tā par tādu kļūst, un ar to pašu tagad Eiropa – ir tas centrs, ar kuru nepieciešams meklēt savienību, bet ne jau pastāvošās pasaules kārtības “status quo” saglabāšanai, kas neapmierina nevienu izņemot Savienotās Valstis, bet jau alternatīvu izpaušmei.

Šai ziņā ļoti perspektīvi virzieni var atklāties pa līnijām Eiropa-Āfrika un Eiropa-Tuvējie Austrumi. Patiesībā bāze sadarbībai ar Islāma faktoru un Eiropu pastāv, kaut arī tā sastop ļoti sīvu pretošanos, un pašā Eiropā ir ļoti stipri amerikāņu ietekmes aģenti ar aktīvu antiislāma pozīciju, kas izdara spiedienu uz diasporām.

Bet jāatceras, ka Eiropa vienmēr bijusi teritorija, kurā dzīvojušas daudzas rases. Piemēram 60%-70% Romas impērijas iedzīvotāju bija daki, nēģeri (nūbieši, berberi), semīti, kuru vai nu atveda kā vergus, vai arī viņi ieradās paši. Tāpēc šodienas spriedumi par Eiropas rasu sastāva izmaiņām nav nekas cits kā atsevišķu cilvēku 'bērna šļupsti'.

Nu lai tā būtu, bet kā šajā kontekstā izskatās Latvija? Kas attiecas uz Latviju, tad ir dabiski domāt par visu Baltiju kopumā. Baltija ir viena no Eiropas mezgla punktiem. Otrs – Kaukāzs, trešais – Balkāni. Visās šajās vietās ASV cenšas destabilizēt situāciju, lai neļautu Eiropai atdzimt no pelniem. Nemsim, piemēram, Balkānus, kasa kļuvuši par lielisku Eiropas dezintegrācijas un destabilizācijas instrumentu. Vai Čečenijas karš, aiz kura arī stāv amerikāņu intereses, jo Eiropa cenšas izdarīt visu, lai šo karu izbeigtu. Un ļoti nopietns virziens - Baltija un Kaļiņingradas apgabals - perspektīvā konfliktu un destabilizācijas zona.

Acīmredzami ir iespējams viegli saasināt Baltijas valstu teritoriālās pretrunas ar Krieviju, jo tajās palikusi vesela virkne neatrisinātu jautājumu. Palikusi Pleskavas apgabala tēma, ir Kaļiņingradas apgabala tēma, jāņem vērā krievu diaspora Baltijā. Ir vesela savstarpēji saistītu problēmu sistēma un esmu pilnīgi pārliecināts, ka Kaļiņingradas apgabala iedzīvotāji teorētiski vēlētos atdalīties no Krievijas un kļūt par Eiropas pilsoņiem.

Padomju laikā, līdz pat 1989.g., daudzi padomju cilvēki no Vidusāzijas – ne jau uzbeki, ne krievi, ne tadžiki, bet tieši tādas kategorijas kā “padomju cilvēki” ar kosmopolītiskiem uzskatiem - masveidā pārcēlās uz Kaļiņingradas apgabalu. Kāpēc? Daudzi no viņiem atklāti teica: Padomju Savienības krahs ir degungalā, un mēs esam pārliecināti, ka jaunajā ģeopolitiskajā situācijā (lai gan tik gudrus vārdus viņi nelietoja) Kaļiņingradas apgabals, visdrīzāk atdalīsies no PSRS, pievienosies Eiropai, un tad viņi būs eiropieši. Te pastāv ļoti nopietnas pretrunas. Principā Krievija patreiz – ASV vasalis. Bet esot amerikāņu vasalim, tā ir Eiropas pretinieks, kāda tā tradicionāli bija. Romanovu dinastijas laikā Krievija apkalpoja Lielbritāniju, noskaņoja to pret Eiropu. Anglija un Holande ar Pētera I palīdzību pārsvītvoja Skandināvijas lielās cerības radīt valsti, kas varētu kļūt par jaunu Eiropas centru pēc tam, kad Romas impērija tika saraustīta gabalos.

Mūsdienu Krievija ir daudz vājāka, tā ir nogurusi un iztukšota – un tomēr ir uz vienu roku ar ASV un pret Eiropu. Visdrīzāk, to izmanto destabilizācijai visos virzienos – pret Ķīnu, pret Islāmu, pret Eiropu.

Dabiski Krievija negrib ar visiem ķildoties, baidās, bet tas notiek. Buša vizītes laikā Maskavā Putins jau paspēja noraidīt Irānas priekšlikumu, kaut arī šī valsts ir vienīgais mūsu sabiedrotais dienvidu virzienā, bet amerikāņi uzstāja ... Taisni tā notiks uz priekšu. Tas ir

neizbēgami.

Bet vai Eiropas Savienība paliks pilnvērtīga organizācija? Pastāv teorija, ka nācijas ceļa izvēlē būtiska loma ir spēcīgiem satricinājumiem. Tie var būt gan negatīvi, gan pozitīvi, bet apvieno visu vienas nācijas pārstāvjus. Kādu tāda veida traumu pārdzīvoja Eiropa? 1945. gads pārsvītvoja visu, kas bijis līdz tam, un tomēr apvienoja eiropiešus. Šī kolektīvā trauma saliedēja beļģus, francūžus, vāciešus, austriešus. Un pirmo reizi pēc Atilas Eiropā ielauzās neeiropas spēki – lielinieki un amerikāņi.

Apvienotās Eiropas atjaunošanas saknes stiepjas no šīs traumas, no 1945. gada. Kas atdzimst? Nebūt ne iepriekšējā kontinentālā Eiropa – tā nu ir apbedīta. Nē, atdzimst globalistiskā Eiropa, Starpnacionālās un pārnacionālās birokrātijas Eiropa, bez neatkarīgām komisijām un nacionālā elektorāta komisijām. Kas to rada? Aiz Eiropas struktūru radīšanas un atjaunošanas stāv vecās Eiropas feodālā elite, vecās aristokrātijas ģimenes – Hanoveras un Hābsburgu dinastija, Hohencolleri, Skandināvijas monarhi u.c. Viņi ir lielāko transnacionālo korporāciju dibinātāji, to akcionāri un pārraugi. Viņi tās uztur. Šie transnacionālie “grandi”, dabiski ir saistīti ar globālo mafiju, ar naudas atmazgāšanas struktūrām, kas tiecas pēc planetāra mēroga varas. Bet aiz viņiem, protams, stāv krekālisms – Vatikāns un globālās klerikālas organizācijas. Situācija ir tieši tāda.

Ameriku bieži pieņemts uzlūkot par globālisma centru? Savienotās Valstis ar savu nacionālo elektorātu un republikānisko administrāciju atrodas pretējā nometnē. Es nevaru apgalvot, ka tur nav globālistu organizāciju – protams tādas tur ir, piemēram, demokrātiskā partija, globālās korporācijas, bet tagad mēs runājam par tendencēm. Galvenā tendence Eiropā – globālisms, savukārt ASV dominē nacionālisms, jo Amerikas algoritmi – reliģioza sabiedrība uz zemes. Tāpēc ASV sponsorē nacionālismu un šovinismu visā pasaulē, lai sagrautu globālisma spēkus.

Nevajag jaukt hegemonismu un globālismu. Amerikāņi grib izplatīt savu nacionālo pārvaldi kā paraugu visai pasaulei - tas ir hegemonisms. Savukārt globālisms – tā ir visu to spēku savienība, kuru vitāli svarīgās politiskās un finansu intereses nav saistītas ar kādu konkrētu teritoriju.

Piemēram globālists spēks ir Sicīlijas mafija, Medeljinskas kartelis, Eiro savienības birokrācija un arī naftas monopoli, kuri meklē naftu visā pasaulē. Borodins, kuru arestēja ASV – globālistu ierēdnis. Viņš ir virtuālas pārnacionālas organizācijas “Krievijas un Baltkrievijas savienība” ierēdnis. Eiropas savienība – pasaules globālisma štābs ar visām no šejienes izrietošajām sekām. Šodien tiešs fizisks drauds visiem Zemes iedzīvotājiem visdrīzāk tomēr ir ASV ar savām hegemoniskajām ambīcijām, nekā nenobriedušais un neizveidotais globālisms.

Pie tam ASV ir armija un flote, raķetes. Globālismam ir nauda, ir specdienesti, mafiozās struktūras, bet nav armijas. Tiesa, pastāv teorētiskas iespējas ar savu naudu ieiet Krievijā un pārpirkt Krievijas armiju, lai izmantotu to par šantāžas instrumentu pret ASV. Patreiz ASV dara visu, lai likvidētu šo institūtu, un Buša un Putina tikšanās nebūt nenozīmē, ka ASV zaudējusi aktualitāti Krievijas kā valsts likvidēšana tuvākajos gados, lai netiktu izmantots tās armijas potenciāls.

Tāpēc pasaules tautas ir ieinteresētas, lai pirmajā etapā apstādinātu ASV, bet otrajā – sagrautu globālisma mafiozās struktūras. Jo uzvarējis globālisms būs daudz briesmīgāks, jo tiešā vara nonāks oligarhu rokās, bet globālisma kundzība nozīmē nekavējošu visu demokrātisko institūtu likvidēšanu.

Bet vai tad pastāvošās pasaules mēroga vadības struktūrām, kuras, protams, ir, var kaut ko pārnest, vai tās patreiz tomēr nenodrošina kaut vai zināmu stabilitāti pasaulē? Nu, piemēram, kaut vai tās, ko reizēm sauc par “visas pasaules valdību”? Vispasaules valdība nav kāds pastāvīgs nemainīgs spēks. Tikai tajā gadījumā, ja pasaule dzīvotu savas pēdējās dienas, viss būtu viennozīmīgi skaidrs – pasauli valda Antikrists. Pie tam pasaules valdība pati par sevi ne

tuvu nav stabilitātes garants, jo tai pastāvīgi nākas balansēt starp dažādām tendencēm, pieņemt neviennozīmīgus lēmumus, reizēm spert visai bīstamus soļus. Pasaules valdība tai veidā kādā tā pastāv patreiz, ir pēc definīcija (pēc savas būtības un praktiskajiem tās izveidošanas principiem, burtiski būtu “pēc izveidojuma” – kā vēl lai labāk tulko apjomīgo un lielisko krievisko frāzi “no onпeдeлeнuю”)? - ne vienā citā man zināmajā valodā nav nekā līdzvērtīga šim krieviskajam lieliskajam instrumentam – tulk. Piezīme) nedemokrātiska: to neviens nav ievēlējis, tai nav kontaktu ar iedzīvotājiem, tā savā būtībā ir tā saucamās elites interešu fokuss un visciešāk saistīta ar spekulatīvo finansu darbību. Patiesībā mūsdienu ekonomika sen jau ir atrauta no savas ražošanas bāzes. Ne jau preču ražošana, bet spēles fondu tirgos – lūk kas ir mūsdienu ekonomikas pamats. Tāpēc pasaules valdība sava beigu fāzē nodarbosies ar finansu plūsmu vadību. Ar pasaules valdību cieši saistīta tā saucamā informācijas sabiedrība, kura patiesībā arī ir oligarhiska un totalitāra struktūra. Tā vairs nav tāda policejiskā kontrole, kas pastāvēja padomju valstī, bet jau daudz bīstamāks un praktiski labāk funkcionējošs totalitārisms. Informācijas sabiedrībā cilvēki kļūst par vienkāršiem pasīviem informācijas patērētājiem, un tad nu varu var sagrābt tie, kas kontrolē un organizē šīs informācijas plūsmas.

Kas notika 11. septembrī? Vai mēs šajā informācijas sabiedrībā dzīvojošie kādreiz uzzināsim visu patiesību par 11. septembra notikumiem? Ir viedoklis, ka pasūtītājs bija kādas transnacionālās kompānijas. Bija iesaistīti ASV administrācijas ierēdņi. Pats pasākums bija izstrādāts dažu Austrumeiropas valstu specdienestu dzīlēs, bet tika izmantoti totalitārajiem sektāmi piederošie amerikāņi. Pirmkārt šīs akcijas mērķis bija diskreditēt un paralizēt arābu pasaules politisko vadību. Tā ir birokrātijas caurausta un nav uzskatāma par patieso Islāmu, bet tā tomēr ir nozīmīgs faktors. Pie tam ir bažas, ka politiskās varas uzurpācijas (piemēram, ASV esošo rēķinu iesaldēšanas, ko tur izdarīja) dēļ un izejot no reāliem tīri ekonomiskiem cēloņiem var sākties naftas dolāru atplūdi no ASV ekonomikas, kur tie lielā mēra ieguldīti.

Otrkārt, globālisms cenšas nobīdīt malā patreizējo ASV nacionālo administrāciju vai vismaz to pakļaut, tad diskreditēt un salauzt. Tad nu tagad tas arī notiek – mēs jau tagad dzirdam, ka Buša administrācija zināja par gatavoto uzbrukumu, un drīz sāksies savstarpējie apvainojumi par šī uzbrukuma sagatavošanu. Patreizējās administrācijas nams krakšķ visos stūros un šķiet, ka tas nenozīmē, ka tāda stāvoklī ir pašas savienotās Valstis. Kaut gan, protams, daudzi gribētu izmantot tās militāro potenciālu – taisni tā kā NATO, patreiz izmanto Krievijas potenciālu.

Pats smieklīgākais ir tas, ka 11. septembra notikumi nākuši par labu Islāma pasaulei. Tie ievērojami sapurināja Islāma sabiedrību, atņēma tai virkni ilūziju par to, ka pasaulē ir svētas vispārcilvēciskās vērtības, nolika pie vietas vietējo birokrātiju, radīja bāzi politiskam Islāmam. Jāsaprot, ka Islāma arābu resursiem nebija spēka organizēt šādu akciju – tā bija pārāk sarežģīta un profesionāla operācija. Bin-Ladens? Bet kā gan iespējams sēžot alā, izpildīt globālo korporāciju pasūtījumu? To var īstenot dzīvē tikai īsti speciālisti – tādi kā piemēram “Stāzi”, pie tam tikai izmantojot ļoti lielus finansu resursus. Un šīs domas ir tā vērtas, lai tiktu sadzirdētas. Jo tā vai gandrīz tā uz lietām skatās ievērojama daļa Islāma pasaules, kura mīt pusotra miljarda cilvēku.

Bet kā tad ar vispārpieņemto versiju, ka 11. septembra terora akti viennozīmīgi saistīti tieši ar Islāma fundamentālistiem? Vispārpieņemtā versija neko nepierāda. Ir daudz liecību, ka arābi ar šiem notikumiem nekādi nav saistīti, un tai pat laikā skaidri saskatāma milzu vēlme “piešūt” šo akciju tieši Islāmam. Savukārt arābu režīmi paši ir tik pārbiedēti, ka nav spējīgi protestēt. Bez tam, piemēram, ir parādījusies informācija, ka daži no uzbrucējiem jau sen skaitījušies miruši. Man pašam pazīstams cilvēks, kura dubultnieku izmantoja, viltojot pierādījumus sakarā ar ārkārtas notikumu tepat Krievijā. Un tādu dezinformācija metožu ir vesela virkne.

Vai informācijas sabiedrība kādreiz uzzinās, kas patiesībā notika 11. septembrī? Informācijas sabiedrība nezūnās, bet mēs, protams esam ieinteresēti visu noskaidrot, jo

dezinformācija – tas ir trieciens karojošam Islāmam. Uzskata, ka trieciens pa ASV kuģi, kas pēc tam tika norakstīts, - tas ir lieliski. Bet daži iebilst, ka tādas akcijas būtu pieskaitāmas pie atklātiem viltojumiem, provokācijām. Tā piemēram ASV vēstniecību spridzināšanas nevarēja organizēt Islāma cīnītāji, modžahedi, tāpēc, ka sprādzieni notika uz ielas, gāja bojā nejauši garām gājēji, amerikāņi necieta. Šo sprādzienu mērķis bija izsaukt Melnajā Āfrikā šoku un netīksmi pret Islāmu, jo ir zināms, ka Islāms Āfrikā bez jebkādiem ieguldījumiem gūst lielus panākumus, bet kristiešiem - šādu panākumu nav, kaut gan tiek tērēti milzu līdzekļi. Tagad minēsim īstas akcijas piemēru: 1982. gadā ASV vēstniecības vārtus Beirutā taranēja kravas automašīna ar sprāgstvielām, pie kuras stūres sēdēja šahids. Mašīna ietriecās ēkā, tā sabruka uz velna paraušanu, gāja bojā 70 diplomātu un vairāk kā 30 CIP tuvējo austrumu rezidentūras līdzstrādnieku, kuri taisni tad bija savākušies uz apspriedi – tāda kārtā tika iznīcinātas visas rezidentūras reģionā. Bet Kenijā, kur tika gabalos saraustīti pieci tūkstoši melno, bet viegli ievainoti seši amerikāņi – tas, atvainojiet, jau ir ģirgāšanās. Lūk, kara kuģa uzspridzināšana – tas nu gan!

Bet kā tad ar Izraēlu? Pagājušajā gadā kāds pilnīgi miermīlīgs Ēģipte grāmatvedis, vienkārši un skaidri man izklāstīja: spridzinātājs-pašnāvnieks var sevi uzspridzināt jebkurā vietā. Allāhs pēc tam visu noskaidros ... Izraēla – tas ir kaut kas pavisam cits. Visa svētā zeme pieder Islāmam. Tā ir palestīniešu zeme, kurā katrs ebrejs – okupants un militāro darbību objekts. Bez tam pēc Islāma likumos ir norāde par mierīgajiem iedzīvotājiem – ja viņi atbalsta savu varnešu darbības un sadarbojas ar režīmu, tad tie vairs nav uzskatāmi par mierīgajiem iedzīvotājiem. Starp citu, kad kara laikā amerikāņi bombardēja Vāciju, viņi darbojās tieši pēc šī principa.

Ko tādā gadījumā var teikt par demokrātiju un tiesiskajiem principiem pasaulē tās patreizējā attīstības etapā? Padomju laikā bija tāds labs termins “buržuāziskā demokrātija”, par kuru visi ģirgājās – lūk jums tipisks sociālistiskās demagoģijas piemērs. Pastāvēja sociālistiskā demokrātijām, kur mēs visi labi atceramies. Bet bija arī seno Grieķijas pilsētu demokrātija, kad iedzīvotāji sapulcējās uz lakuma un paši izlēma savu likteni. Atteikšanās no šādas pašu likteņa lemšanas un šo tiesību deleģēšana tirānam tai laikā arī bija grieķu pilsētu demokrātijas izpausme. Atnāk tirāns un saka: es jūs varu aizsargāt no nestabilitātes, no problēmām, bet dodiet man pilnvaras. Un ja pilsētnieki viņam sniedza šādas pilnvaras, tad pilsētas varai iestājās politiskā nakts. Bet, ja pilsētas iedzīvotāji savas tiesības uz sava likteņa lemšanu tirānam nenodeva, tad viņi kļuva īsti patrioti, īstā šī vārda grierķiskajā nozīmē. Tāda patriotiskā demokrātija tad arī ir vienīgā alternatīva atsvešinātai politiskajai struktūrai, kura patreiz vēl piesedzas ar vēlēšanu mehānismu. Jau rīt elektorāts vairs nebūs vajadzīgs. Jau šodien Eiropas politiskās šķiras ar pūlēm panes to labumu nastu, kuras vēlētajiem ir jānodrošina, bet patreiz tomēr vēl Eiropas valstīs nacionālais elektorāts izvēl nacionālos politiķus, un tiem savukārt nākas solīt vēlētajiem, ka viņi nemainīs likumus, kas garantē veselu rindu labumu. Bet tagad, kad veidojas apvienotā Eiropa, šos solījumus var vienkārši pārsvītrot; jo politiķus vairs neizvēlēs, bet iecels – tas ir mainās politiķu un vēlētāju saites raksturs, bet Eiro parlaments pieņem lēmumus, ka vadīs nacionālo politiku.

Vai Eiropai klāsies grūti? Katrā gadījumā ir skaidrs, ka mums ir jāatbalsta Eiropa pret Ameriku, jo tādā gadījumā situācija Krievijā un tās iedzīvotāju stāvoklis kļūs panesamāks – jo šodien nebrīvības pakāpe Krievijā ir ievērojami augstāka kā padomju laikā. Salīdzinot ar 1985. gadu šodienas Krievija ir kļuvusi par policejisku valsti. Ir dažas atšķirības – tagad iespējams uzstāties tālrādē, kaut ko pateikt, bet lūk kaut ko izdarīt – nē, faktiski jūs neko nevarat, jo pastāv ārpustiesas izrēķināšanās sistēma. Nu, piemēram, kāpņu telpā jums “nejauši” uzbruks huligāni Tā jau notiek visur pasaulē, - trešās pasaules valstīs – jā. Kolumbijā, Filipīnās ... agrāk Krievijā varēja arestēt pamatojoties uz padomju likumiem. Teiksim par Konstitūcijas 6. panta neievērošanu, ja jūs neatzināt PSKP varas monopolu. Šī panta vairs nav. Tomēr Valsts Dome izskata likumprojektu par politisko ekstrēmismu. Ja atbilstoši tam jūs atzīs par politisku ekstrēmistu, tad pēc tam jūs jau vairs nevarēsit būt ne par skolotāju, ne žurnālistu ..., u.t.t. Bet jūs taču zināt, kas ir Krievijas tiesa: šodien tiesnesis atzīst, ka nacionālboļševisma simbolika – tas ir

politiskais ekstrēmisms, rīt – ka tāds ir “ALLAH akbar!” , bet parīt, ka tas ir – musulmaņu lūgšanas izpildīšana.

Un tas jau vairs nav joks, un nevajag meklēt metaforas. Piemēram Dagestānā par cilvēku, kas tur mājās Korānu un izpilda musulmaņa lūgšanu atnāk un saka – tu esi vahabīts. Ir zināmi cilvēki, kuri pat nezina kā soveršāķ namaz, bet pēc kaimiņu sūdzības viņus arestē kā vahabītus.

Bez horizontālās politikas, kas saistīta ar ģeogrāfiskiem veidojumiem ir vertikālā politika, kas saistīta ar cilvēcisko faktoru, ar cilvēku likteņiem

Eiropas horizontālajā politikā ir ļoti svarīgi atbrīvoties no ASV militārās dominēšanas un radīt pašiem savus bruņotos spēkus. Tāpēc no Baltijas viedokļa, tai būtu jēga ne tik daudz tiekties militāri politiski integrēties NATO, cik taisni Eiropas militāri politiskajās struktūrās, kas atspoguļo kontinenta specifiku un intereses. Šīs intereses ir pretrunā ASV plāniem dot triecienu pa Bagdādi, izraisīt lielo karu Eirāzijā, destabilizēt situāciju Balkānos un Kaukāzā u, protams, realizēt pašu galveno nodomu – destabilizēt situāciju Baltijā. Pie tam jāņem vērā, ka Krievija, Krievijas režīms var tikt izmantots kā instruments, lai radītu jaunu “karsto punktu”.

Bet ļoti daudzi politiķi ne tikai Baltijā, bet vispār Austrumeiropa neredz starpību starp Eiropu un ASV. Viņiem Rietumi – spilgta alternatīva drūmajai, šķebīgai, totalitārajai padomju pagātnei – tas drīzāk ir trumpis ASV rokās pret Eiropu. CIP ilgi strādājusi Austrumeiropā, un tagad politiķu vidū ir daudz tiešu ASV ietekmes aģentu ar attiecīgu mentalitāti, kas parādījās “aukstā kara” laikā starp diviem konfrontācijas poliemi PSRS un ASV. Viņu saimnieki atrodas Vašingtonā.

Savukārt vertikālā politika cieši saistīta ar kreiso tematiku, kas patreiz ir ļoti aktuāla Eiropā. Protams proletariāts un buržuāzija – tas viss ir vakardiena, bet šodien realitāte ir atsvešinātība politikā un sociālajā sfērā. Bet gan šos atsvešinātību, gan oligarhisko globālismu iespējams pārvarēt – tiesa, ne jau ar antiglobālistu provocētajām darbībām, kurus kūrē dažādas dzīvnieku aizsardzības, ekoloģijas un līdzīgas organizācijas. Skaidri redzams, ka tas ir viltojums.

Ievērosim, ka visiem šiem centriem un spēkiem piemīt kāda bēdīgi slavena īpatnība – viņiem nav savas pasaules, savu globālu projektu, kāds piemēram bija 1917. g. Krievijā. Tā nav ne Ķīnai, ne Indijai. Tāpēc šīs valstis neizbēgami nonāk ASV ķīlūdenī.

Atliek tikai Islāma pasaule. Tā mūsdienu pasaulē ir reliģiozā un intelektuālā bāze globāliem alternatīvajiem projektiem, kas var apvienot pēc marksistiskā laika pasauli ... Mūsu laikā Islāma ideja kļuvusi par vienīgo pārnacionālo ideju, kas nav saistīta ar nacionalitātes vai rases jēdzieniem...

Tagad nākas sastapties ar principiāli jaunām korupcijas formām – agrāk pastāvēja nacionālo ierēdņu korupcija, bet tagad tā parādījusies starptautisko ierēdņu vidē.

Globālisms vistiešākajā veidā saistīts ar korupciju. Vispirms ir runa par dažādu pasaule mēroga projektu parādīšanos – par bezpajumtniekiem, par ozona caurumiem, par Amazones džungļiem un citiem abstraktiem projektiem. Tālāk valstis tiek piespiestas izdarīt iemaksas radītos fondos, organizē komisijas, komitejas, starptautiskas organizācijas, kas tad arī sāk nodarboties ar šīm būtībā virtuālajām problēmām. Tomēr ir visai būtiska atšķirība starp Borodinu, kas nozaga naudu Kremļa izbūvē un Borodinu, kas ir Krievijas un Baltkrievijas savienības sekretārs. Tādā gadījumā – kur tad atradīsies tas likums pēc kura viņu var saukt pie atbildības, ja viņš piemēram ieņēms kāda divu valstu radītā fonda kasē. Un ik gadus tādās starptautiskās programmās izčab milzu līdzekļi.

Jāņem vērā arī mafija. Mums nemitīgi pūš miglu acīs par “noziedzīgās melnās naudas” atmazgāšanu, narkokurjeriem u.t.t. Tā vairāk ir tīra žurnalistika – un tai pat laikā pastāv ne ar kādu kriminālo darbu nesaistītas sfēras kas vienlaikus ir mafijas rokās. Kaut vai insulīna ražošana. Un šī mafija pastāv visdažādākajās nozarēs. - būtisks globālisma faktors, kas vērsts uz internacionalizāciju un saaugšanu ar birokrātiju radot milzu projektus, kuri jau sen vairs nav saistīti ar konkrētām valstīm.

Šie faktori liecina par nepieciešamību efektīvi vadīt pārmaiņas visos līmeņos, sevišķi sfērās, kas tieši ietekmē cilvēku dzīves apstākļus. Cita starpā ir strīdīgs jautājums par to vai starptautiskā migrācija palīdzēs atrisināt nodarbinātības un nabadzības problēmas. Šodien darba tirgi ir internacionalizēti ievērojami mazākā mērā kā preču un kapitāla tirgi.

Pēc ANO novērtējumiem cilvēku skaits, kuri dzīvo citā zemē kā viņi ir piedzimuši svārstās robežās no 50-80 milj. Tas ir samērā maz. Bet tuvākajos gadu desmitos starptautiskā migrācija var kļūt par reģionālo un starptautisko organizāciju nozīmīgu jautājumu. Ir pilnīgi iespējams, ka “dzelzs aizkars” vietā, kas agrāk šķīra Austrumus un Rietumus pasaule arēnā atdzims “zelta aizkars” starp Ziemeļiem un Dienvidiem. Attīstītajām valstīm, redzams, nāksies aizstāvēt savus darba tirgus. Dažos gadījumos vajadzēs pielietot regulēšanu stingru kvotu veidā, izmanto dažādus ierobežojumus pilsonības un izglītības iegūšanai, īpašuma iegādei u.t.t.

Par nozīmīgu konfliktu un sasprindzinājuma avotu tāpat var kļūt ar globālajām demogrāfiskajām, tehnoloģiskajām un strukturālajām izmaiņām saistītā masveida urbanizācija. Pilsētas jau kļūst par sabiedrības mezgla punktiem valstu mērogā un pasaulē kopumā, virknes iemeslu dēļ tās ir arī galvenie globalizācijas izplatīšanās galvenie kanāli. Pirmkārt, pilsētu apgāde ar pārtiku un enerģiju daudzās valstīs ir atkarīga no importa resursiem. Tālāk, pilsētas ir galvenie globālās patēriņa, kultūras standartizācijas centri. Tajās arī transnacionālās kompānijas darbojas aktīvāk. Urbanizācija, redzams, pastiprinās globalizācijas procesu, bet kooperācija starp lielajām pilsētām politiskā un institucionālā plānā kļūs par jaunu virzienu starptautiskajās attiecībās.

Globalizācija ar tās dziļajiem ekonomiskajām, tehnoloģiskajām un sociālajām pārveidojumiem, neapšaubāmi ietekmēs pasaules ekosistēmu. Bet tā ir tipiska visas cilvēces drošības problēma. Līdz šim vainu par kopīgo kaitējumu apkārtējai videi uzliek attīstītajām valstīm, kaut gan galveno ļaunumu tās nodara pašas sev. Var nosaukt virkni paredzamo konfliktu avotus, kuri radīsies sakarā ar ekosistēmas izmantošanu. Cīņa par ūdens resursiem, iespējami, izvērtīsies par asiem reģionālajiem konfliktiem. Tropisko mežu liktenis un to izciršanas sekas jau kļuvušas par dziļu domstarpību avotu starp valstīm atšķirīgas politiskās pieejas un interešu dēļ. Kopumā pasaulē mēs jau vairs nevaram atļauties nepārdomāti izmantot resursus, nodarot videi nelabojamus zaudējumus. No otras puses jaunattīstības zemēm nav pieņemamu risinājumu, piemēram, energoresursu izmantošanā, trūkst iespējas izstrādāt alternatīvās tehnoloģijas transportā, rūpniecībā un lauksaimniecībā, kas ļautu izbēgt zemes eroziju, izšķērdīgu ūdens resursu izmantojumu u.t.t.

Šīs problēmas ir svarīgas arī rūpnieciski attīstītajām valstīm, kam šai sakarā

ir savas intereses. Savstarpējo interešu saskaņošana izmantojot dabas resursus un saglabājot ekoloģisko līdzsvaru – uzdevums, kura atrisināšana kļūs par valstu spējas veidot sadarbību pārbaudījumu. Savstarpējā ieinteresētībai jāpārspēj iedomātā konkurence tādu globālu norišu regulēšanā un novēršanā kā globālā sasilšana, ūdens baseinu piesārņojums, radiācijas piesārņojums.

4. nodaļa Ekonomikas globalizācija Baltijas reģionā

4.1. *Patreizējā Baltijas ekonomikas procesa atspulgs Latvijā*

"Neatkarības" trīspadsmit gadi visai nopietni ietekmējuši Latvijas ekonomiku. Šā un tā tika veikta valsts īpašuma privatizācija. Izmantojot banku kredītus un investīcijas uzcēla daudz lētus vietējas nozīmes tirdzniecības un pakalpojumu objektus.

It kā tika aizmirsts, ka gan vēsturiski, gan ģeogrāfiski Baltija atrodas lielo tirdzniecības ceļu - Ziemeļi-Dienvidi (no varjagiem uz grieķiem) un Rietumi-Austrumi (Krievija-Rietumeiropa) - krustpunktā. Atcerēsimies, ka par varu šai teritorijā pastāvīgi karoja (reizēm gan tikai ekonomiski). Cīnījās gan Teitoņu ordenis, gan Reča Pospolita, gan Zviedrija, gan Krievija. Tagad daži grupējumi cenšas uzstiept ASV un Eiropas savienības ietekmi

Tagad atcerēsimies Latvijas lepnumu: ostas, dzelzceļu, rūpniecību, kas gan šodien faktiski ir iznīdēta. Šīs jomas vislielāko uzplaukumu piedzīvoja XIX-XX gs. mijā un XX gs. 50.-80.g., t.i. kad tās atradās Austrumu kaimiņa ietekmē. Atcerēsimies, ka, patreizējā "rīvās" Latvijas galvaspilsēta Rīga 1913.g. bija Krievijas impērijā pēc lieluma trešais rūpnieciskais centrs un lielākā tirdzniecības osta.

Tagad apskatīsim nozīmīgāko patreiz darbīgo infrastruktūru Latvijā. Šodien, Ventspils brīvosta var lepoties ar efektīvu transporta infrastruktūru un modernām iekraušanas-izkraušanas iekārtām, kas nodrošina kravu apgrozījumu ap 40 milj. t gadā un tas Baltijas baseina transporta pakalpojumu tirgū dod pirmo vietu. Maksimālais ostas kravu apgrozījums varētu sasniegt ap 80 milj. t. Šis apjoms sasniedzams bez papildus investīcijām pastāvošajā infrastruktūrā.

Osta ir savienota ar Krievijas, Baltkrievijas, Kazahijas un citu NVS valstu transporta centriem ar varenu transporta infrastruktūru, kas ietver

- cauruļvadus naftas un naftas produktu transportēšanai,
- Ventspils dzelzceļa mezglu,
- autoceļus ar cieto segumu,
- Ventspils lidostu.

Ventspils brīvosta novietota 2020 ha teritorijā, no kuras zeme aizņem 1728 ha, bet ūdens 298 ha. Ap 1000 ha brīvi un pieejami uzņēmējdarbībai. Naftas produktu pārkraušanas rajons (kura darbojas a/s "Ventspils nafta" un a/s "Ventbunkers") ir ar 7 piestātnēm ar dziļumu 17,5 m, kuros var apkalpot "AFRAMAX" tipa kuģus ar kravnesību 130 000 DWT. Maksimālā pārkraušanas rajona caurlaides spēja lejamajām kravām Ventspils brīvēstā ir 62 milj., t gadā. Kuģa piekraušanas ātrums ar jēlnaftu – 7000t stundā, ar naftas produktiem 45000t stundā. Kopējā parka rezervuāru ietilpība 1 300 000 kubikmetru. Dzelzceļš maršrutā Ventspils-Krustpils-Krievijas robeža (Zilupe) – viens no lielākajiem Eiropā pēc pārvadāto kravu apjoma. Ap 20 milj. Pa šo maršrutu ik gadu pārvadāt tonnu kravu, pie tam ir iēplānots palielināt caurlaides spēju no 20 līdz 34 milj. t/gadā. Caurlaides spējas palielināšanas projekts ir izstrādāts ievērojot gan Ventspils brīvēstas, gan Latvijas dzelzceļa stratēģisko plānus. Kopējais projekta apjoms tiek novērtēts 260 milj. ASV dolāru, no kuriem 36 milj. Paredzēts Ventspils dzelzceļa mezgla attīstībai . Projektu finansē ERAB, EIB, Latvijas valdība

un Latvijas dzelzceļš.

Uz Ventspili vedošie autoceļi ir savienoti ar tādiem svarīgiem Eiropas autoceļu tīkliem kā "VIA Baltica" un "PanEiropas koridors". Pie tam pilsētas municipalitāte strādā pie tā, lai uzlabotu esošās ielas, kā arī radītu jaunas labākai piekļuvei termināliem.

Realizēta lidostas attīstības pirmā fāze. Ventspils lidostai ir sertifikāts starptautisko neregulāro reižu vizuālai apkalpošanai. Lidostai ir infrastruktūra pasažieru un čarterreisu apkalpošanai, bet jau tuvākajā laikā (2002 gads) ieplānoti būtiski uzlabojumi pakalpojumu sfērā un drošības kategorijā. Starptautiska lidosta "Rīga" atrodas tikai 170 km attālumā no Ventspils, un apkalpo starptautiskos pasažieru un kravas reisus dažādos virzienos.

Uzņēmējdarbības veicināšanai Latvijas republikā uzņēmumiem piemēro šādus pamat nodokļus:

1. Muitas nodoklis
2. Akcīzes nodoklis
3. Nodoklis no pievienotās vērtības 18%
4. Ienākuma nodoklis no uzņēmuma 22%
5. Nodoklis par nekustāmo īpašumu.

Atbilstoši Latvijas Republikas likumdošanai kompānijām, kas strādā ostā un licenzēti veic uzņēmējdarbību Ventspils brīvostas teritorijā ir sekojoši atvieglojumi:

- muitas nodoklis 0%
- akcīzes nodoklis 0%
- pievienots vērtības nodoklis 0%
- nodokļu atlaides 80% apmērā no Nodokļa par nekustamo īpašumu uzņēmumiem, ar līdz 50% nodokļu atgriešanu no kopīgā investīciju apjoma (spēkā no 01.01.2002).

Patreiz ienākuma nodokļa likme no uzņēmumiem Latvijas republikā sastāda 22% ar ieplānotu pakāpenisku pamazinājumu līdz 15% 2004 gadā. Ventspils brīvostas valde veic zemes īpašnieka funkcijas t.i., iznomā zemi, kā arī nodrošina kuģošanas drošību, piestātnes un trapus, seko apkārtējās vides saglabāšanai, ostas likumu ievērošanai, iekasē ostas nodevas un nodokļus, kā arī izsniedz licences uz darbībām brīvajā muitas zonā. Maksa par zemes nomu Ventspils brīvēstā nav augsta – tuva nodokļu likmei par nekustamo īpašumu. Maksa par piedāvāto nogabalu ir apmēram 0,20 ASV dolāru par kvadrātmetru gadā, pie noteikuma, ka netiek veiktas publiskās investīcijas nomājamās teritorijās.

Tā kā Ventspils nodarbojas ar naftas un naftas produktu pārkraušanu jau vairāk kā 40 gadu, pilsētas ostā ir augsta līmeņa profesionāļi šai sfērā. Ar Ventspils dome palīdzību pieejama apmācības/stažēšanās programma analogisko uzņēmumos. Vēl vairāk Ventspils augstskola, kas tika dibināta pirms 5 gadiem, gatavo menedžmenta speciālistus, kas nākotnē papildinās ostā strādājošo augsti kvalificēto speciālistu rindas. Ir nepabeigta būve - kompānijas "Ventkondensāts" rūpnieciskā teritorija, ko paredzēts izmantot naftas pārstrādes rūpnīcas celtniecībai, kas novietots Ventspils brīvostas teritorijā 6,5 km no piestātnēm un 1,5 km no naftas vada Družba (ar jaudu 16 milj. t/ gadā) un naftas produktu vada (ar jaudu 5 milj. t/gadā). Kopējais rūpnieciskās teritorijas, tais skaitā 6,5 km garās tehnoloģiskās estakādes, lielums ir 51 ha. Ir iespēja apgūt blakus esošās teritorijas (līdz 200 ha). Piestātne spēj pieņemt tankkuģus līdz 130 000 DWT.

4.2. Pasaules ekonomikas ietekme uz situāciju Latvijā

Pietiekami zīmīgu patreizējās situācijas aprakstu devis vietējais politikas aprakstnieks¹⁰.

Ārpolitiku veidojošie spēki izdarījuši viennozīmīgu izvēli. Latvijai ir viens ārpolitiskais sabiedrotais un tā soļi nav kritizējami. Runa, protams ir par ASV. Patreiz tā, iespējams, arī ir pareiza izvēle, tomēr runa jau nav par to.

Latviešiem raksturīgi vietā un nevietā pasvītrot savu mazās valsts statusu, kas ir kā atbrīvo no atbildības sloga par pasaulē notiekošajiem procesiem. “Bet ko tad mēs? Mēs esam tikai mazs bandinieks pasaules šaha spēles laukā”, - tādas frāzes var dzirdēt ne tikai pie alus krūzes, bet arī oficiālos augsta līmeņa pasākumos. Tomēr tas, kas izsaka šādu ne sevišķi glaimojošu domu, dvēseles dziļumos tomēr cer, kas viss tomēr nav tik ļauni, ka ar mums tomēr rēķinās un mēs varam kaut kā ietekmēt uz pasaulē notiekošo. Un kad kāds no “lielajiem” uzaicina mūs uz nopietnām pārrunām, veidojot viedokli, ka no mūsu izvēles atkarīga notikumu attīstība, Latvijas ārējās politikas maznozīmība kaut kur pazūd.

Ārējās politikas stūrmaņiem sāk likties, ka viņi atrodas praktiski vienā līmenī ar saviem sarunu partneriem. Amerikāņi nodemonstrējusi savu apskaužamo meistarību šai psiholoģiskajā spēlē. Džordžs Bušs pratās atbraukt uz Viļņu, kur sev raksturīgajā vienkārša kovboja manierē apgalvoja, ka “jebkurš mūsu ienaidnieks – ASV ienaidnieks”, liekot saprast, ka ASV ir gatavas uz mūžīgiem laikiem ņemt Baltijas valstis savā aizstāvībā. Kamēr Žaka Širaka izteikums par to, ka ES kandidāti ES “palaiduši garām iespēju paklusēt” vēl ilgi tiks izmantots par klasisku “diplomātiskās bezatbildības” piemēru.

Pēc 11. septembra pasaule ir neatgriezeniski mainījusies, to pašu var teikt par Transatlantisko savienību pēc Irākas krīzes. Eiropa sašķēlās, un arī uz NATO ASV skatās pavisam savādāk. Tajā, ka Rietumi vairs nav vienoti, es nesaskatu Latvijai nekāda labuma. Tāpēc dīvaina liekas dažu liksmošana par to, ka “veca Eiropa”, un vispirms – Francija, nonākusi visai kutelīgā diplomātiskā situācijā. Ir saskatāms tikai viens šī neslēptā prieka izskaidrojums. Latvijā ir daudz cilvēku, kuri pieskaita to Eiropai tikai ģeogrāfiski un vēsturiski. Viņi ar skubu pasvītrot, ka pirms Otra pasaules kara mēs piederējām Eiropai un bijām viena no tā laika Eiropas paraug valstīm. Tomēr tagad situācija ir izmainījusies, pie tam pašā paradoksālākajā veidā. Eiropa kļuvusi rozīga, kļuvusi sociālistiska un pārāk demokrātiska (no to viedokļa, kas uz Eiropu skatās caur pieri). Bet mūs par eiropiešiem vairs neuzskata. Eiropā mēs esam – vienkārši cilvēki no Austrumiem. Čurkas.

Pat mūsu izcilais operdziedonis Egīls Siliņš sastapās ar tādu attieksmi. Kad viņam saplīsa automašīna un nācās steidzami īrēt citu, neviena kompānija negribēja ar viņu sadarboties, tāpēc, ka viņš ir no Austrumeiropas. Nav brīnums, ka nemaz ne tik maz latviešu izturas pret Eiropu ar skepsi. Tomēr, neskatoties uz visu mūsu skepsi, jau visai drīz mēs būsim pilntiesīga (vai gandrīz pilntiesīgi) ES dalībvalsts. Es vienmēr esmu uzskatījis, ka galvenais ES paplašināšanās stimuls no jau esošo tās dalībvalstu puses ir Eiropas ietekmes palielināšana uz pasaule notiekošajiem

10 Bens Latkovskis. На каком континенте находится Латвия?
<http://rus.delfi.lv/news/daily/versions/article.php?id=530055>

procesiem. Tā ir ekonomiska un politiska pretsvara veidošana ASV hegemonijai Rietumu pasaulē. Eiro kursa pieaugums attiecībā pret ASV dolāru liecina par to, ka šāda pretsvara veidošana ir visai reāla. Tomēr domstarpības Irākas krīzes pārvarēšanā liecina, ka līdz reālai Eiropas vienībai vēl tālu.

Daži analītiķi par Irākas kara vienu no galvenajiem cēloņiem nosauc apzinātu ASV tieksmi graut Eiropas vienotību (un tādā veidā, pazemināt kontinenta nozīmi). Jāatzīst, ka Bušam tas izdevās. Tieši šajā aspektā jāsaprot minēto Širaka izteikumu: uz kādam dzirnavām lejat ūdeni atbalstot Bušu? Šeit var iebilst, ka ne tikai Latvija kopā ar pārējām Austrumeiropas valstīm (izņemot Slovēniju) nostājās ASV pusē. Spānija, Itālija, nerunājot jau nemaz par Angliju, nostājās vēl kaujinieciskākā pozīcijā kā Latvija. Neatbalstot ASV, Latvija ieņemtā tādu pašu pozīciju kā ieņēma mūsu galvenais ne draugs – Krievija. Izmantojot tādu epitētu attiecībā uz mūsu austrumu kaimiņu, apzināti izbēgam no diplomātisko attiecību izpušķošanas. Krievija joprojām uzskatāma, izmantojot padomju militāro terminoloģiju, kā galvenais potenciālais pretinieks.

Un šo viedokli nav pamata apšaubīt. Izejot no šīs patiesi drūmās realitātes, atliek tikai secināt, ka Latvijas politiska izvēle par labu ASV, acīmredzot, bijusi pareiza. Tad jautājums – par ko mēs vēl runājam?

Kaut vai par Latvijas ārpolitisko kursu pasaulē pēc Sadama Huseina. Gandrīz visi analītiķi ir vienprātīgi, ka Irākas operācijas veiksmīga norise nostiprinās Buša administrācijas radikālo spārnu. Runa nav par to, kad pienāks nākošās valsts kārtā. Tāda iespēja patreiz ir maz varbūtīga. Jautājums ir par to, vai notiks Eiropas un ASV tuvināšanās; mēģinājumi nogludināt radušās domstarpības. Spriežot pēc Buša tuvāko līdzgaitnieku izteikumiem, visiem, izņemot Franciju, tiks piedots. Izņemot Franciju – tai nāksies samaksāt (Kolins Pauels). Ne mazāk nozīmīgs ir jautājums par atgriešanos uz starptautisko tiesību ceļa un ANO autoritātes atjaunošanu. Arī šeit amerikāņi negrib iet uz piekāpšanos. Ko šajā situācijā ir jādara Latvijai? Protams, var izlikties par beigtu un klusumā skaitīt mantru: “No mums nekas nav atkarīgs, kā būs tā būs. Galvenais – ka tik nesaniknot tēvoci Semu, lai viņš neatteiktos no mūsu militāras appuišošanas”. Tomēr varēja spēlēt aktīvāku diplomātiju, nodemonstrēt vismaz simbolisku solidaritāti ar Eiropu. Lai Eiropas valstis redzētu: Latvija, kaut arī atbalsta ASV, tomēr neaizmirst kādā kontinentā tā atrodas.

Ja uzskatām, ka galvenais faktors mūsdienu pasaules kopienas dzīvē ir ekonomika, tad Latvijai ir lielākas izredzes ieņemt tajā nišu, ja depolitizējam sabiedrību.

Iestāšanās ES vēdīs sev līdz vēl lielāku piedāvājuma tirgus piesātinājumu, ko var salīdzināt ar cilvēka lieko svaru, bet kā zināms, visā nepieciešama harmonija. Kas attiecas uz turīgu cilvēkiem no iepriekšējās valdības solījumiem atvest harmoniju šai teritorijā, par to ir stipri jāšaubās. Jo daudzi likumdevējas u izpildvaras lēmumi tika pieņemti ar vienu mērķi, pazemot daļu iedzīvotāju un piebāzt savas kabatas un savus banku kontus ar ekvivalentiem labumiem – naudu. Varētu daudz rakstīt par šo tēmu, bet ļoti spilgts piemērs ir likums par elektroenerģijas iepirkšanu pēc palielināta tarifa un paši zināt no kā, kas stāv aiz laivas tiesas firmu mazo elektrostaciju licenču īpašniekiem. Blakus pastāvīgai caur Latviju ejošo kravas pārvadājumu masai, dzimstības samazinājumam un citiem negatīvām “neatkarības” tapšanas laika politisko spekulantu darbību negatīvajām sekām, jaunajai valdībai ir reālas izredzes

uzlabot vispārējo socioloģisko situāciju. Bet šim nolūkam mums PAŠIEM jāsaprot izveidojusies situācija.

4.3. Baltijas dalība globalizācijā

Lai saprastu globalizāciju latviešu gaumē, zemāk citēsim necienīgu vienas no atlikušo oligarhisko struktūru redzējumu uz varas struktūru darbību caur savu avīzi¹¹:

Latvijas biznesā atkal iedegušās kaislības. Pagājušā nedēļā avīžu slejas nīrbēja no virsrakstiem: “Šlesers pret Ventspils naftu”, “Privatizācijas revīzija” un līdzīgiem.

Šlesera draudi pārskatīt Ventspils naftas (VN) privatizācijas procesu tika novērtēti kā nacionalizācijas mēģinājums, kā privatizācijas revīzijas sākums. Var, protams, ironizēt, ka vēl pirms gada „Dienas bizness” norādīja, ka privatizācijas laiks Latvijā radīja lērumu parazitējošu politiķu, ierēdņu, kompromata glabātāju, kas pieraduši dzīvot plaši, izšķērdēt valsts īpašumu, un tagad, nezinot, kur dabūt naudu, sākuši draudēt ar nacionalizāciju. Vēl tad es norādīju, ka ir valstis, kur pārmaiņas notiek vai katru sezonu – tā, Lielbritānijā XX gadsimtā privatizācijas vietā nāca nacionalizācija. Citi novērtē Šlesera pēkšņo uzbrukumu uz privatizācijas pamatiem VN kā viņa individuālo biznesu, lai tiktu pie komisijas naudas, kuru saņem konkurenti vai Krievijas garā roka.. Protams, ja Šlesers nopietni ķerties pie privatizācijas revīzijas, tad viņam ne tik daudz vajadzētu steigties ar vērtspapīru rēķinu bloķēšanu, cik vērsties prokuratūrā, lai arestētu vai vismaz neļautu izslīdēt uz ārzemēm visiem privatizācijas organizatoriem no valsts puses. Par 70 miljonu izzagšanu Maizītim vajadzētu veikt arestus un saukt pie stingras atbildības visas valsts amatpersonas, kas noziedzīgi centās no naftas vada izvilināt savas melodijas un izmantot ar to saistīto infrastruktūru! Bet prokurori turpināja mierīgi strādāt, bet par vainīgajiem nosauc nevis noziedzniekus valsts amatos, neliēšus, kam valsts vieglprātīgi uzticējusi pašu dārgāko no tā, kas tai pieder, bet labticīgos pircējus, kas samaksāja to cenu, ko tiem nosauca valdība un tai laikā pie varas atrodošās politiskās partijas.

Vai patiesi Ainārs Šlesers un Einārs Repše pēkšņi pamodās un nolēma, ka pienācis laiks ķerties pie rīkles Ventspils grupai? Varbūt ir vērts pameklēt citus notiekošā izskaidrojumus? Latvijas valdība izdarīja izvēli – iestāties ES un NATO. Šis lēmums atnesīs labumu ne tikai SAPARD naudas saņemšanā un mistiskajā „drošībā”, dalība ES un NATO izsauks saprotamas ģeopolitiskās izmaiņas Eiropā. Krievija ļoti ilgi izteica savu nepatiku par Baltijas valstu iestāšanos NATO. Pēkšņi notika lūzums, un uz Baltijas valstu kustību NATO virzienā oficiālā Krievija reaģē bez histērijas un agresivitātes, ja nu vienīgi ar pirkstu rāda uz nepilsoņu problēmu. Kas tad notika? Pievēršat uzmanību procesiem! 2002. gada rudenī Krievijas ekonomiskās intereses pastiprinājās! Baltija tuvinās ES un NATO, bet Krievijas ekonomiskā klātbūtne palielinās. ASV kompānija pārdod Krievijai Lietuvas ģeopolitiskās stabilitātes avotu –

¹¹NRA. Интриги Шлесерса или глобальные процессы? Юрис ПАЙДЕРС,
Neatkarīga Rita Avize, 11. aprīlis 2003 12:04

kombinātu „Mažeiku nafta”. Krievijas kontrolē nonāk Lietuvas kurināmā-enerģētikas komplekss u.t.t. Naftas pārstrāde apstājas, kas tiek traktēts kā neapšaubāms Krievijas spiediens.

Atbilde, iespējams, ir ļoti vienkārša. 2002. g. septembrī mums vēl nebija aizdomu (slavenā Rolanda Pakša vēstule Džordžam Bušam), ka līdzīgi Molotova-Ribentropa paktam noslēgts Buša-Putina pakts. Patreizējie procesi – Lietuvas enerģētikas nodošana Krievijai, kā arī Šlesera un Repšes dīvainās darbības privatizācijas pārskatīšanā – var vēl vairāk nostiprināt aizdomas, ka ASV un Krievija vienojušās par ietekmes sfērām Baltijā. Notiekošais dod pamatu uzskatīt, ka Krievija piekritusi Baltijas valstu iestājai NATO (un varbūt ES) ar noteikumu, ka tiks ievērotas tās intereses Baltijas valstīs. Un tādas intereses Krievijai ir. Tie ir cauruļvadi naftai un naftas produktiem, tā ir enerģētika, kas balstās uz Gazprom gāzi, tā ir benzīna un citas degvielas ražošana no Krievijas naftas. Varbūt vēl kaut kas nav nosaukts. Visām šīm sfērām jānonāk Krievijas kontrolē un pārziņā. Tie darījumi, kas atkarīgi tikai no ASV jau ir noslēgti. Bet ir arī citi, uz kurus ASV nevar tieši ietekmēt, un tad pie darba ķeras valdība, kā tas acīmredzot ir Latvijas gadījumā. Latvijas valdības proamerikānisms ir tik uzkrītošs, ka pat televīzijas komentatori karsti strīdas par to, kuru no izlūkdienesta vadītāja kandidātiem atbalstīs ASV vēstniecība, un paredz uzvaru tikai tam kandidātam, ko atbalstīs Raiņa bulvārī, bet ne koalīcijas vai partiju kabinetos. ASV vēstnieks vēl pagājušajā rudenī intervijā „Dienas bizness” norādīja, ka Latvijas drošības sistēmā ir nevēlami cilvēki, no kuriem nāksies atbrīvoties, jo NATO nevēlēsies ar tiem sadarboties. Latvijas valdības proamerikānisms ir aizgājis tik tālu, ka Latvija bija gatava pieteikt karu Irākai, un tikai daži tālredzīgi deputāti spēja mīkstināt kareivīgās rezolūcijas tekstu.

Tēzi par ekonomiska rakstura vienošanos Krievijas pirms Latvijas iestājas NATO netieši apstiprina austrumu kaimiņa nevēlēšanās runāt ar Latvijas valdības amatpersonām. Viņu kolēģiem no Krievijas ir pamats uzskatīt Latvijas amatpersonas, ieskaitot premjeru un ārlietu ministru tikai par „bandiniekiem”, Baltā nama pakalpiņiem, ar kuriem nav jēgas sēsties pie viena galda. Ja ārējo un iekšējo politiku, līdz pat izlūkdienesta vadītāja apstiprināšanai nosaka Baltais nams, tad Krievijai, ja tā grib nodrošināt savas ekonomiskās intereses Baltijā, ir jārunā ar Vašingtonu.

Tādā kārtā Repšes un Šlesera negaidītās darbības VN jautājumā var traktēt kā globālo procesu izpausmi, kad puiši saņem no augšas norādījumus: pārstāt stiept gumiju jautājumos par naftu no Krievijas. Tā kā Latvijas likumdošanā ir noteikti šķēršļi, lai nu Latvijas valdība ātri padarbojas un tos likvidē. Galu galā, Repše pierādīja, ka viņš var vienpusīgā kārtā atteikties no valdības līgumiem, pasludinot, ka ja valdība nolēmusi nepildīt noslēgtos līgumus, tas nozīmē, ka tas ir formažors. Privatizācijas atcelšana var tikt motivēta ar tādu pašu forsmāžoru, kā gadījumā ar celniecības līgumiem, kurus pakāra uz naglīnas.

Krievijas divdomīgo attieksmi pret karu Irākā, iespējams, var izskaidrot ar to, ka ASV neizpildīja visas saistības Krievijas ekonomisko interešu nodrošināšanā Austrumeiropā. Bet Krievijas labvēlība un naftas vads var ievajadzēties katru brīdi. Ja sakarā ar karu sarežģīsies attiecības starp ASV un lielāko daļu arābu valstīm, Krievija būs vienīgā, kas spēs izglābt Rietumus no enerģētiskās krīzes. Mūsu negaidītie iekšpolitiskie notikumi un negaidītā privatizācijas revīzija ir tikai vāras aizsākušās

globālā tirgus un ietekmes sfēru pārdales atskaņas.

4.4. Baltijas ekonomikas attīstības perspektīvas

Pēc visa augšminētā visai interesants ir ievērojama krievu politologa viedoklis¹²:

Latvijā izvēloties no diviem ļaunumiem mazāko, vairākums tomēr dod priekšroku Es, naivi cerot, ka dzīve tūdaļ kļūst tāda kā Eiropā. Situācija kā starp Scillu un Haribdu: pa labi - Krievija, pa kreisi – ES. Nav izvēles. Satrauc, kad saka: nav izvēles. Man to iedvesa kopš bērnības. Ko varēja izvēlēties PSRS dzīvojošs cilvēks? Komjaunatni, partiju, VDK. Bet nez kāpēc mēs visi atradām izeju, pat ja tā bija nepatīkama un ne vienmēr patīkama. Bet jūs taču nepamēģinājāt neko citu, jūs piedāvājāt vieglāko ceļu: no vieniem brunčiem pie otriem. Tā jūs nekad neklūsiet par pilnvērtīgu valsti. Iesākumā taču varējāt kaut vai kļūt par ofšora zonu.

Ir viedoklis, ka tā ir darbošanās uz likuma pārkāpšanas robežas, kas saistīta vispirms ar netīrās naudas atmazgāšanu. Kaut gan ar to veiksmīgi nodarbojas policija. Jūms pa to nebūtu jāuztraucas. Bet cik daudzi normāli cilvēki neglābj nodokļu paradīzē savu naudu no sociālistiskām valdībām. Ofšora zona ir korekcija to bezgalīgajai apetītei. Mazās valstis lieliski izdzīvo Eiropā, katrai – sava niša. Lūk es tagad braukšu uzstāties uz Vaita salu, vienu no trim salām Lamanša dienvidos, uzstāšos par ES, par cik visa sala pretojas iestājam tajā. Viņiem ir sava suverenitāte. Tā nav automātiski angļu teritorijas daļa. Tā ir itkā angļu kroņa sabiedrotais. Protams, kuriozi, bet viena no šīm salām vēl arvien nav parakstījusi miera līgumu ar Vāciju. Karš tāpēc nesākās. „Anglija ir Eiropas savienībā, bet mēs nē” – viņi apgalvo. Tad lūk, taisni viņi izveidoja ofšora zonas. No turienes arī pats vārds ofšors. To oficiālais nosaukums „off shore island” (salas ārpus krastiem). Viņi radīja šo nodokļu paradīzi, un no šejienes parādījās šis jēdziens ofšora zona. Viņi dzīvo lieliski, viņiem ir savi nodokļi un pat savs mazs parlaments.

Viņi izpilda no sabiedrības viedokļa pozitīvu funkciju. Latvijai, kā katrai nelielai valstij ir jāatrod sava niša. Kas nekait Luksenburgai, pašai mazākajai valstij Eiropā: viņi kādreiz izveidoja savu melnās metalurģijas industriju un eksportē tēraudu uz visu Eiropu. Bet tas ir viņu stāsts, viņi ar to nodarbojas jau 300 gadus! Viņi vieni no pirmiem Eiropā sāka ražot tēraudu. Mums to neatkārtot, jāmeklē cits ceļš. Bet kļūstot par Briseles provinci, jūs neko jēdzīgu nepanāksit. Te jau viss sagrābts, viss sadalīts. Labāk uzreiz veidot kaut ko savu.

Tāpat uzskata, ka ES iecere veidojusies PSKP CK un VDK. Kāpēc tad Latvijā iestājam ES tik vētraini pretojas kreisās partijas? Arī tām ir šie paši argumenti. Kad bijušais pirmais sekretārs pārliecinoši argumentē savu pozīciju pret iestāšanos ES, viņš operē ar tiem pašiem faktiem, kaut gan, protams, viņam ir sava interese, savi motīvi. Viņi paši grib sagrābt valsti.

Viss ir ļoti vienkārši. Tēlaini runājot: ir sendvičs ar sieru. ES ideja ir tā, ka siers nekur neaizbēgs: no vienas puses maize un no otras puses – maize.

¹²Владимир Буковский: «Объединяйтесь без ЕС!», Алевтина РЯБИНИНА, Телеграф, 28 октября 2002

Austrumeiropas valstis atrodas pozīcijā, kad it kā nav izvēles. Jūs tagad esat kā trīs māsas, tikai „ne uz Maskavu, ne uz Maskavu”, bet uz Parīzi, uz Parīzi Naīvi iedomāties, ka ja Latvija iestāsies ES, Krievija atteiksies no savām pretenzijām uz Latviju. Brisele ar tām rēķinās un tās vienalga sadalīs ietekmes sfēras. Tikai un vienīgi. Tās radīja šo sendviču, nav kur tverties. Es tagad daudz braukāju pa Austrumeiropu. Ungārija, Čehija, Polija, Rumānija. Un kad es saku: nevajag stāties ES, visi taujā, kur ir alternatīva?

Un es atbildu vienu un to pašu; politikas māksla ir taisni tajā, lai radītu alternatīvas. Ja jūs neprotat tās radīt, nodarbojaties ar kaut ko citu – kļūstiet par važoniem, zogat, tikai ejiet prom no politikas, tās nav jūsu darbs. Ko izdarījām mēs, disidenti 1960. g. ? Radījām alternatīvu padomju varai no nekā – no dzejoļiem, no krājumiem, samizdata. Situācija Austrumeiropā pašreiz ir daudz vienkāršāka, kā 60-to gadu Maskavā. Kāpēc, piemēram, pēcpadomju reģionam neapvienot savus pūliņus? Ir taču Višegradas vienošanās, ļoti laba ideja.

Ir vēl viens piemērs kā šejienes varas struktūras „grib” redzēt Latviju un Rīgu par vienu no pasaules sporta centriem . Virkne vadošo pasaules kompāniju apvienojās konsorcijā un izteica vēlmi investēt daudzfunkcionālā kompleksā Rīgā Lucavsalā summu lielāku par 250 milj. \$. Mūsu jau sen nopirktajā un pārpirktajā presē parādījās vesela virkne rakstu, kas nomelnoja kompānijas ar lielu svaru un autoritāti pasaulē. Protams auditorijai, kas vairāk kā 10 gadus tikusi krāpta, bija viegli iestāstīt, ka tie ir blēži un afēristi, vēl jo vairāk, patiesību iespējams noslēpt.

Bet daudzfunkcionālā kompleksa projekta ideja ir visai vienkārša:

- 1) Vēlme ieguldīt investīcijas, kas visai ātri atmaksātos, rīkojot starptautisku pasākumus, kurus organizētu šis konsorcijs
- 2) Daudzu sporta līdzjutēju un tūristu piesaiste, kas atstātu daudz savu līdzekļu arī citās Rīgas un Latvijas vietās.
- 3) Pasaulē visai daudz cilvēku uzzinātu par Rīgu un Latviju , jo citādi gan pēc personiskās pieredzes, gan statistikas – iznāk, ka ierindas cilvēkam no ārzemēm te ir vienas vinīgas problēmas.

Veiksmīgi realizējot šo objektu, tas protams nebūtu pēdējais lielais projekts politiski ģeogrāfiskas teritorijas Latvijas Republika ekonomikas attīstībā ar pasaules biznesa līderu piedalīšanos. Par otru lielu projektu var kļūt naftas pārstrādes rūpnīca¹³.

Pasaules giganti grib celt naftās pārstrādes rūpnīcu (NPR) Ventspilī.

Latvijai parādījusies iespēja pārstāt būt valstij caur kuru tek nafta. Tādu perspektīvu sola naftas pārstrādes rūpnīcas uzcelšana Ventspils brīvostas teritorijā. Pēc “Бизнес и Балтия” ziņām, martā ar priekšlikumu ņemt dalību šī projekta realizācijā pie mūsu valsts vērsās starptautisko kompāniju konsorcijs ar vienas no lielākām pasaules investīciju grupām Southern Cross&Cruz del Sur. Atbilstošos

¹³Роман ГОЛУБЕВ, «Бизнес & Балтия», Nr. 73 (2205) от 15 апреля 2003 года,
Распечатано с <http://www.bb.lv/?p=1&i=2004&s=1&a=91492>

dokumentu nosūtīja premjerministram Eināram Repšem

Skaļi vārdi

NPR celtniecības tēma Ventspilī pirmo reizi tika cilāta pirms pāris gadiem. Tomēr toreiz tālāk par runām neaizgāja. Šķiet, šoreiz grandiozā (ne tikai Latvijas mērogos) projekta iniciatoru nodomi ir visai nopietni. Par to ļauj spriest “Бизнес и Балтия” rīcībā nonākušais firmu uzskaitījums, kas parādījušas dzīvu interesi projekta realizācijā.

Viens no pirmajiem tajā atrodams multinacionālais koncerns Parsons, kura enerģētiski-ķīmiskā daļa ir pasaules līderis naftas un gāzes ieguves iekārtu un cauruļvadu ielikšanas iekārtu ražošanā. Divi projekti Kazahijā ar kopējo tāmi 3 miljardi dolāru, ieguves vietas renovācija un modernizācija Kuwait Oil Company (1,4 milj. \$) - tikai maza daļa no šī koncerna paveiktā. Labi zināmi arī pārējie apakšuzņēmēji, piemēram, pasaules finansu risku vadības līderis enerģētikā Wilis, kura ienākumi pagājušajā gadā bija 1,75 milj. \$, kā arī NBBJ, kas izstrāda arhitektūras risinājumus dažādām rūpniecības nozarēm. Pēc “Бизнес и Балтия” informācijas, priekšlikumu tieši piedalīties NPR izveidē konsorcijs pārstāvji nosūtīja premjeram Repšem 14. martā.

Memorandā investori lūdza valdības galvu “formulēt un iesniegt savu prioritāšu sarakstu pēc kontrakta punktiem”, kā arī nosūtīt oficiālu uzaicinājumu investīciju kompānijas Southern Cross&Cruz del Sur (galvenais birojs bazējas Parīzē) prezidentam Mišlam Klodam Fradenu “lai apspriestu noteikumus nodomu protokola parakstīšanai” gadījumā, ja Latvija pieņemtu galvenās priekšlikuma vadlīnijas, tai skaitā piešķirtu zemi un nodokļu atlaides.

Daudzmilijardu potenciāls

NPR celtniecības iniciatori Ventspils brīvostā atzīmē: jaunai uzņēmums ražos augsta kvalitātes naftas produktus Eiropas, ASV, Baltijas un Krievijas tirgum. Galvenā izejviela tam kļūs Krievijas eksportmaisījums, ko piegādās par cauruļvadu. Pirmajā etapā parstrādās 125 barelus melnā zelta dienā, pēc otrās kārtas plaišanas – līdz 175 tūkst. Bareliem. Pakāpeniska izejvielas pārstrādes dziļuma palielināšana, pēc investoru aprēķiniem ļaus uzņēmumam ierindoties pirmajās vietās mūsdienu pasaulē. Tā produkcijas asortiments būs benzīns a-98, a-95, un A-93, aviācijas petroleja un dīzeļdegviela.

Kā apgalvo “Biznes&Baltija” avoti, kopējā tāmes vērtība naftas pārstrādes uzņēmumam var sasniegt miljardu dolāru. Bet konkrētāks biznesa plāns tiks sagatavots vēlāk. Kaut arī jau tagad Southern Cross&Cruz del Sur gatava garantēt: trešās daļas visu būvniecības darbu izpildītājs (bet tas ir vairāk kā 300 milj. \$ - Bizness&Baltija) NPR uzcelšanai būs Latvijas kompānijas. Gadsimta būvi plānots finansēt tiešo investīciju veidā, kā arī piesaistot kredītresursus.

Konkurenti nesauž

Sevišķu aktualitāti projektam piešķir Krievijas melnā zelta piegāžu pārtraukšana pa cauruļvadu. Eksperti paredz: NPR būves uzsākšana paceltu sarunas

par piegāžu atjaunošanu augstākā politiskā un ekonomiskā līmenī. Tāpēc projekta izdevīgums Latvijai ir acīmredzams. Tikai lūk nedrīkstētu nokavēt lēmuma pieņemšanu. Jo jau pagājušajā nedēļā AAS NK Rosneftj vadītājs Vladimirs Bogdanovičs un Ļeņingradas apgabala gubernators Valerijs Serdjuks apsprieda jautājumu par naftas pārstrādes uzņēmuma celtniecību Primorskā. Tiekoties biznesmenis apsoltīja iesniegt tāmi un tehniski ekonomisko pamatojumu 2004. gada vidū. Rūpnīcai jāpārstrādā līdz 7 milj. t. naftas gadā, bet tās palaišanai būs nepieciešami 1,2-1,3 milj. \$ investīciju.

Ventspils naftas pārstrādes rūpnīcas biznesa ideja ir sekojoša: projekta mērķis – celtniecība Ventspils brīvostas teritorijā (brīvās ekonomiskās zonas statuss) mūsdienīgu VNPR augstas kvalitātes naftas produktu ražošanai un pārdošanai Eiropas, AAV, Baltijas un Krievijas tirgos ar mērķi iegūt peļņu, kas ļautu atmaksāties investīcijām visīsākajos termiņos.

Latvijas un Ventspils brīvostas ģeogrāfiskai novietojums ir izdevīgs VNPR celtniecībai kā no Krievijas naftas piegāžu pa naftas vadu “LatRosTrans” (“Družba”), tā arī pa jūras ceļu no pasaules tirgiem, kā arī iegūto naftas produktu iekraušanā nogādei uz pasaules tirgiem izmantojot ostas brīvās jaudas, un tas ļaus kopā ar brīvostas nodokļu atlaidēm samazināt projekta investīciju apjomu. VNPR funkcionēšanu paredzēts organizēt sadarbojoties ar ostas tranzīta uzņēmumiem (AS Ventbunkers, AS Ventspils nafta, SIA “LatRosTrans u.c.).

Uzskata, ka pamata izejviela būs Krievijas naftas eksporta maisījums no cauruļvada LatRostrans (Družba), kas novilkts līdz Ventspils ostai. Projekta ideju atbalsta Ventspils Dome un Brīvostas vadība, Latvijas darījumu un politiskās aprindas. Izstrādāta VNPR koncepcija un veikts sākotnējais investīciju efektivitātes novērtējums VNPR celtniecībai Ventspils brīvestā pēc tehnoloģisko shēmu variantiem, rūpnīcas jaudām un naftas pārstrādes dziļumiem (1- 2- 3,5 milj. t /gadā), kā arī veikts “NPR celtniecības investīciju tehniski ekonomiskais pamatojums”.

Sākotnēji izvēlēts rūpnīcas variants ar jaudu 3,5, milj. t naftas /gadā ar pārstrādes dziļumu līdz 55% masas un gatavās produkcijas izlaidi, kas pēc kvalitātes atbilst Eiropas savienības prasībām. Perspektīvā paredzēts kāpināt pārstrādes dziļumu līdz 92,2% masas. VNPR ar tik augstiem tehniskajiem rādītājiem būtu viena no labākajām pasaulē. Šim nolūkam rūpnīcas tehnoloģiskajā shēmā iekļautas iekārtas ar visjaunāko tehnoloģiju.

Dažādu Naftas pārstrādes uzņēmuma celtniecības variantu analīze

Projekta efektivitātes analīze	1. variants 1800 tūkst. t naftas "Urals" (pamatā Rietumu aparatūra)	2. variants 3500 tūkst. t naftas "Urals" (pamatā Rietumu aparatūra)	3. variants 3500 tūkst. t naftas "Urals" (jauktas aparatūras piegādes)	4. variants 3200 tūkst. t naftas "Brent" (Rietumu aparatūra)	5. variants 3500 tūkst. t naftas "Urals" (jauktas aparatūras piegādes, ar "Ventspils nafta" rezervuāru un "Naftas filtrs" attīrīšanas iekārtu izmantošanu)
1	2	3	4	5	6
Kopējā investīciju apjoma ienesīgums (neņemot vērā ārējo finansējumu)					
Salīdzinājuma likme	10%				
Vienkāršas atmaksāšanās periods (gadi)	7,1	5,7	5,6	>15	6,5
Diskontētais atmaksāšanās periods (gadi)	9,7	6,9	6,7	>15	8,5
Tīrais diskontētais ienākums (NPV)	136092	282408	290610	-314675	140299
Investīciju ienesība (NPVR)	53,8%	109,4%	116,8%	127,1%	64,8%
Maksimālā kredītēšanas likme	16,6%	24,9%	26,0%	nav	19,1%
Iekšējā ienesības norma (IRR)	17,7%	25,5%	26,5%	nav	20,1%
Pašu kapitāla ienesība (ņemot vērā kredītēšanu)					
Salīdzinājuma likme	10%				
Vienkāršais atmaksāšanās periods (gadi)	8,8	6,5	6,4	>15	7,8
Diskontētais atmaksāšanās periods (gadi)	9,7	6,9	6,7	>15	8,5
Tīrais diskontētais ienākums	136092	282408	290610	-286896	140299
Pašu kapitāla ienesīgums	316,6%	656,4%	702,9%	-693,9%	392,6%
Maksimālā papildus kredītēšanas likme	24,9%	40,1%	42,2%	nav	28,9%
Iekšējā ienesīguma norma (IRR)	26,3%	40,6%	42,6%	nav	30,1%

**Ventspils Naftas pārstrādes rūpnīcas pilna apjoma projekta efektivitātes analīze
(atkarībā no iekārtu piegādes variantiem)**

Salīdzināšanas likme un diskontēšanas indeksi	1. variants			2. variants		
	R1=10%	R2=7%	R3=5%	R1=10%	R2=7%	R3=5%
Vienkāršais atmaksāšanās laiks	8,9	8,9	8,9	8,5	8,5	8,5
Diskontētais atmaksāšanās laiks	12,5	10,9	10,2	11,5	10,2	9,6
Tīrais diskontētais ienākums NPV (milj \$)	201408	420425	622635	244889	464221	665783
Investīciju ienesīgums NPVR (%)	31,8	62,0	87,5	41,8	74,0	101,2
Iekšējā ienesības norma IRR (%)	14,4	14,4	14,4	15,7	15,7	15,7

1. variants – Rietumu iekārtas

2. variants – jauktas iekārtu piegādes

Sākotnējā analīze liecina par projekta pievilcību investīciju piesaistes jomā un plānotajā ražotnē iegūto naftas produktu konkurētspēju.

Projekta realizācija dod cerību, ka situācija Latvijā var mainīties uz labo pusi un Latvija spēs apsteigt Lietuvu un Igauniju. Šajā projektā konsorcijs gatavs investēt līdz 1,5 milj. \$. Noteiktu attīstības ciklu izgājušai Latvijai ir vajadzīgs starptautiska mēroga projekts.

Noslēgums

Globalizācija paplašina, padziļina un paātrina savstarpējos sakarus un savstarpējo atkarību visās šodienas sabiedriskās dzīves visās sfērās. Paveras jaunu iespēju un cerību pasaule. Citiem tā ir pasaule, kurā cilvēki arvien mazāk kontrolē lietas, kas tieši skar viņu ikdienas dzīvi. Protams, lielākajai daļai cilvēku globalizācija ir pārāk abstrakta koncepcija, lai tā spētu radīt kādas jūtas – nav svarīgi kāda plāna tās ir. Viņiem globalizācija ir jūtāmās izmaiņas globalizētajā tirdzniecībā, investīcijās, kaitējums apkārtējai videi un līdzīgas tēmas, kas saista cilvēkus ar ātrajām izmaiņām to dzīvē, kas rit visas pasaules mērogā.

Gelapa centra veiktajā pētījumā vairāk kā puse amerikāņu (54%) vērtēja globalizāciju kā “drīzāk pozitīvu” parādību Savienotajās Valstīs., 20% - kā “drīzāk negatīvu” un 15% aptaujāto novērtēja globalizāciju kā neitrālu procesu.

“Business Week” un “Haris Interactive” aptaujas 1999.g. parādīja, ka pārliecinošs vairākums uzskata: globalizācija ir “laba” patērētājiem (65%), Amerikas uzņēmumiem (65%), ekonomikai (61%) un darba vietu radīšanai nabadzīgajās valstīs (70%). Un nedaudz mazāk par pusi (47%) uzskata, ka globalizācija pozitīvi ietekmē darbavietu darīšanu pašā Amerikā. Vēl mazāk (38%) atbalsta viedokli, ka tā pozitīvi ietekmē apkārtējo vidi (38%). Franču sabiedrības izpētes institūti uzdeva amerikāņu kolēģu formulētajiem līdzīgus jautājumus. Francijas iedzīvotāji izteica vairāk šaubu attiecībā uz globalizāciju kā amerikāņi. Vienā no 2000. gadā veiktajām aptaujām puse franču respondentu teicam, ka globalizācija Francijai – tas ir slikti, kamēr trešā daļa (36%) tomēr uzskatījam ka globalizācija ir laba lieta. Globalizācija atrodama desmit mūsdienu fenomenu sarakstā, ar kuriem jārēķinās Francijā un kas iedvesē bažas, pat ja šajā sarakstā globalizācija ir priekšpēdējā - deviņtajā vietā. Viedoklis kļuva mērenāks, kad tika uzdoti jautājumi par globalizāciju vispār. Kopumā Francijas iedzīvotāji novērtē globalizāciju drīzāk kā pozitīvu (47%), nekā negatīvu parādību (40%). Vēl mazāk globalizācijas tēma pētīta Lielbritānijā . Bet 1999.g. starp studentiem veiktā aptauja parādījam ka tikai 4% no viņiem uzskata, ka pieaugošā globalizācija spēj ietekmēt viņu panākumus dzīvē. Ņujorka. Jauna aptauja 25 000 cilvēku no 25 valstīm liecina, ka lielākā daļa atbalsta ekonomisko globalizāciju, lai gan ievērojams skaits ir noraizējušies par to globalizācija var kaitēt apkārtējai videi, novest pie darbavietu zaudēšanu un paplašināt atšķirības starp bagātajām un nabagajām valstīm.

Deviņpadsmit no aptaujātajām divdesmit piecām valstīm lielākā daļa aptaujāto uzskatīja, ka gaida no globalizācijas paplašināšanās labumu savām ģimenēm. Lielāko atbalstu globalizācijai konstatēja Holandē, kur 87% respondentu izteica globalistiskus uzskatus. Tai seko Venecuēla (82%), Indija (79%) un Katara (78%) . Argentīnā un Turcijā, kurās patreiz ir ievērojamas ekonomiskas grūtības, respondenti nodemonstrēja visnegatīvāko attieksmi pret globalizāciju. Apmēram puse aptaujāto apgalvoja, ka globalizācijas ieguvumi sadalīti nevienmērīgi. Interesanti, ka šis viedoklis izplatītāks bagātajās zemēs, kur seši no desmit cilvēkiem nepiekrīta apgalvojumam par to, ka globalizācija “globalizācija atnes ieguvumus gan bagātajām, gan nabadzīgajām zemēm”. Pētījumā iesaistītajās valstīs ar maziem ienākumiem lielākā daļa respondentu apgalvoja, ka nabadzīgās valstis iegūst līdzvērtīgus labumus. Ieguvumi un zaudējumi no globalizācijas sadalās starp tās dalībniekiem ārkārtīgi nevienmērīgi. Darba ražīguma palielināšanās, resursu patēriņa samazināšanās,

ienākumu un labklājības palielināšanās vienā polā tiek saniegta par nenoteiktības, risku, nevienlīdzības, nabadzības palielināšanās cenu otrā polā.

Par cik ieguvumi un zaudējumi, interešu vienotība un pretišķības vienlaikus parādās ne tikai atsevišķās zemēs, bet arī tālu aiz to robežām, tad problēmas ir atrisināmas tikai ar starptautiskas sadarbības palīdzību. Nepieciešama starptautiskās sadarbības, nacionālo ekonomisko interešu, nacionālo politiku un darbību harmonizācijas, vājāko partneru aizsardzības un sankciju pieņemšanas pret tiem, kas pārkāpj vispārpieņemtās vienošanās, jaunas funkcionālās formas un mehānismi. Atsevišķām valstīm nevar atļaut sevi izslēgt no pasaules tirgus sistēmas, nesamaksājot par to augstu cenu. Tai pat laikā globalizācija neizbēgami aiz sevis ved pie nacionālo valdību lomas paaugstināšanās iekšpolitikā un mijiedarbību regulēšanā ar ārpusauli. Tas dod iespēju samazināt nestabilitāti, minimizēt sociālos zaudējumus, kas saistīti ar globalizāciju, vieglāk panākt vienošanos ar starptautisko kapitālu taisnīgas ieguvuma sadales jomā no ieguvumiem tirdzniecībā, ārzemju investīcijās un citos darījumos. Starptautiskajā kontekstā valstīm jāiestājas par nevienlīdzības negatīvo seku mīkstināšanu un demokrātiskiem spēles noteikumiem starptautiskajās attiecībās. Atsevišķu valstu vieta jāapskata ievērojot ārējo sakaru iespējas un problēmas, kas rodas ar jaunu mijiedarbības sfēru rašanos iesaistoties globālajā integrētajā ražošanā, TNK, dažādās kapitāla kustībās, ciešākā atkarībā tirdzniecībā ar precēm un pakalpojumiem, paplašinot starpnacionālās informatīvās plūsmas. Globalizācijas laikā nepieciešama atbilstoša domāšana, pieeja pasaulei kā vienotam veselumam, kas ir ļoti nepieciešami gan kopīgo un vispārīgo problēmu risināšanā, gan pastāvīgā politiskā dialogā par vitāli svarīgajām vispārējās drošības un sadarbības sfērām. Vēlmes sadarboties trūkums, globālo draudu pieaugums, iekšējās un ārējās spriedzes un konfliktu pieaugums var torpedēt vai pat apturēt visu globalizācijas procesu. Lūk kāpēc daudzpusīgi un visaptveroši saprasti “drošības meklējumi” kļūst par galveno uzdevumu. Ar daudzpusību te saprotam atsevišķu personu, valstu, reģionu un visas pasaules sabiedrības drošību virknē nozīmīgu sfēru kā spējā novērst konfliktus un nepieciešamības gadījumā tos vadīt, saglabāt ekosistēmas stabilitāti, garantēt pārtikas, kurināmā, degvielas un izejvielu apgādi, pieeju jaunajām tehnoloģijām, institucionālo stabilitāti starptautiskajā sadarbībā visdažādākajās sfērās. Tātad beidzoties aukstajam karam un globalizācijas procesu pastiprināšanās apstākļos mums jārada tāda pasaules sistēma, kas ļautu saņemt no globalizācijas maksimālu pozitīvo efektu, līdz minimumam samazinot zaudējumus. Par tādas sistēmas pamatu var kļūt sadarbība starp valstīm un dinamiskas inovācijas šai nozarē, iekaitot jaunu starptautisko institūtu veidošanu. Kopumā ekonomisko, politisko un citu globalizācijas problēmu risināšana prasīs reālus sadarbības pasākumus no visām attīstītajām valstīm, sevišķi ES valstīm, ASV, Kanādas, Japānas, Krievijas, Ķīnas, Indijas, Brazīlijas u.c. Nepieciešams modernizēt esošos un radīt jaunus institūtus, kam būtu globālas perspektīvas un, kas būtu apveltīti ar pilnvarām pieņemt pārnacionāla rakstura lēmumus un sekot to izpildei, vienlaicīgi ievērojot caurspīdīguma un atklātuma prasības savās darbībās. Pavērosim kāda veidā globālā sadarbība un jaunie starptautiskie institūti var atrisināt dažas problēmas, kas tika kvalificētas kā globalizācijas zaudējumi.

Pirmā problēmu grupa, kā jau atzīmējām, skar globalizācijas ieguvumu sadali valsts iekšienē un to starpā. Šos jautājumus jārisina starptautiskam institūtam uz globālas sadarbības bāzes. Tas varētu, piemēram, uzlikt valstīm, kas gūs vislielākos

ieguvumus no globalizācijas īpašu nodokli, izmantojot šos maksājumus finansiālas un tehniskas palīdzības sniegšanai tiem, kas zaudē no globalizācijas. Šai pasaulē pēc 11. septembra bagātāko valstu pilsoņi sevišķi asi izjuta nepieciešamību panākt to, lai nabadzīgākās valstis saņemtu ekonomiski sajūtamus guvumus no globalizācijas. Iespējams, sabiedrībai pienācis vēsturisks brīdis, kad globālās nabadzības likvidēšanas mērķis sakrīt ar tās pašas ieinteresētību, gatavību un spēju to izdarīt. Faktiski kaut kas tāds, tikai nesistemātiski, agrāk jau darīts. Cita starpā starptautiskā attīstības asociācija piešķir nabadzīgākajām valstīm kredītus ar vieglākiem nosacījumiem, kā Pasaule banka. Bagātajām valstīm jāuztur šāda iniciatīva kā globālās stabilizācijas līdzeklis.

Nākošais problēmu loks saistīts ar jaunās ekonomiskās kārtības trauslumu, kas noved pie valstu savstarpējās atkarības. Atbildot uz to nepieciešams pastiprināt starptautisko sadarbību, radīt jaunus institūtus un paplašināt jau esošo (piemēram, SVF) pilnvaras. Tas vairākkārt palīdzējis valstīm, kas pārdzīvojušas nestabilitāti, piemēram, Meksikai 1994. gada finansu krīzes laikā un Dienvidkorejai atbilstoši nesenajiem līgumiem.

Lai garantēti nodrošinātos pret šāda veida riskiem ievērojami jāpalielina SVF resursi, kas aug ievērojami lēnāk par starptautisko finansiālo operāciju apjomu. Starptautiskā sadarbībā varētu panākt neliela nodokļa ieviešanu valūtas operācijām, kas darbotos kā svarīgs līdzeklis valūtas spekulācijas darbību destabilizējošās darbības ierobežošanai un vienlaikus kļūstot par starptautisko organizāciju finansēšanas avotu.

Trešo globalizācijas radītā problēmu – nacionālās suverenitātes un nacionālo politisko līderu ietekmes mazināšanu – arī lielā mēra var atrisināt izmantojot starptautisko sadarbību, piemēram, ar pušu pilnvaru skaidru nodalīšanu un reglamentēšanu. Paredzot noteiktu nacionālo līderu un valdību ietekmes sfēru no vienas puses, un starptautisko organizāciju un daudznacionālo korporāciju ietekmes sfēru no otras puses. Jau pati politisko līderu piedalīšanās nepieciešamo instrumentu radīšanā, kas nodarbotos ar tām vai citām problēmām, kas saistītas ar globalizāciju, like tiem jūtāmāk apzināties, ka viņi veido un vada savu nākotni un kontrolē savas pozīcijas globalizētajā pasaulē.

Sadarbība starp valstīm un starptautiskajām organizācijām vārētu būt noderīga virknes citu problēmu risināšanai, tai skaita globālo integrēto kapitāla tirgu, informatīvo pakalpojumu tirdzniecības, darbaspēka tirgu regulēšanā.

Kopumā pastāv daudz iespējamo sadarbības ceļu globalizācijas problēmu risināšanā: pastāvošo starptautisko institūtu pastiprināšana, jaunu, piemēram, Pasaules tirdzniecības organizācijai līdzīgu veidošana, kurā izveidoti pārnacionāla rakstura mehānismi strīdīgo jautājumu noregulēšanai; plašāku ES veida organizāciju izveidošana vai mazāk formālu kā "Lielais astotnieks" radīšana, reģionālo struktūru, kas līdzinātos Āzijas Klusā okeāna ekonomiskās sadarbības organizācijai, izveide.

Kāds sagaidāms globalizācijas "tīrais" rezultāts, ja ņemam vērā visus tās plusus un mīnus? Atbilde uz šo jautājumu būtiski atkarīga no pasaules sistēmas rakstura. Ja pasaule ir konfliktu aptverta, tad globalizācijas rezultāti, acīmredzot, būs absolūti negatīvi. Bet ja pasaule tieksies uz sadarbību, globalizācija atnesīs tikai pozitīvus rezultātus.

Globālā sadarbība balstīta uz starptautisko formālo un neformālo institūtu radīšanu ir svarīgs globalizācija radīto problēmu risināšanas mehānisms. Ar to palīdzību var sasniegt stabilitāti globalizētajā pasaulē, nonākt pie vispārējas ekonomiskas izaugsmes, darba tirgus kontroles, paātrināt nabadzīgāko valstu attīstību,

kā arī atrisināt globalizācijas neekonomiskās problēmas. Visā pēdējā laikā, ar Latvijas iestāžu ES un NATO saistīto diskusiju karstumā un kņadā derētu vēl reizi padomāt un atcerēties par to, kas tad bija stabilākie un ekonomiski izdevīgākie Latvijas partneri un kādu lomu Baltija var spēlēt ASV, apvienotās Eiropas un Krievijas tuvināšanās

p
r
o
c
e
s